

Føroysk tjóðminni og ævintýr

Yvirnatúrligar verur

Bembil	1
Biskupsheygur	2
Brúdleypið í Stapa	3
Dvørgar	7
Fimti, Sakaris og fjørutrøllini í Hattarvík	8
Gásadalsmaðurin í huldubátinum	10
Haffrú (Havfrúgv / havfrú)	12
Havfrúgv - Lucas Debes	13
Huldubarnið	14
Huldufólk	16
Huldukonan í barnsneyð	17
Huldumaðurin í Gullsteini	18
Huldumaðurin og seyðamaðurin	19
Huldumaðurin undir Líðasteini	20
Knávi	22
Kópakonan	24
Kópakonan úr Skálavík	27
Marmennil 1	28
Marmennil 2	29
Marra	30
Niðagrísur	32

Niðagrísurin í hosuleggaldinun	33
Niðagrísurin í Ónagerði	34
Nykur	35
Nykur	36
Nykurin á Eiði	37
Nykurin í Leitisvatni	38
Pálin undir Hamri	39
Purkhúsið	40
Rasmus í Haraldssundi og huldumaðurin	41
Rógvu-Jógvan	44
Seyðmaðurin á Sondum	46
Símun í Kirkjubø	49
Símun í Kirkjubø	55
Símun í Kirkjubø	56
Sjódreygil	61
Sjódreygil (Svabo)	62
Sæneyt og Hulduneyt	63
Títil-táta	64
Trøllahellið í Lítlu Dímun	65
Trøllanes	67
Trøllini á Skálavøllum	69
Vættrarnar á Skála	70
Vættrar og vísa Marjun í Øravík	71

Gandur

Guttormur í Múla	73
------------------	----

Sigursteinur	84
Sita á kjørbreyt	85
Stefan úti á Bø	86

Hálvsøguligar sagnir

Bardagin í Mannafellsdali	87
----------------------------------	-----------

Fyribrigdi í natúruni

Flotoyggjar 1 – Fugloy	90
Flotoyggjar 2 – Svínoy	91
Flotoyggjar 3 – Mykines	92
Flotoyggjar 4 - Lucas Debes og flotoyggjarnar	94
Flotoyggjar 5 - J. C. Svabo um flotoyggjarnar	96
Høgættirnar og Lágættirnar	100
Skrúðhettan	102

Føroysk ævintýr

Gentan í risahellinum (A)	103
Gentan í risahellinum (B)	107
Risabrúdleypið	109
Risans klóta (A)	114
Risans klóta (B)	118
Risans klóta (C)	120
Risin og drongurin	122
Risin og Lokki	124

Skeggjatussin (A) – Pápaleysi	126
Skeggjatussin (B) - Trøllið hjá Pápaleysa	128
Skeggjatussin (C) - Skræddi Kjálki	131
Skeggjatussin (D) - Snerkti risi	133
Stenbuk	134

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Bembil

Huldusøgn úr Sandoy

Ein Heimasandsmaður (maður heiman av Sandi í Sandoy) fór eina ferð eystur til Skálavíkar í brúdleyp. Hann var á hesti, og sum hann reið eystur undir Tróndadalslíð, hoyrði hann eitt rópa:

"Hoyr tú, maður, í líðini ríður
ber boð í bý, sum brúdleyp er í,
at Bembil er deyður,
og barnið er brent!"

Tá ið maðurin kom í brúdleypshúsið, segði hann hetta:

"Bembil er deyður, og barnið er brent."

Tá sprakk eitt undan borðinun og rópaði:

"Tað var sonur mín."

Viðmerking Jakobsens:

En udbredt huldremyte. Sml. den i N. Spr. s. 153-54 meddelte shetlandske myte om manden som rider forbi højen og hører nogle ord, som bliver råbte ud til ham ("Hør du rytter, rid, skynd dig afsted og sig til Tivla, at Fivla er falden i ilden og har brændt sig!" o.s.v.). Endvidere f. eks. "Bruntofte Trolde" Falster i Svend Grundtvigs "Gamle danske minder", III ("Hils Bommerisse fra Bommerasse, at Pipperen er død!") E. T. Kristensen, Danske Sagn I, s. 76-90.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Biskupsheygur

Rasmus Ganting, Vágaprestur, fór eina ferð til Sørvágs og hevði húskall við sær. Gøtan liggur tætt fram við Leitisvatni, millum Miðvágs og Sørvágs, og tvørtur við einum heyggi, nevndur Biskupsheygur, sum er har við vatnið.

Tá teir koma fram við heygnum, stóð hann opin, og eitt konufólk í durunum, sum beyð presti inn. Ein onnur kona kom við øli í silvursteypi at bjóða honum, men hann blásti froðuna av og aftur í skortin á henni, áðrenn hann drakk.

Tá segði hon:

"Klókur vart tú", men prestur svaraði, at, var hann ikki meira lærdur enn hon, skuldi hann ikki komið higar.

Teir vóru verandi í heygnum um dagin, og síðan var song boðin teimum. Húskallurin var ógvuliga ræddur og kundi ikki sova, men prestur bað hann halda fast í fótin á sær og toga í seg, um hann svav ov leingi.

Trøllini bardust inni, tí hvørt slyldaði uppá annað, at tað hevði sett heyggin opnan. Tey togaðu í drongin, men fingi onki ilt gjørt honum. Ein gomul trøllkona skuldi gløða jarnstein í eldinum, men í tí sama rykti húskallurin í prestin, sum svav. Hin gamla rassast á bríkini og sleppur ikki upp - prestur hevur gandað hana fasta.

Dagur kom sum aðrir dagar, prestur og húskallur fóru upp og út úr heygnum. Tað gamla á bríkini rassaðist upp aftur og skuldi fara út í dyrnar, men slapp ongan veg.

Tá ið teir vóru út komnir, læsti prestur heyggin aftur - tá bæði rein og hvein innanfyri.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Brúðleypið í Stapa

Tummas við Garð í Gásadali var ríkur maður, men mestur alt góðsið, ið hann átti, hevði hann fingið við konu sínari. Ikki hevði hann meira enn eina arbeiðskonu. Ógvuliga snarsintur var hann, sterkur sum trøllið og slerdi einsamallur allan bœin.

Ein dagin í hoyna, sum hann var at gera sátur upp - óførar vóru tær til støddar, seks vanligar sátur fóru í eina hjá honum - møddist arbeiðskonan at standa og kasta hoyggj upp til hansara, tí høgt var at blaka.

Hann rópar niður av sátuni til hennara og biður hana kasta dúgliga, annars skal hann koma eftir henni. Hon sigur, at hon er ikki ment.

Tá springur hann niður av og ætlar at gera henni mein, men hon loypur so kvik undan og út í Sóljumýri, upp undir beltið.

"Ólukkudýrið! nú slapp tú, tað var runan ið frelsti teg".

So kólnaði hann aftur, og síðan gjørdur bæði sátuna lidna.

Tey gloymdu jólini.

Sum ofta er: tann ið langt situr burturi, er ikki altíð vísur í ársins tíð, so tað hendi seg eitt árið um jóltíð, at Tummas visti ikki so gjølla, nær jólini vóru. Hann var nú ræddur um, at hann kom ikki at halda jólini røtt, og sendi tí húskallin - einans húskall hevði hann - til Bíggjar til at fáa at vita, nær jólini vóru.

Húskallurin kemur til Bíggjar, í tí at fólk koma úr kirkju - tá er annar jóladagur.

Bíggjarmenn fara at halda teiti og vilja ikki lova húskallinum avstað. Rætt sum dansurin gongur best um kvøldið og eitt kvæði verður kvøðið, sum hevur til stev:

"Gevið oss frið og góðar náðir!" - húskallurin kvøður við og er so kátur - nú stendur hin gamli, Tummas, í durunum við einum hómlubandi í hondini, hann er komin eftir húskallinum.

"Tú skalt fáa frið og fanans náðir," rópar Tummas til hansara og loypur so á hann við homlubandinum. Síðan fóru báðir teirra veg heim aftur til Gásadals.

Huldukonan í songini.

Tummas var ógvuliga væl kendur við eina huldukonu, sum var von at ganga til hansara um næturnar.

Eina nátt, sum hon liggur fremri í songini hjá honum og ektakonan ovari, tekur henda kristna fram og fólir eina kalda hond. Hon hvøkkur við og spyr mann sín, hvat ið hatta er. Men hann dylur fyri huldukonuni og sigur, at hann hevur havt hondina omanfyri hævdið á sær, so hon er stirnað. Síðan fórst hon ikki meira um hetta.

Huldukonan eigur.

Tummas átti eina dóttur við hesari huldukonu. Tá ið hon skuldi eiga barn, fór huldumaðurin til konu Tummasar og bað hana vera jarðarmóðir hjá konu sínari.

"Hon fær ikki livandi barn, uttan hon fær kristna jarðarmóður", sigur hann.

"Nei", sigur hin kristna konan, hon hevur eitt lítið smábarn sjálv, og nær ikki burt.

Men huldumaðurin lovar, at einki skal koma at barninum, um hon fer frá tí, og endin er, at hon fer við honum.

Tá tey eru komin á útgáttina, bindur hann klút fyri eyguni á henni og leiðir hana so allan vegin. Hon heldur seg hava gingið miðalstutt, so loysir hann klútin frá, og nú stendur hon á gólvinum hjá huldukonuni. Síðan fer huldumaðurin út.

Tá ið huldukonan hevur átt barnið, fara tær báðar at tosa saman, og huldukonan spyr hina kristnu, um tey hava góða neytaeydnu hjá henni. Nei, sigur hin kristna, teirra neytaeydna er ring. Tá sigur huldukonan við hana, at hetta hevur maður sín gjørt í hevnd, og tá ið hon er komin heim aftur, skal hon biðja mann sín flyta annan kúbásin burt, tí tá kúgvín mígur, kemur tað niður á borðið hjá teimum, huldufólkunum.

Tá ið konan kemur heim aftur til sín sjálvs, liggur barnið og svevur - huldumaðurin hevur verið og fjálgað um tað.

Eitt árið um heystið, tá ið hoyggja varð borið í Gásadali, kemur kona Tummasar út við fløskuni til at skeinkja arbeidsfólkunum og sigur við mann sín:

"Á, Tummas mín! Hevði nú tín soppur verið so frægur sum mín, tá hevði tað verið ein fittur stumpur".

Hon stakk honum skørð, tí Tummas hevði fingið alla ognina við henni.

Tá dró ilur at Tummasi. Hann sló hana á hondina við heldini og gjørði hana lavna.

"Frægari stumpur man eg eiga enn hatta", hvesti hann í.

Tá fyrsta fekk hon fjølmæli á, at tað var ikki alt, sum tað skuldi vera, og at Tummas duldi nakað fyri henni.

Brúdleypið hjá dótttrini.

So ganga árin. Dótturin ið Tummas eigur við huldukonuni, veksur til, og komið er til tað, at hon skal giftast við einum huldudrongi í Stapa.

Stapi er ein snøggur hamari í Víkum, á norðursíðuni á Vágoyinni, eystanfyrir Gásadal. Har hevur altíð verið íbygt.

Huldudótturin kemur nú og bíður pápanum í brúdleyp sítt. Hann skal fáa at síggja alt, sigur hon, men eingin skal fáa at síggja hann.

Hin ásetta dagin fer hann avstað og sigur fyri konuni, at hann fer burtur í haga. Men hon undrast á, tí hann er nóg betur klæddur enn vanligt.

Tá ið hann kom yvir á Skarð, har sum tey síggja oman á Víkar, sá hann hálvttundrað skip liggja fyri kjallanum undir Stapa.

Dótturin kom ímóti honum og leiddi hann inn, tá var fult fyri innan. Hann skuldi ikki vera uppi í, segði hon, bara síggja. Einkí skuldi hann hvørki eta ella drekka uttan tað, sum hon gav honum sjálv.

Einkí av tí, á borðinum stóð, fæt og borðiskar, var ringari enn silvur.

Tá ið liðugt var at eta, fór huldufólkið at dansa, beint upp og niður, rætt sum tey stoyttu ljós, so var dansur teirra at síggja.

Í átta dagar stóð brúdleypið. Níggjunda dagin fór alt avstað - tá var skrambul í Stapa.

Tá ið Tummas kom á fjøllini við Umfaragjógv, sá hann øll hálvttundrað skipini fara undir segl.

Ikki kom hann sama vegin heim aftur, sum hann fór, men gjøgnum Mannaskarð, har sum tey ganga til Sørvágs. Heimafturkomin segði hann fyri konuni, at hann hevði verið niðanfyri Skørð í Sandavági.

Nei, segði hon, aðra ferðina mundi hann hava gjørt. Síðan upplýsti hann alt fyri henni, at hann hevði verið í Stapa og drukkið brúdleyp hjá dótttrini, ið hann átti við huldukonuni.

Eftir hetta er einki meira at siga um tey uttan tað, at Tummas fór eina ferðina aftur til huldudótttrina til at vitja, og tá læt hon mann sín fáa at síggja pápan.

Eftirkomarar hittast.

Sakaris, sonarsonur Tummas Pæturssonar, var burtur í haga ein sunnudag til at hyggja eftir torvi og hitti tvær torvreisur niðurdotnar á Sógili. Sum hann setti upp eina reisu, visti hann ikki av, fyrr enn ein huldugenta stóð hjá honum.

"Betur helt eg mín sabbat í gjár, enn tú heldur tín sunnudag í dag", segði hon, "og tó eru vit nær í skildskapi", legði hon afturat. Av Tummasi Pæturssoni vóru tey skild.

"Tað var tað smellið ið var", segði Sakaris, tá ið hann kom heim aftur. "Hevði hon verið kristin, so hevði hon verið eiggilig".

V. U. Hammershaimb
Antiquarisk Tidsskrift

udgivet af

Det Kongelige Nordiske Oldtids-Selskab
1849-1851

Dvørgar

Dvørgar eru lágir og tjúkkir, skeggleysir, men tó ikki ljótir á at líta. Teir búa í stórum steinum ella í heygum undir klettum; tílíkir dvørgasteinar finnast víða hvar í landinum. Dvørgar eru góðsligir, men tola ikki klandur nær bústaðinum; tá verða teir illir og fara í vreiði burtur haðani; tí stendur hin stóri dvørgasteinurin í Skúvoy klovin sundur, tí at tveir dreingir, sum har á sinni vóru staddir, bóðu ilt og bardust; tá flýddu dvørgarnir og kluvust steinin. Dvørgar eru bestir smiðir; av teimum lærdu menn fyrst at herða stál í vatni; áður tandu teir jarnið út og smíðaðu tað við at buka tað kalt við hamri. Dvørgatólini smíða sjálv. Dvørgamegin er í beltinum, sum teir gyrða seg við um miðju; fært tú beltið frá dvørgi, er hann fyrri einki, og kunna tá leggjast treytir á hann at smíða, hvat maður krevur, og geva dýrgripir fyrri at fáa aftur beltið. Undir steinum, hvar teir búa, kann oftast síggjast øska liggja, sum er sópað út úr smiðju teirra.

Ein klettur stendur í Gásadal, har íbygt er av dvørgum; har inni hoyrast teir stundum smíða. Ein fátækur maður var eina ferðina norður í Tungu og setti upp torv; hann sá klettin opnan og dvørgarnar smíða har inni; hann gekk nærri at hyggja at hesum. Dvørgur kom tá út í dyrnar og segði við hann: "nasadjarvur vart tú, so fátækur tú ert; tó skalt tú eiga henda knívin", og nú kastaði hann honum út ein knív, ið var so hvassur, at hann beit alt, ið bar við eggina á honum, hvussu hart tað mundi vera.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Fimti, Sakaris og fjørutrøllini í Hattarvík

Trøllasøgn úr Fugloy

Eitt kvøldið - tað er ikki meira enn nøkur mannaminni síðani - fóru børnini í Hattarvík í Fugloy út at spæla sær, og høvdu tey tá fyrri at renna út og inn úr húsunum. Um ljósatendring kemur eitt av teimum inn rennandi í býlinginun »uppi í Húsi« og sigur:

"Eitt trøll kom eftir mær."

Barnið setst niður við dyrnar, men í sama viðfangi verður ein armur rættur inn ígjøgnun dyrnar og tekur badnið út aftur við sær. Sum ikki var undarligt - róp kom í, tá ið barnið hvarv, og út leyp ein gamal maður, sum tey rópaðu "Fimta". Hann fór eftir trøllinun, sum tá var farið yvir um húsini, fekk tað aftur niðri á bakkanun og tók barnið frá tí. Men í tí sama leyp trøllið yvir á sjógv, og varð tað tí hildið fyrri at vera eitt "fjørutrøll."

Fimiti var so kallaður av tí, at hann var hin fimti maður í tí húsi, sum bar navnið Hanus. Hann var bæði klókur og væl lærdur maður.

Nøkur ár eftir fór aftur at merkjast til eitt trøll, sum eisini kom frá sjónun. Í fyrstani kom tað ikki, fyrr enn myrkt var, men hvørt sum tíðin longdist, kom tað fyrr og fyrr hvørt kvøldið, og tá ið átta dagar vóru farnir, kom tað í skýmingini. Ógvuliga øgiligt var tað at síggja - nógvur tari vóks uppi á tí, og nógv grót dró tað uppi í sær. Fólk ræddust illa, og eftir dagssetur tordi eingin at fara út fyrri dyr. Vatn og hvat annað, ið nýtast skuldi um kvøldið, mátti alt vera innborið, meðan dagur var. Tá ið trøllið kom, ljóðaði tað, rætt sum tað hevði drigið tveir mylnusteinar uppi í sær, og var tað, sum alt túnið hevði verið leyst og malið um koll undir fótunum á tí. So stórt var hetta fjørutrøllið, at tað stóð upp um mønuna á húsunum "niðri í Húsi".

Soleiðis gekk tað eina langa tíð, og illa mundi verið burtur úr, um ikki ein maður, Sakaris nevndur, niðri í Húsi hevði hildið seg mentan at beina trøllið burtur. Eitt kvøldið, sum tað var á veg til at koma, fór hann út til at taka ímóti tí og legði fólkinum við, ið inni var, at eingin mátti koma út til at hyggja ettir sær, ið hvussu leingi hann var burtur. Leingi var Sakaris burtur - komið var at niðurfaringartíð, ikki var hann afturkomin en, men tó tordi eingin út fyri dyr til at hyggja eftir honum.

So til endan kom hann, vátur sum hann hevði verið drigin upp frá grunni - tað rann úr hvørjun tráði. Hann segðist at hava mánað trøllið niður í eina gjógv, kadlað Títlingagjógv, okkurt um hundrað favnar burtur frá húsunum. Síðan hevur einki hoyrst um nakað fjørutrøll.

Frá Fimta er sagt, at eitt kvøldið, sum brúdleyp varð hildið í Hattarvík, mánaði hann eina nøgd av trøllun upp yvir á Kirkju (hinari bygdini í Fugloy) og beindi tey so til Hattarvíkar inn í brúdleypshdsið, rætt sum alt var setst til borðs. Tá vildu fólk svíma frá hond við borðið, men hin áðurnevndi Sakaris niðri í Húsi fekk beint tey út aftur.

Fyri oman húsini »uppi í Húsi« er ein brekka, sum tey rópa "uppi í Brúnun". Har skuldi ein huldumaður búgva, og hvønn fyrsta jólamorgun fór Fimti uppskrýddur niðan í Brúnir til at halda jól hjá hesum huldumanni. Tá ið hann kom aftur og fólk spurdu, um hann hevði notið góðan blíðskap, svaraði hann, at sær var sýndur allur blídni sum nevast kundi.

Fimti var framsíggjin maður. Tá ið hann var lagstur á songina av aldurdómi, hildu fólk hann tosa í ørviti við hvørt. Ímillum annað, sum hann tosaði, hoyrdu tey hann siga:

"Hoyr tú meg, søtin! (betta var eitt orðatak hansara) tað mesta, meg gremur, er um tær olmussu einkjurnar, ið yviri á Kirkju fara at liggja."

Hetta vónaði eingin at skula hava nakað at tíða. Men árið eftir hendi tann vanlukka á Kirkju, at ein bátur við sjei monnuim umkomst fyri lendingini, og bert ein maður varð bjargaður.

Tá ið Fimti varð spurður, kvussu tað fór at vera við ætt hansara, um tað fóru at vera nógvir ettir hann, sum itu Hanus, svaraði hann, at tað fór at vera fimti, sætti og sjeindi og so ikki meira. Og so varð: tveir komu aftaná hann, sum itu Hanus, men tá ið tann áttundi skuldi koma, tá var tað genta.

V. U. Hammershaimb
Antiquarisk Tidsskrift

udgivet af

Det Kongelige Nordiske Oldtids-Selskab
1849-1851

Gásadalsmaðurin í huldubátinum

Gásadals bygd liggur so illa fyri sjónum, at teir kunnu ikki hava bátar standandi har um veturin. Har er bratt niður fyri, og umpass fimtan favnar hátt. Umframt tað eru Gásadalsmenn ov fáir at manna stóran bát út á hav, og hava tí, áður sum nú, havt bátar í felag við teir í Bø, og verið vanir at rógva út við teimum.

Ein maður úr Gásadali fór eina nátt heimanífrá, eystur á Akranes, hvar Bíggjarmenn skuldu leggja at landi og taka hann inn í bátin. Tá ið hann kom eystur um Skarðsá, sá hann bát rógva inn at Akranesi. Hann vildi ikki, at teir skuldu dvøljast leingi eftir sær, og tók tí at renna hart oman til teirra. Hann sær nú, at sjei menn vóru á báti, og at sessur stóð leysur fyri honum á einum bekki. Tó tekti hann ikki mennirnar, tí at dimmið var ikki meira enn um at fara at lætta á. Hann kundi ikki gruna nakað ilt og tókti, at alt var sum tað átti at vera. Hann var kvikur at springa inn í bátin, og teir lögdu straks frá landi.

Gásadalsmaðurin settist á bekkinn, ið hann var vanur at sita á, men nú hann hyggur um seg, kennir hann ongan mann í bátinum. Hann veit nú gjølla, at tað eru huldumenn hann er komin ímillum. Tó roynir hann at lata teir ikki kenna ótta á sær, men rør dugliga sum hinir.

Teir fara norður um oynna út á Ravnamúla, tað miðið, sum vágamenn plaga at rógva út á. Huldumennirnir egndu og kastaðu niður. Gásadalsmaðurin sat stillur og tagdi, tí snørið hevði hann borið við sær út úr dali, men onglarnir hingu eftir í Bø, og einki átti hann agnið.

Formaðurin spyr hann nú, hví hann kastar ikki niður. Hann svarar:
"Tí at eingin er krókurin og eingin bitin".

Hetta fékk huldumaðurinn honum straks, og onglarnir voru ekki meira enn komnir niður á botni, fyrr enn hann kendi og dró ein stóran fisk. Tá ið hann hevði sligið hann, tók formaðurinn og markaði hann, og varð hvør fiskur hann dró, markaður.

Teir róðu tá heim, sökkladnir, og lögdu aftur at landi á Akranesi, í sama staði har teir hövdu tikið Gásadalsmanninn inn. So sum hann hevði sitið í sjálvdrátttri, blakaðu teir honum hvønn fisk á land, ið teir hövdu sæð hann veiða, og sum tí var markaður.

Nú hann er komin á land, ansar hann eftir, at hann hevur gloymt knívin eftir í bátinum. Hann rópar tí til teirra:

"Hvast við lær stendur eftir."

Huldumaðurinn treiv um knívin og blakaði hann eftir honum, men hann kom ikki á hann. Huldumaðurinn rópaði tá:

"Bannaður verði tú, eydnumaður ert tú!"

Teir lögdu nú aftur frá landi, og huldumaðurinn segði nú: "Hundur vart tú, at tú ikki segði mær takk fyri bátin." (Ikki er gott at nevna knív, svørð, øksi, ella annað slíkt við røttum navni, uttan at siga tað við øðrum orðum, "hvassi" o.s.v.. Ei heldur eigir tú at veita huldumanni takkir fyri nakað, tó hann ger tær beina, tí harvið fær hann kraft at gera tær ilt.)

Sagnir sum líkjast hesari, ganga um ein mann á Strondum og annan á Eiði, sum báðir róðu út við huldubáti. Eiðismaðurinn róði allan veturin við honum.

V. U. Hammershaimb

Antiquarisk Tidsskrift

udgivet af

Det Kongelige Nordiske Oldtids-Selskab

1849-1851

Haffrú (Havfrúgv / havfrú)

Haffrú líkist fólki, uttan hefur styttri armar; fyri oman beltið er hon sum kona, hevir langt jarpt hár, sum hon floytir út um seg á sjógvin; fyri niðan beltið er hon sum fiskur og hefur sporl og roslu. Vendur hon sær móti bátinum, verður tað versta óveður, og tá ræður um at rógva heim aftur sum skjótast og royna at sleppa undan at sjólátast; men kemur havmaðurin upp hjá henni, verður gott veður. Haffrúgvín syngur so fagurliga, at menn verða óðir, tá teir lurta eftir sangi hennar; tí eiga teir at stinga vøttirnar í oyruni, tí annars vilja teir í øði og ørviti leypa úr bátinum út á sjógv til hennara.

Færoæ et Færoa reserata

Lucas Debes 1673

Havfrúgv

Týtt úr danskum av

Anker Eli Petersen

...

Í árinum 1670 sóu Hvalbingar og menn úr ymsum øðrum bygdum í Suðuroy eina havfrúgv nær landi vestanfyri Hvalbiareiði. Hon var sjónlig í næstan trýggjar tímar, og stakk so høgt úr sjónum, at nalvin sást. Hon hevði sítt hár, ið rakk niður í sjógvin kring hana. Í høggu hond helt hon einum fiski við sporlinum.

Eisini er mær sagt, at Vestmenningar sama summar sóu eina havfrúgv á Norðhavinum.

Um hetta skrímslið onkuntíð vil gera føroyingum skaða, vil tíðin vísa, og tað stendur í harrans hondum.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Huldubarnið

Tvær stovur vóru á heygum á Viðareiði á sinni: "Heima í Stovu" og "Eysturi í Stovu". Nú rópast seinna stovan "Eysturi í Búð".

Bóndakonan Eysturi í Stovu hevði átt dreingjabarn. Ógvuliga friðaligt barn var tað og treivst væl.

Ein dagin var alt fólkið úti í arbeiði og konan einsamøll eftir hjá barninum, sum lá og svav í vøgguni. Tað hevði ikki fingið tonn enn, so altíð mátti onkur vera hjá tí, annars fekk huldufólkið vald yvir tí.

Nú bar so á, at konan hevði eitt frammíhjá ørindi at gera burtur av sær og helt tað einki saka, um hon fór út fyri dyr eina pinkulítla løtu. Tá ið hon kemur aftur í dyrnar, hoyrir hon slíkan grát til barnið. Hon undrast á, so avskapað tað er, hon er um ikki at kenna tað aftur, men heldur hetta koma av grátinum.

Tað heldur so við at nísta og gráta bæði nátt og dag, og mamman verður heilt ring og sjúk av vekri. Barnið heldur vantrivnast enn trivnast. Fólk, sum hava sæð barnið fyrr, halda hetta vera eitt býtisbarn.

Mamman fer til prestin og biður hann koma og hyggja at tí. Prestur sigur, at barnið er umskift, men hann skal leggja henni eini ráð: Hon skal taka vatn upp í fýra fliðuskeljar, seta hvørja í sítt grúgvuhornið og kynda stóran eld upp.

Hon so ger og letst, sum hon skal kóka nátturð. Nú gerast glómur í huldubarninum, tað tagnar og reisist upp í vøgguni. Tað smírist, peikar at fliðuskeljunum og spyr, hvussu tað skal kunna trívast her, sum tey hava slíkar pottar. Nakað var millum hesar pottarnar og bryggjukørini, ið pápi sín Búin átti.

Ta náttina gjørði huldubarnið ongar ónáðir, so tey finga frið at sova í húsinum. Um morgunin tá tey vaknaðu, var tað horvið, og eitt annað barn, vakurt og trivnaligt, lá í vøgguni. Tá hildu tey seg kenna teirra egna barn aftur.

Nøkur ár eftirsíðani var ein ókunnigur drongur komin at spæla úti millum börnini á Heygum. Ongantíð vildi hann koma inn við teimum, tó at tey bóðu hann ofta, og hvarv, so eingin visti, hvar ið hann fór. Ein dagin var hann tó inn komin, men sum tey tóku at spæla inni, hoyrdist eitt rópa fyri durunum:

"Ruben, Ruben!"

Drongurin fór grátandi út, tí hann væntaði sær at verða bukaður, og síðan sást hann ikki aftur.

Men hesin drongur var hildin at hava verið hitt áðurnevnda huldubarnið, sum umskift hevði verið.

V. U. Hammershaimb

Færøsk Anthologi

København 1891

Huldufólk

Tey er stór av vøksti, klæðini eru øll grá, hárið svart, bústaður teirra er í heygum. Tey kallast eisini "álvar", ein "álvheggur" er í Norðstreymoy sunnan fyri Vík (Haldorsvík). Tey liva sum onnur fólk, rógva út, hava seyð og neyt, sum ganga ímillum onnur neyt í haganum.

Huldufólkini kunnu gera seg sjálv og tað, ið tey eiga, ósjónligt fyri menniskjum, og tí sigist ofta um nakað, ið onkur sóknast eftir, at "hulda hevir fjalt tað."

Tey vilja fegin fáa smábørn, sum ódoypt eru, úr vøgguni og leggja síni aftur í hana, men hesi verða tá býtlingar millum manna. Ofta hvørva smá børn, sum úti ganga einsumøll, og tá er tað huldufólk, sum eru farin við teimum - tey finnast stundum aftur langar vegir burtur frá bygdum og hava tá sagt frá, at stórir maður hevur borið teimum mat, meðan tey hava verið burtur.

Huldugenturnar fáa ofta hug at kristnum dreingjum og royna tí at froysta teir og draga teir til sín. Ganga teir burtur í haga og eru tystir og móðir, opnast heggjurin, og genta kemur út at bjóða teimum drekka, øl ella mjólk. Blása teir tá ikki froðuna oman av, drekka teir sær óminni, tí í henni liggur gandurin, og har við tøla tær teir, fáa vald yvir teimum og hava teir við sær inn í álvheggjin.

V. U. Hammershaimb

Færøsk Anthologi

København 1891

Huldukonan í barnsneyð

"Norður í heyggi" við bygdina Eiði í Eysturoy er íbygt - har búgva huldufólk sum víða hvar í øðrum støðum.

Eina ferðina sat ljósmamman á Eiði, Elseba, frammi á løðugarðinum og rørði fleytir. Sum hon best situr og letur tyrilin renna sum skjótast, at fáa fleytirnar fastar og vaksa væl í dylluni, kemur ein hundur at henni, er naskur og vil sleikja av mjólkini. Hon kennir ikki hundin og vil koyra hann burtur frá sær, men hann er treiskur og vil ikki fara undan hóttum hennara. Hon ætlar sær tí at rýma og fara inn til sín við mjólkini. Hundurin eltir hana, og tá ið hon kemur at durunum, stendur ein huldumaður har fyri henni og biður hana koma við sær at hjálpa konu síni, sum var farin í gólv og lá í barnsneyð.

Hon fylgir honum nú norður í heyg og var har alla náttina. Huldumaðurin bant fyri eyguni á henni, tá ið hann leiddi hana norður í heyg.

Nú hon kemur aftur um morgunin, fara fólk at forvitnast um, hvar hon hevði verið um náttina, og hvat hon hevði havst at, men hon svaraði ikki annað enn:

"Vænur var grúkurin, ið føddur varð í nátt."

Hann lovaði Elsubu lukku í tíggjunda lið, tí at hon hjálpti huldukonuni úr neyð. Hanis í Búrstovu á Eiði er sætti maður frá henni.

Eina ferðina eftir hetta vóru Eiðismenn á fjalli at taka skurð, og maður Elsubu var ein av rakstrarmonnunum.

Meðan fjallmennirnir savna seyðir hvør á sínum stað, sleppur lamb úr gonguni hjá honum, og hann rennur eftir tí. Nú mætir hann huldumanni, sum í ilsku sigur við hann, at hevði hann ikki ligið við liðina hjá Elsubu um náttina, skuldi ilt verið honum fyri, tí at hann hevði gingið yvir tekjuna hjá teimum.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Huldumaðurin í Gullsteini

Í Skarvaneslíð í Sandoy er ein steinur, sum rópast Gullsteinur. Har búði huldumaður á sinni, sum gekk nógv eftir konu Ásbjarnar á Skarvanesi. So nærsøkin var hann, at hon noyddist at hugsa um ráð, hvussu hon skuldi fáa vart seg fyri honum.

So ein dagin fór hon til hansara í steinin, gjørði seg ógvuliga blíða, og bað hann leggja sær ráð ímóti trøllum, tí tey gingu so hart at einari kúgv, ið hon átti, at kúgvín var vorðin heilt trølsk.

Huldumaðurin var fegin um at hjálpa henni - tað var meira enn at siga tað - og bað hana binda gøtubrá upp á kúnna (gøtubrá høvdu tey gomlu ofta uppi á sær til verju móti gandi). Men best sum hon er heim komin, bindur hon gøtubráina uppá seg sjálva.

Tá ið huldumaðurin kemur aftur til hennara, sleppur hann ikki at henni og sær nú at hann er narraður. Tá segði hann:

"Skamm fái tú spyrjandi!

Tví vorði mær sigandi!

Kú skildi,

Kona sjálv hava vildi."

So rýmdi hann og slapp ongantíð aftur at henni.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Huldumaðurin og seyðamaðurin

Huldusøgn úr Fugloy

Óskepna var komin at vera í einun hagaparti. Hetta helt so við í langa tíð, at seyðurin har vildi ikki trívast, og seyðamenninir doyðu, ein fyri og annar eftir. Menninir, ið áttu hagapartin, fingi fremmint seyðaslag at sleppa uppí hin seyðin, men einki hjálpti.

Í endanun kom ein nýggjur seyðamaður, sum seyðurin treivst so væl hjá og varð bæði nógvur og feitur uttan í einum bóli. Tann seyður, ið tók støðu har, kundi ikki lukkast.

Hesin seyðamaður hevði tann vana, at hann gekk ikki tann vegin, sum hinir altíð vóru farnir, tá ið teir vóru burtur í haga. Ein dagin, sum hann er farin burtur í haga, mætir hann einun huldumanni. Huldumaðurin spyr, hvussu til stendur við seyðinun.

"Tað stendur væl til hjá mær," sigur seyðamaðurin, "uttan í einum bóli, men her hevur altíð verið so ring skepna fyrr."

"Tað vil eg væl trúgva," segði huldumaðurin, "og eg skal nú siga tær frá, kvussu hetta hevur borið til: Hinir fyrru seyðamenninir hava altíð gingið ein annan veg, enn tú nú gongur, og beint undir tí veginun, sum teir hava gingið, liggja hús míni. Teir hava traðkað hol á takið hjá mær, so tað er komið at leka; men tú ert farin annan veg, og tí hevur tað eydnast tær so væl at rakja seyðin. Men hitt eina bólið, sum seyðurin ikki vil trívast í, skalt tú bróta niður, taka upp tað, sum liggur undir tí norðasta hornasteininun, og so byggja bólið upp aftur."

Maðurin so gjørði, og tá ið hann lyfti tí norðasta hornasteininun upp, lá eitt rúnarhorn undir, sum ein annar hevði lagt har av tjóvskun sinni fyri at ganda seyðin. Hann bygdi bólið attur, og tá doyði ikki ein seyður longur.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Huldumaðurin undir Líðasteini

Jógvanuttan Geil, slektaður úr Kálgarði, hevði til vana um vetrarkvældini at ganga niðan á Laðangarð. Ofta, tá hann kom heim aftur til sín sjálvs, út um geil, sá hann huldumann standa í túninum, men einki ilt gjørði hin heidni honum.

Tá ið børnini grótu um kvældini, rópaði Jógvan, sum kom úr Laðangarði, at tey skuldu tiggja inni og ikki leika so í, tí hin gamli undir Líðasteini gekk í túninum. So tagdu óvitarnir og tordu ikki at larma.

Huldumaðurin var vanur at ganga um kvældini í niðasta Kálgarð (sum nú sornhús er) til Kálgarðsbóndan Jógvan, bróður Jógvansuttan Geil.

So hendi tað einaferð í einum brúdleypi, sum stóð í Kálgarði (sonur Jógvans giftist einari gentu úr Ørðavík), at meðan tey dansaðu um kvøldið, kom huldumaðurin inn í roykstovuna. Høg var roykstovan, men so stórur var hin heidni, at hann legði hendurnar niður á bitan og toygdi seg fram yvir. Eina løtu varð hann standandi, fór so avstað og sakaði ongan. Mamma brúðrina, Marjun í Ólavsstovu í Ørðavík, var framsíggjin. Hon segði frá, at hon sá huldumannin standa fyri durunum í Kálgarði.

Eftirsíðani, helst um vetrarkvældini, gekk huldumaðurin ofta oman í Kálgarð. Kálgarðsjógvan las altíð aftanslestur, men kom huldumaðurin inn, legði hann bókina frá sær, um enn hann var mitt í lestrinum.

Eitt kvøld, sum Jógvan sat og gjørði bøn, kom hin heidni inn, hin kristni legði bókina frá sær og fór út. Síðan fóru báðir avstað, hin heidni undan og hin kristni aftaná. Nú sigur hin heidni, at hetta er síðsta kvøldið, ið teir finnast báðir.

Hin kristni spyr hví.

Hann er so gamal, sigur heiðin, og fer nú skjótt at doyggja. Bert eina tonn hefur hann eftir í heysi. Sjálvur níggjundi hefur hann verið í húsi, men øll eru deyð frá honum, og hann hefur grivið tey. Men nú kemur hann sjálvur at liggja rotin inni, tí hann er einsamallur eftir og eingin at grava hann.

Eisini segði hann Jógvani, at tey tvey neytini í fjósi hansara góvu onga mjólk av tí, at konufólkini, ið gingu at mjólka teimum, bannaðu so illa.

Ikki sóust teir aftur síðani, hin heidni og hin kristni.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Knávi

Huldusøgn úr Fámjin

Andras í Kvílvatn í Fámjin var skýrdur Knávi. Hann og Jóanis í Porkeri vóru kønastir menn í gandi um tað bilið í Suðuroy.

Huldukona gekk til Andrassar á Heyggi í Hvalbø, og hvørja ferð hon kom til hansara, mátti hann vera bundin. Boð fór ettir Knáva. Hann kemur og spyr, hvat tíð hon er von at koma. Hin svarar: tá ið dagsett er.

Knávi er nú hjá honun um hesa tíð. Huldukonan kemur og vil til Andrassar, men Knávi stendur frammanfiri og forðar henni. Hann tekur hana og førir hana út treyga. Tey at berjast, og so var endin, at Knávi komst undir. Hann hevði gloymt eitt orð, sum kundi geva honun vald yvir huldufólkinun. Hon dró hann opnan ettir jørðini, og hann visti einki til sín, fyrr enn høvur hans sló ímóti eingjargarðinun. Tá raknaði hann við og fekk orðið aftur, sum hann hevði gloymt. Við tað sama breyt hann seg upp og fekk yvirvald á huldukonuni.

Knávi átti eina ær, sum ikki kundi ganga ímillun hin seyðin. Ein dag fer hann við hundi at beita eftir lambi hansara, men ikki bar til at fáa tað, tó at lambið altíð vísti seg fyri honum, tá ið hann kom. Hann fór annan dagin, men tað gekk við sama lag. Triðja morgunin ger hann seg til aftur at fara á fjall, men í sama bragdi verður boðað til útróðrar, og ikki hevur Knávi hug at liggja eftir heima.

Ein fátækur maður, skýrdur Rappi, búði tætt hjá. Hann var fram um allar menn til skjótleika. Knávi biður hann fara sær ettir lambinun, men Rappi sigir seg ikki tora, tí at hann kvíðar firi at fáa skaða. Knávi lovar honun, at tað skal ikki vera, og Rappi heldur seg til. Hann fer, hittir lambið hjá ærini, tekur tað frá henni, bindur tað og leggur tað á bakið. Men best sum hann gongur, snávar hann og missir lambið. Hann vendir sær við til at taka tað aftur, men horvið er og verður tað, og við tí skili verður hann at fara aftur til húsa.

Um kvöldið kemur Knávi heim, og Rappi, sigur nú frá, kvussu sær hefur tilborist. Knávi heldur fyrri, at tað man vera hin heidni á Herðablaðsgjáum, ið er farin við lambinun, men teir skulu tó dragast um tað. Hann biður Rappa koma við sær og visa sær á, hvar hann snávaði og misti lambið.

Báðir avstað til plássíð og so í Herðablaðsgjáir. Knávi biður Rappa ikki lurta ettir, kvat ið hann talar. Nú letst upp, og ein fægur skínandi stova sæst. Ein maður gongur har inni, og lambið liggur á gólvinum. Knávi sigur seg eiga ærina og lambið, men hin forneski heldur seg hava javngóðan rætt til teirra og hann, tí hann átti sjálvur brundin, sum lambið var gitið av. Knávi tók hendur á lambið, og so gjørði hin forneski; hvør dró í sín endan, men Knávi dró huldumannin út um dyr við lambinun, og varð hin at sleppa. Tað dunaði í Herðablaðsgjáum, tá ið hellið varð afturlatið.

Kona Knáva bað dóttрина fara niðan í Teindal ein morgunin og skava korka. Hon fór, men tá ið hon kom oman aftur, var hon málleys og fekk ikki talað. Knávi var til sjós. Tá ið hann kom aftur um kvöldið, var konan heilt ring um dóttрина og segði honum frá, hvussu til hevði borist við henni. Hann spyr, kvar hon sendi dóttрина um morgunin, og hon sigur: niðan í Teindal á tann stóra steinin til at skava korka.

So hann avstað, tók knív uppá seg - tí, helt hann fyrri, knívleysur maður var lívleysur - fór niðan og inn í steinin. Ein kona situr inni. Hann spyr hana, hví hon hefur tikið málið frá barni hansara.

"Skammsetta! gentan hefur grøtað mær badnið," sigur huldukonan; "tað hvakk við, sum hon tók at skava uppi á steininun, datt í eldin úr fanginun á mommu sínari og kolaði seg."

Knávi biður hana fáa gentuni málið attur í stundini, fer so út aftur, smellir hurðina í eftir sær og sigur, at ongantíð skal hon fara upp aftur.

Ikki hefur steinurin verið opnaður síðani.

Men tá ið Knávi kom heim, hevði dóttirin fingið málið attur.

Kópakonan

Kópar eru av fyrstu tíð komnir av fólki, sum hevur sjálvt stoytt sær oman og forkomið sær á sjónum.

Eina ferð á hvørjum ári, og tað er trettandu nátt, sleppa teir at lata seg úr bjálvunum, og eru tá líkir øðrum menniskjum. Teir hava tá til gamans at dansa og spæla á manna vísi á hellunum í fjøruni og inni í látrinum.

Nú gongur søgnin, at ein drongur á sunnara garði í Mikladali hevði frætt hetta, at kóparnir komu saman trettandu nátt í einum látri stutt frá bygdini. Hann fór tí um kvøldið har oman at forvitnast um, hvørt tað mundi vera satt ella ikki, ið sagt var frá hesum.

Hann krógvaði seg undir einum steini frammanfyri látrinum. Eftir sólsetur sær hann fult av kópum koma svimjandi hagar. Tá ið teir vóru komnir á land, fóru teir úr húðunum og lögdu tær frá sær har á helluna í fjøruni, og líktust teir nú rættuliga øðrum fólki.

Mikladalsdrongurin hevði gaman av at hyggja at hesum undan klettinum, har hann lá fjaldur. Nú sær hann eina ta fagrastu og fríðastu gentu koma úr einum kópahami, og honum rennur straks týður til hennara, og hann ansaði tí væl eftir, hvar hon legði ham sín har stutt frá honum. Drongurin fer nú loyniliga hagar, tók húðina til sín og fjaldi seg so aftur undir steininum.

Kóparnir dansaðu og stuttleikaðu sær alla náttina, men tá ið tók at lýsa av degi, fór hvør aftur í sín ham.

Men kópagentan, sum áður var nevnd, fann ikki húð sína aftur og gekk og sóknaðist eftir henni og fór at láta illa og gremja seg eymliga, tí at tá var náttin umliðin og komið um sólarris. Men fyrr enn sólin reis úr havi, fekk hon tev av húðini hjá Mikladalsdronginum og mátti tí leita til hansara eftir henni. Hon bað hann nú so bønliga og við nýtum orðum geva sær aftur hamin, men hann vildi ikki lurta eftir henni og fór niðan kleivina til hús, og hon mátti fylgja honum eftir húðini, ið hann bar við sær.

Hann tók hana nú til sín og livdu tey væl hvørt hjá øðrum sum onnur hjún. Men altíð mátti hann vera varur um ikki at lata hana sleppa at húðini. Hann goymdi hana tí í kistuni, læsti ramliga fyr og gekk samt við lyklinum á sær.

Ein dagin var hann útrógvin, og sum hann sat har úti á havinum og dró ein fisk, kom hondin at bera við beltið, har lykilin var vanur at hanga. Tá varð honum dátt við, tí at hann ansaði nú fyrstani eftir, at lykilin var gloymdur eftir, og hann rópaði við sorg og sút:

"Í dag verði eg konuleysur!"

Allir drógu upp og settust við árar at rógva sum skjótast heim aftur.

Tá ið Mikladalsmaðurin kom inn til sín, sær hann, at konan var horvin, men børnini, tey áttu saman, sótu kvirr eftir. Fyri at onki skuldi verða teimum at meini, meðani tey vóru einsumøll inni, hevði hon slókt eldin á grúgvuni, goymt knívar og alt hvast undir lási.

Tá ið hon hetta hevði gjørt, var hon lopin oman til strandar, farin í húðina og hevði kastað sær í sjógvin.

Hon hevði funnið lykilin, tá ið maðurin var farin til útróðrar, læsti upp kistuna og sá har hamin liggja og kundi ikki stýra sær longur. Haðani er orðtakið komið:

"Kann ikki ráða sær heldur enn kópur, tá ið hann sær húðina."

Í tí sama hon leypst á sjógvin, kom brimilin, sum áður hevði lagt saman ástir við hana, upp við liðina hjá henni, og svumu nú tey bæði haðani. Øll hesi árin hevði hann ligið har og bíða eftir opnu síni.

Tá ið børnini, hon átti með Mikladalsmanninum, komu oman í fjøruna, sást kópur standa fyr landi og hyggja at teimum, og allir hugsaðu, at tað mundi vera hon móðir teirra.

Soleiðis lupu mong ár fram eftir, at onki er at siga frá bóndanum á sunnara garði ella børnunum við kópakonuni.

Men so varð eina ferðina, at Mikladalsmenn ætlaðu sær á látur at sláa kobbar. Náttina frammanundan kom kópakonan í dreymum fyr bóndan og sigur við hann, at um so varð, at hann fór á látur við hinum, tá skuldi hann vita, at ikki máttu teir drepa brimilin, ið stóð frammanfyri látrinum, tí at hann var maki hennara. Og tveimum kobbahvølpum, sum lógu innast í látrinum, máttu teir eira, tí at tað vóru synir teirra, og segði hon honum frá, hvussu teir vóru litaðir.

Men bóndin gav ekki hesum dreymi gætur, hann fór við hinum Mikladalsmonnunum á látur, og teir drupu allar kóparnar, ið inni vóru.

Við býtið fekk bóndin í sín lut brimilin allan, lállur og fitjur av hvølpunum.

Til nátturðar høvdu tey kókað høvðið, lállurnar og fitjurnar, og tá ið var upp úr lagt, hoyrdist brestur og mikið brak, og kópakonan kom tá sum tað ljótasta trøll inn í roykstovuna, snoddaði í trogunum og rópaði av illum huga:

"Her liggur hánæsaður av kalli, hond Háreks og fótur Fríðriks - hevnt er og hevnt skal verða hjá Mikladalsmonnum, og skulu summir sjólátast, og summir falla fyri bjørg og bláar skorir, og skal tað halda við, til tess so mangir eru burturgingnir, at teir kunnu halda hvør annan í hond og fevna um alla Kallsoy".

Tá ið hon hetta hevði sagt, fór hon út aftur við miklum gnýggi og duni og sást ekki meira.

Ikki hevur verið so sjáldan, tí verri, at frætta skaðatíðindi úr Mikladali, at menn eru fallnir í bjørgunum, tá ið teir hava farið til bjargar at fygla ella fleyga, ella verið á fjalli eftir seyði. Talið hevur ikki verið fullt enn, so at teir, sum burtur eru gingnir, røkka at fevna um Kallsoy.

V. U. Hammershaimb

Færøsk Anthologi

København 1891

Kópakonon úr Skálavík

Við Skálavík í Sandoy er látur, sum eitur í Bláfelliskúti, og um tað er sama søgnin, sum her framman undan er sagt frá.

Tróndur og Niklas, faðir og sonur, vóru fyrstir menn, sum reistu búgv har í býlinginum á Hamri.

Demmus (Nikodemus), sonur Niklasar fór trettandu nátt á látrið, tók hamin, sum ein vøkur opna hevði smoygt sær úr, fór heim við kópahúðini, og opnan elti hann. (Aðrir siga, at pápi Demmusar bar kópakonuna heim). Hann læsti húðina í kistuna og hevði lykilin fastan í buksukvaranum.

Ein dagin var hann á útróðri og var farin í aðrar brøkur, og hevði ikki minst til at flyta lykilin yvir í tær, og so var hann konuleysur. Tá ið hann kom heim av havi, stóð konan sum kópur við skersoddan úti fyri bygdini.

Har í Skálavík nevast menn, sum telja ættarlið frá kópakonu.

V. U. Hammershaimb
Antiquarisk Tidsskrift

udgivet af

Det Kongelige Nordiske Oldtids-Selskab
1849-1851

Marmennil

Marmennil líkist fólki, men er tó heldur minni; fingrarnir á honum eru langir; hann livir á havsbotni og ger útróðrarmonnum mein við at bíta agnið av onglunum og seta fast í botn, so teir mega slíta snørini; tá ið hann verður krøktur, er hann so handafimur, at hann kann at loysa teymarnar undan snørinum.

Annfinnur bóndi í Elduvík var tó so heppin á sinni at krøkja ein marmennil í hondina, men við aðrari hondini kundi hann ikki loysa teymarnar frá, og ikki var hann mentur at slíta. Annfinnur dró hann upp, og risti kross á hann, tá ið hann var komin upp undir borðið á bátinum; annars mundi bóndin ikki hava fingið hann inn í bátin til sín. Hann hevði henda marmennil heim við sær, og goymdi hann í orninum, men ikki vildi hann eta annað enn øgn. Annfinnur mátti minnast til hvørt kvöld at rista kross í øll fyra horn á orninum, hvar marmennil sat. Teir tóku hann við sær, tá ið teir fóru til útróðrar; ei heldur máttu teir gloyma at krossa hann, tá ið teir høvdu tikið hann inn í bátin. Hann settist at læða og spæla í bátinum, tá ið teir komu yvir fiskatorra; mennirnir kastaðu tá niður, og væl fiskaðist, helst tá marmennil drap fingurin niður í sjógvin.

Annfinnur hevði hann í langa tíð hjá sær, men eina ferðina hevði hann gloymt at rista kross á hann í bátinum; tá ið teir vóru komnir væl frá landi, smoygdi marmennil sær út fyri borð og fór undir kav; tað er vituligt, at hann sást ikki aftur.

Indberetninger
fra en Reise i Færøe 1781 og 1782
1. Hefte. J. Chr. Svabo

Marmennil

Týtt úr danskum av
Anker Eli Petersen

Svabo nevnr eisini marmennilin í 2. hefti av "INDBERETNINGER fra en Reise i Færøe 1781 og 1782":

Marmennil. Der gaaer med denne som med havfruen. Den skal være efter Fabelen, et lidet Hav-monstrum i Menneskelig Gestalt. Den skal og efter Fortælling, noget hen i tiden, være holdt paa Landet en Deel af Vinteren. Men denne Fortælling synes blottet for al Troeværdighed.

V. U. Hammershaimb
Antiquarisk Tidsskrift
udgivet af
Det Kongelige Nordiske Oldtids-Selskab
1849-1851

Marra

Marra er eitt tröll, sum líkist teirri fagrastu gentu. Um nætur, tá ið fólk liggur og svevur, kemur hon inn og leggur seg á tey og trýstir so hart á bróst teirra, at tey fáa ikki drigið andan, ei heldur rørt hvørki lið ella lim; hon fer við fingrum sínum inn í munnin á teim at telja tennirnar; sleppur hon at fáa tær taldar, missur maðurin andan og verður straks lívleysur. Teir eiga tí at royna at fáa marru burtur aftur av sær, og eru teir tá mentir at rópa: Jesus! so má hon flýggja, og hvørvur sum skjótast út. Teir tykjast liggja alvaknir og síggja marru koma inn at seingini og leggjast oman á rekkjuvágina, men teir kunna tó einki gera tá fyri at verja seg ímóti henni. Um kvøldið kann hon væl vera inni í stovuni, og tó ikki síggjast; men tað spyrst, tá ið tú tekur knív og ballar inn í ein klút ella eitt sokkaband og førir hann av aðrari hondini í aðra, tríggjar ferðir í ringuttan um teg, meðan tú lesur:

Marra, marra minni,
ert tú her inni,
minnist tú ikki slagið tað,
ið Sjúrdur Sigmundarson gav tær
á granabeini á sinni?

Marra, marra minni!
ert tú her inni,
út skalt tú fara,
bera bæði grót og flag,
og alt ið her er inni!

Liggur nú knívurinn inni í klútinum ella bandinum, tá ið tú hevur rikið upp aftur, tá er marra inni, og so mást tú tvær ferðir enn vevja klútin ella bandið um knívin og hava sama atburð sum áður fyri at fáa marra út. Gott sigist tað líkaleiðis at vera, fyri at forða henni at koma upp í songina, at venda skónum, tá ið tú fert niður, og seta teir so, at hælurin kemur at standa ímóti songini og tærnar út eftir gólvinum; tá skal hon ikki hava lætt við at sleppa upp í songina.

V. U. Hammershaimb
Færøsk Anthologi
København 1891

Niðagrísur

Niðagrísur er lítil, tjúkkur og bøllutur, sum eitt lítið reivabarn ella stórt noða, dimmóreyður av liti. Hann sigist at vera, har nyfødd leysingabørn eru dripin og grivin uttan at hava fingið navn. Hann liggur og veltist fyri fótum á monnum at villa teir burtur av leið; sleppur hann ímillum føturnar á manni, gongur maðurin ikki av ári.

Í bønum við bygdina á Skála í Eysturoy stendur ein steinur, sum kallast Loddasasteinur. Har lá ofta ein niðagrísur fyri fótum á fólki, sum ferðaðust har á myrkri. Ein maður sum gekk har eina ferðina og hevði mein av niðagrísinum, varð illur og segði tá: "hasin Loddasin!", og tá gróv hann seg niður í jørðina við steinin og sást onga tíð aftur, tí tá hevði hann fingið navn.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Niðagrísurin í hosuleggaldinun

Ein arbeiðskona í Ónagerði, prestararðinun á Viðareiði, kom fyrri leysingabarn og drap tað í loynd. Ein fátækur húskallur var har í prestararðinun, eyknevndur Písli. Frá honun tók hon eitt hosuleggald, sum hon koyrði barnið í, og síðan gróv hon tað niður. Eina tíð eftir hetta giftist henda sama arbeiðskonan, og stórt brúdleyp varð hildið. Meðan tey dansa brúðardansin, kemur ein niðagrísur rullandi inn í einun hosuleggaldi, hoppar inn í ringin og kvøður:

Min moder bær guld;
jeg danser i uld,
jeg danser i hosuleggald Písla.

So bóltaði hann sær fyri føturnar á mommuni; men hon svímaði og varð borin út, og brúdleypskætin fekk brattan enda.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Niðagrísurin í Ónagerði

Millum søgurnar um hin tiltikna gandakallin Guttormur í Múla, er eisini ein um ein niðagrís ið spøkir eftir prestinum. Søgan vísir helst til somu hending sum liggur til grund fyri søgnini um niðagrísin í hosuleggaldinum:

Ein arbeiðskona í Ónagerði (prestagarðurin á Viðareiði) hevði dripið eitt leysingabarn og grivið tað niður.

Tað gekk aftur sum niðagrísur og fór til Klæmint prest at krevja sín rætt av honum. Kristna jørð vildi tað hava. Ongantíð fekk hann frið fyri tí, um næturnar lá tað og seyg føturnar á honum.

Prestur varð heilt neyðarsligur, kom upp í tussarak og var illa mentur at ganga. Hann sendi boð eftir Guttormi og kærði sína neyð fyri honum, hann fór skjótt at doyggja, helt hann.

Guttormur bað prestin lata seg fáa kjóla og pípukraga at fara í og geva sær kirkjulyklarnar. Men ikki eitt eyga mátti síggja, skipaði hann fyri. Hvør lúka skuldi í topp og eingin hurð gloppast. So mikið var tó kagað, at ein arbeiðskona í Ónagerði fekk at síggja alt eiðið standa sum í einum loga, meðan hann fekst við at beina niðagrísin burtur. Tá ið Guttormur kom aftur, var prestakjólin brendur uppi á honum.

Eina kúgv gav harri Klæmint honum í løn aftur fyri hjálpina, og síðan hevði hann frið.

V. U. Hammershaimb
Antiquarisk Tidsskrift

udgivet af

Det Kongelige Nordiske Oldtids-Selskab
1849-1851

Nykur

Nykur er sum ross til útsjóndar, men til stöddar sum stórir hundur. Hann býr í vøtnum, helst uppi millum fjalla. Hann hevur ógvuliga langan hala, sum ikki sleppur tí, ið nertur við hann; tá ið hann kann lokka fólk at nerta við halan, rennur hann burt við teim, og steðgar ikki sínari ferð, áðrenn hann er komin niður á botn í vatninum; eingin sleppur aftur frá honum. Teir hava havt hann at draga stórt grót oman úr fjøllum í Húsavík og á Eiði; men hvørt kvøld mega teir spýta á bakið og rista kross á hann; annars fer hann burtur. Nykurin kann at skapað seg líkan øllum fyrføttum djórum, uttan stiklið á veðurlambshornið kann hann ikki skapa á seg.

V. U. Hammershaimb
Færøsk Anthologi
København 1891

Nykur

Nykurin býr í vøtnum, á botninum niðri í dýpinum hevur hann sítt tilhald, men haðan fer hann ofta á land, og honum er ikki gott at møta.

Stundum er hann líkur einum vøkrum lítlum hesti, sum tykist at vera góður og spakur, og harvið lokkar hann fólk at nærkast til sín at klappa honum og strúka honum eftir baki. Men tá tey koma at nerta við halan, verða tey áføst við hann, og tá sleppur hann ongum, men dregur tey við sær til botns í vatninum.

Stundum møtir hann fólki í manslíki sum ein príður unglingi at lokka gentur við sær og lovar teimum gleði og gaman í síni høll, um tær vilja fylgja honum eftir. Men fáa tær illgruna um, hvør hann er, sum tær eru við at geva seg burtur til, so at tær fáa nevnt hann við rætta navni: "nykur", missir hann maktina yvir tær og má sleppa teimum og fara einsumallur í vatn sítt.

Tað er sagt, at nykurin kann líkaleiðis umskapa seg líkan øllum ferføttum djórum, uttan stikulin av veðra- ella veðurlambshorni skal hann ikki kunna skapa á seg. Men rossi er hann líkur, tá ið hann ikki hevur broytt ham sín, og tað hevur borið monnum til at fáa vald yvir hann við at rista kross á baki á honum, og hava teir tá havt hann til at draga við halanum stórt grót oman úr fjøllum til gerðisgarðar ella hús, sum enn sæst í Húsavík í Sandoy og á Eiði í Eysturoy, og tað stóra grótið, ið har er saman komið, ber vitni um, hvussu sterkur hann er.

Á Takmýrum í Sandoy liggur ein stórrur klettur, sum teir vildu hava hann at draga til Húsavíkar, men har slitnaði halin, og steinurin stendur har. Ein partur av nykarhalanum, sum var áfastur við steinin, er sjónligur á honum enn.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Nykurin á Eiði

Ein nykur dró alt grótið til kirkjugarðin á Eiði í Eysturoy. Steinarnir eru viðgittir fyrri stódd og vakurleika.

Tá ið alt grótið var komið til, skuldi nykurin rýma, men tá settu tvey smábørn seg í spøl nið uppá bakið á honum - tey hildu tað vera ein hest. Fleiri komu til, men fyrri hvørt eitt, sum setti seg uppá nykin, kom at vera pláss til eitt afturat, og so var, til alt fólk á Eiði hevði sett seg uppá.

Tá fór nykurin avstað og helt beina leið fram at vatninum. Summi, ið uppi á nykarbakinum sótu, høvdu mat hjá sær. Ein rætti einum smábarni spik, men tað snaraði sær undan og rópaði:

"Ikki 'nika' meg!"

Tað dugdi ikki rættuliga at tosa enn og meinti "snika".

Men nykurin helt seg hoyra sítt egna navn nevna og hevði tá ikki meira vald á fólkunum (hoyrir hann navn sítt, so missur hann allan mátt). Hann kastaði øll av bakinum og hvarv í vatninum.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Nykurin í Leitisvatni

Eitt kvöldið voru börnini í Sørvági farin oman til Leitisvatns at spæla. Tá kom nykurin í skapilsí av einum stórum hesti til teirra, og tey so fegin upp á bakið á honum. Best sum tey voru setst, fór hesturin við teimum beinan vegin oman til vatnið. Minsti drongurin, sum ikki var sloppin uppá, varð nú ræddur og rópaði á beiggja sín Niklas, sum sat uppi á hestinum:

"Nika baggi!" (Barnið dugdi ikki reiðuliga at tala enn).

Nykurin, ið helt tað vera navn sítt, ið rópað varð, misti nú megið og hvarv, men börnini voru bjargaði. Sagt er, at tá nykurin hoyrir navn sítt nevna, missir hann allan mátt.

(Sama søgn verður søgd um ein nyk í Vatni Lítla í Gásadali.)

Eina ferð fór presturin Rasmus Ganting við húskalli sínum úr Sørvági og skuldi heim til Miðvágs.

Tá ið teir komu at ánni, stóð ein hestur har við Vatnsoyrar, og prestur, sum vildi sleppa undan at vaða, bað drongin leiða hann til sín. Tá ið drongurin skuldi leggja hondina á hann til at taka, leyp hesturin undan, og griftin stóð frá honum, beint í vatnið. Har hvarv hann.

Eina aðru ferð, tá ið Rasmus Ganting fór út um vatn og kom út á Vatnsbrekku omanfyri Vatnsoyrar, sat eitt har á rættini (kallað Vatnrætt) og greiddi sær við einum gullkambi.

Nú skuldi hann verða sitandi, segði prestur - hann visti, at tað var nykurin, tí nykurin kann skapa seg í fólkalíki. Hann tekur ein stein í hondina, kastar av gøtuni oman á sandin og tekur at lesa upp yvir honum. Steinurin veksur og verður til ein stóran klett.

"Nú skalt tú í steinin," sigur prestur og rekur (mánar) so nykin inn.

Tá sást nykurin ikki aftur, men steinurin vísist enn og eitur Leiðisteinur.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Pálin undir Hamri

Einaferð fór Pálin undir Hamri í Sumba til Víkar at taka sjeý gimbralomb, sum hann átti har. Hann havði fingið seks, sum hann setti í støðukrónna, og seint var á degi, tá ið hann fór eftir tí sjeýnda. Ikki fekk hann tað, fyrr enn stjørna var uppkomin.

Til alla vanlukku gáaði hann ikki um, fyrr enn hann var komin væl á veg, at tað var gimburlamb, hann var farin við. Tey gomlu høvdu ta pátrúgv, at, var tað seint á degi og fleiri lomb eftir at bera, so átti veðurlambið at vera tikið og gimburlambið at vera eftir, tí í veðurlambsstiklinum (horninum) sat nakað, ið dugdi ímóti gandi, og so kundi huldufólk ikki fáa vald á einum (tey gomlu bóru tí ofta veðurlambsstikl uppi á sær). Honum var illa við, tá ið hann varnaðist um hetta, men ov seint var at venda aftur.

Hann gongur við góða lambi og er ikki varigur við nakað slag, fyrr enn hann kemur heim í Akslarenda. Tá møtir honum ein gráklæddur maður, sum forðar honum vegin og ger seg inn á hann.

Báðir at berjast. Heiðin (tí huldumaður var tað) basir hinum kristna og ber hann so haðan í Meraklettar á Beinisvørðu, tætt við eggina, har sum teir síga í Sjørgumháls eftir fugli.

Kvøldið líður, og eingin maður kemur aftur til húsa. Næsta morgun fer fólk úr hvørjum húsi til at leita. Tey finna lambið og stavin hjá Páli heimanfyri Akslarenda og geva so yvir at leita.

Stutt eftir berst Pálin í dreymsi fyri konu sína, biður hana ikki leita eftir sær og sigir henni frá øllum, sum til hevur borist við sær - at hin heidni hevur tikið og borið seg í Meraklettar.

Seint á sumri funnu neytakonur mannin deyðan úti á Fløum, blóðnaknan og báðar iljaskógvarnar brendar undan honum. Boð varð sent aftur til húsa, og hann varð førður heim og grivin.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Purkhúsið

Seyðafelli hevði verið í Kunoy. Kuningar settu tí upp gimbrar norðuri í Dali, norðanfyri Kunoyarbygd. Har høvdu teir gjørt sær eitt lítið hús, sum teir høvdu gimbrarnar fastar í um næturnar, at tær skuldu ikki rýma burtur. Tveir menn sótu altíð hjá teimum um næturnar.

Eitt kvøldið sum teir so sótu, kókaðu teir sær greyt til nátturðar. Sum annar teirra stendur og ger út í pottin, hevur hann sær fyrri munni á sær: um nakað so ræðuligt kundi komið nú, at teir ræddust?

Hin biður hann ikki tosa slíkt.

Sum teir eru setstir at eta, setur eitt avskræmuliga ljótt eitt høvdið inn um dyrnar - sníðið á tí er líkt einari rossaskon - og sigur:

"Vilja tit síggja snutti mítt?"

Annar tekur greytasneisina og tveitir í skortin á trøllinum. Trøllið út av durunum við rini og hvini.

Tá kom ræðsla á teir, og báðir tvísporandi heim í bygdina.

Dagin eftir fóru teir norður aftur í Dal til at hyggja eftir gimbrunum. Tá livdi eingin gimbran eftir, men garnarnar vóru vavdar rundan um húsið. "Purkhúsið" kallast staðið eftir tí enn.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Rasmus í Haraldssundi og huldumaðurin

Huldusøga av Haraldssundi

Rasmus Magnusson, leysingasonur Magnus Heinasonar og pápi Guttorms í Múla, var bóndi í Haraldssundi. Hann var giftur, men átti eingi børn við konu sínari um tað bil, tá ið henda søgan tekur við, tó at hann var gamal maður.

Eitt árið, sum hann gjørði handilsferð til Havnar, gjørði bóndin norður í Vági, Páll, eisini Havnarferð tann sama dag. Vágsbóndin, sum tá var væl tilkomin, men ógiftur, fór norður aftur fyrr enn Haraldssundsbóndin.

Tað er ikki altíð so týdligt at fara fyri Mjóvanes: har er ein ringur strongur at sleppa um, og Vágsbóndin fór tí uppá land til at hyggja eftir veðrinum og royna at taka lægi norður um. Sum hann stendur og hyggur - ikki er tað góð ætt fyri nesið - nú hvøkkur hann við: eitt konufólk stendur undir liðini á honum. Hann biður henni góðan dag.

Hon sigur við hann, at um hann vil tæna henni eitt lítið sindur nú uppá stundina, skal hann eiga triggjar útvaldar sinir við teirri gentu, sum skal vera ektarkona hansara: men vil hann ikki gera tað, skal hann eiga eitt avinnudýr til son.

Hann umræður seg og sigur nei. So fer hann attur í bátin ag norður til Vágs.

Eina løtu eftir koma Haraldssundsmenn úr Havn. Rasmus, Haraldssundsbóndin, fer uppá land og hyggur eftir veðrinum at taka lægi norður um Mjóvanes. Tað er eingin góð ætt fyri nesið. Sum hann stendur og hyggur, nú stendur hitt sama konufólkið - huldugenta er tað - undir liðini á bonum. Hon ber sama ynski fram fyri hann, sum hon hevur framborið fyri Vágsbóndan, um at tæna sær eitt lítið sindur, og lovar honum tað sama sum hinum: útvaldar synir, um hann vil hjálpa henni, men eitt ótýggi til son, um hann sýtir henni.

Rasmus umræður seg: hann torir ikki fyri hinum, sigur hann, men hon sigur, at hon skal krógva hann. So játtar hann og fer við henni.

Tá ið hann kom aftur til bátin, vóru hinir fegnir: teir høvdu mist hann reint burtur, søgdu teir, og høvdu kvíðað firi honun. So halda teir norður.

Nú er at siga frá, at bóndin norðuri í Vági giftist og fekk eitt rættuligt avinnudýr til son, ið fekst næstan ongantíð út. Eina ferð vóru teir á fjalli innanvíkar í Vági. Bóndin hevði sonin við sær. Tá ið seyðurin er komin í rættina, rópar sonur bóndans - hann situr uppi á rættini:

"Pápi, nú hugsar eg eitt!"

"Fátækur, tað man vera prýðiligt, ið tú hugsar," svarar pápin.

"Eg hugsar tað," sigur sonurin, "at tað hevði verið ein ónatúrligur ketil, ið øll henda gongan sikuldi verið kókað í."

Tá mutlaði hin gamli: "Eg hugsaði so." Okkurt býttligt mundi tað fara at vera, visti hann.

Frá Haraldsunds bóndanun er at siga, at hann fekk fimm útvaldar dugandi synir. Tá ið teir vóru nakað tilkomnir, vóru teir frálíka dúguligir útróðarmenn.

Ein morgun - tá var hin rádni Rasmus, pápi teirra, avgamal - fóru teir eldru synirnir fyrri dag av Haraldsundi og ætlaðu sær til útróðrar. Sum teir koma norður fyrri Búadal (ímillum Haraldsunds og Skarðs, har sigst at vera íbygt), síggja teir ein bát flóta inni á einari gjógv, nevnd Torvgjógv (tríggjar fjórðingar norðanfyrri Haraldsund). Teir halda hetta vera Strandarmenn (menn av Strond á Borsoynni), og ein av brøðrunun rópar fyrri at speireka:

"Óreint og tíðliga eru Strandarnósarnir á veg í morgun!"

"Hetta skal verða bevnt," verður aftursvaraði úr gjónni. Brøðurnir hugsar einki meira um hetta og rógva til havs.

Tá ið teir koma aftur um kvøldið, spyr hin gamli, hvussu teimum hevur gingist. Teir siga honum frá Strandarnósunum, at teir hava borið eyga við teir inni á Torvgjógv, rópað á teir og skýrt teir.

"Ringir nósar munnu fara at vera burtur úr fyrri tykkum," heldur hin gamli og snerkir nøsina, "hetta man koma tykkum aftur um brekkur."

Hann orðar við synirnar, at sama dagin aftur í árs móti skulu teir siga honum frá, tá ið teir fara til útróðrar.

So líður árið - teir rógva út við sama lag. Kvøldið frammanundan ársdeginun eftir hetta fer hin gamli í loynd og leggur seg í bátin inn undir seglið frammi í skuti; hann hugsar, sum beint man vera, at synirnir munu ikki siga honum frá, tá ið teir fara.

Um náttina ímóti degi koma teir, draga bátin, setast við árarnar og rógva norður fyrir Búadal. Tá ið teir eru komnir út fyrir hesa vælsignaðu gjógv, har sum teir sóu bátin ársdagin frammanundan, nú kemur ein bátur út úr gjónni skúmandi við ógvuligari ferð og stevnir beint á teir. Maðurin, sum hevur rópað á Strandarnósarnar, situr í eysrúminum bakborðmegin. Huldumenninir rógva beint á eysrúmið; ein teirra stendur frammi í rong og ætlar at taka í Haraldsundsmannin. Nú reisist hin gamli upp undan seglinun har frammi og sigur:

"Tað segði eg tykkum, at ringir nósar mundu fara at vera fyri tykkum."

So skjóttur er hin gamli Haraldsundsbóndin attur í rúmið, at hann fær tikið um framstavnin á huldubátinun og leitt hann attur á stavn á sínum báti, áður enn huldu-maðurin nær at tríva í son hansara.

"Salve domine! Salve mihi!" rópar Rasmus (tí hann dugdi eitt sindur latín) - tað vil siga so mikið, at hann bað harran hjálpa sær - og við tað sama eru teir áfastir báðir, huldumaðurin og hann. Teir berjast allan vegin norður eftir. Synir Haraldsundsbóndans rógva tað dýrasta, teir orka. Myrkt er alla tíðina í tí borðinun, sum teir báðir berjast, men ljóst í hinum borðinun. Rasmus hevur fót sín á sjóstúkuvelinun kjá soninun til at verja hann fyri at vera burturtiknan av huldumanninun. Bardagin stendur við til teir koma norður fyri Múlan (norðurendan á Borðoynni), tá síggja teir dagsglæmuna, og Viðareiðskirkjan kemur undan. Í somu stund missir huldumaðurin megi sítt og rópar:

"Knis knas! reyðhani í eystri!" (tað er útlagt: "Nú lúgvist eg, tí nú rísur sólin"), og so sleppur hann haldi sínun.

"Ris ras!" svarar Rasmus, og í sama bili hvørvur huldubáturin.

Tá ið teir vóru heimkomnir, Rasmus og synir hansara, segði hin gamli við teir, at teir máttu ikki nakrantíð rópa spottorð til nakran bát í myrkri uppaftur.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Rógvu-Jógvan

Huldusøgn úr Vestmanna

Fyrr í tíðini varð deyðseyði ikki pikkaður í Vestmanna bygd í Norðstreymoy í tí hagaparti, sum kallast í Dølum, og hildið varð, at ein huldumaður mundi búgva har og ansa eftir deyðseyðanum. Hvørt ár um heystið, tá ið Vestmenningar vóru á fjalli í Dølum til at taka skurð, lögdu teir besta seyðin eftir á rættini, fyrst tá ið teir fóru at taka veðurlambsskurð og síðan uppaftur í klippingini, og morgunin eftir var seyðurin altíð burtur.

Tað var løn til huldumannin fyri tað, at hann ansaði so væl ettir deyðseyðanum.

Jógvan, bóndi á Rógvu í Vestmanna, var størsti eigindómsmaður í bygdini og frágerðarmaður í mongum lutum, helst til styrki.

Ein dagin um heystið, sum teir vóru á fjalli í Dølun, noyddist Rógvu-Jógvan heim aftur til hús um kvøldið, tí konan skuldi eiga barn, men hinir fjallmenninir lógu eftir í einun húsi, sum teir høvdu allir í felagi í haganun. Hann segði tá við hinar, ið eftir vóru, at teir kundu taka hvønn seyð, ið teir vildu, til matarseyð, men hin gráa ómarkaða skuldu teir lata vera - hann visti, at tað var hulduseyður. Yvirvaksin var hann allan seyð, hesin grái.

Best sum Jógvan er farin, sigur Andras í Lon, kallaður Stóri Andras:

"Hasin grái ómarkaði er ein sáttarseyður, honum skulu vit hava krás av."

Teir drepa henda seyð og kóka um kvøldið. Sum teir hava lagt upp úr og eru setstir at eta, kemur ein hundur inn við reyðum helsi.

Sjúrdarstovumaðurin blakar hundinun aðra hálva síðuna; hundurin fer út við henni, og tá hoyra teir huldumann buka hann fyri durunun.

Um morgunin fer Rógvu-Jógvan norður attur í Dalar til hinar til at reka seyðin heim. Á veginun norður leggur hann seg at drekka úr einari keldu, og sum hann reisist upp aftur, nú stendur ein huldumaður uppyvir honum. Báðir hava hund, og hundarnir leypa alt í einum saman at bítast.

Kristinmanshundi stendur tap til, tí huldu-hundurin hevur helsi, sum forðar hinum, so hann fær ikki bitið. Tá ið Jógvan sær hetta, setur hann stavin niður ímillun hálsin og helsið á hulduhundinun, so helsið brestur, og nú vinnur hansara hundur. So rúka menninir báðir saman at berjast. Jógvani stendur tap til, men hundur hansara loypir í knæsbøturnar á huldumanninun, og tá verður Jógvan við yvirlutan og drepur huldumannin. Síðan dró hann hann oman á Ennið og gróv hann har.

Tá ið Jógvan kom aftur í Dalar, var hann ikki greiður at mæta. Eingin tordi at fara á fund hansara uttan Andras, hann tordi at mæta honun, segði hann: tí sær tordi Jógvan einki at gera. Hesin Andras var tiltikin, bæði firi stødd og styrki. Eitt lögboðið var tá í tíðini í Føroyum, at neytagarður skuldi til hæddar vera undir hond á manni, men ikki á Lítla Manni í Hesti og ikki á Andras í Lon í Vestmanna - tí Lítli Maður í Hesti var ov lítil og Andras í Lon ov stórur.

Men síðan ta tíð hevur deyðseyði verið pikkaður í Dølum sum aðrastaðni.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Seyðamaðurin á Sondum

Huldusøgn úr Sandavági

I

Ein seyðamaður var á Sondum í Sandavági áður á sinni, sum er gitin fram um allar aðrar seyðamenn í Føroyum. Hann ræktaði einsamallur adlan Sandavágshagan og átti ein útvaldan hest, reyðan á liti og frálíka dúgligan til at renna.

Ein vakran sólskinsmorgun listi seyðamanninun at ríða norður á fjøll. Við Fjadravatn búðu tvær huldukonur, hvør sínumegin, onnur í Húsagjógv og onnur í Tormansgjógv. Tær áttu stakkar av skarlaksklæði, og henda sama morgunin, ið seyðamaðurin reið norður, legði huldin í Húsagjógv stakk sín út til at sóla. Tá ið hann kom ríðandi gjøgnun Fjallalíð, sá hann tann reyða stakkin við teim glógvandi gullperlunum í skína langan veg. Hann vendi hesti sínum tann vegin, tók stakkin, legði hann aftanfyri seg á hestins bak og reið so heim aftur.

Huldukonan situr við eldin og hugsar við sær, at hon skal fara út á helluna at venda stakki sínum. Men tá ið hon kemur hagar, sker hon saman tenn og snerkir við skort, tí stakkurin er horvin. Hon skimast runt um Fjadrallíð og ber eyga við seyðamannin, ið ríður tað hann kann best avstað við stakki hennara. Hon rópar á systur sína í Tormansgjógv og biður hana hjálpa sær at fáa stakkin attur, tí hon hevur nærri at fara eftir manninun.

"Systir, systir, stíg stórum!"

Men hin svaraði, at hon var lamin í báðum beinunum og orkaði ikki at ganga.

Tá tók huldán í Húsagjógv til at gleiva og gina so skjótt, at hon nærkaðist hestun í hvørjun. Tá ið hann var komin um Vatnsoyrasand og upp í Vatns-brekku, var hesturin ekkamóður og legðist at drekka úr ánni. Í tí sama kom huldán í Vatnsoyrar, men hesturin var nú so væl afturstyrknaður, sum hann hevði drukkið, at hann fleyg so lættur niðan gjøgnum brekkuna, nú ið sporið fór at tyngjast hjá huldukonuni.

"Hetta var mær sálarbót," segði seyðamaðurin, tá ið hann vendi hestun frá aftur ánni, og síðan hevur henda á verið nevnd Sálarbótará.

Men Vatnsbrekka er ónatúrliga long og drúgv, og seyðamaðurin hevði tí á orði:

"Tungt er at ríða brekkuna hart."

Tá ið hann var komin á Føstugarða (heimanfiri í Miðvágshaganun), kom huldán stunandi upp fyri Vørður (handari í Miðvágshaganun). Tá var hesturin stívur í lørunun, og sveittin rann úr hvørjun hári á honun - tungur var maðurin, ið hann bar á baki. Tá ið hann kom at Mosagerði, hevði hon nærkast honum so mikið, at tað var ikki meira enn reipslongd ímillum teirra, og tá ið hann kom á Giljarætt (tætt innanfyri ánni í Sandavági) - har er kirkjan - fekk hon hann aftur. Í tí at hann reið fram við kirkjugarðinun, kastaði hann seg so knappliga av hestinum inn um við stakkinun í hondini. Men, ólukkutíð, stakkurin kom fastur í garðin um ein stein, so hon náddi at tríva í hann.

"Nú haldi eg!" rópaði hon.

"Halt nú hvat ið halda vil!" svaraði hann aftur: "her er Gud og kirkjan."

Tey bardust um stakkin eina løtu, til hann skrædnaði; seyðamaðurin hevði aðra ermuna eftir, men huldán fekk skerdan bulin. So stór var henda stakkarerma, at hon røkk til messuakul í Sandavágskirkju, og har er hon enn.

II

Seyðamaður á Sondum

kendi knív sín burtur í øðrum londun

- so ljóðar eitt gamalt ørindi.¹

Eina ferð var seyðamaðurin á Sondum farin yvir í Giljar burtur í haga. Tá slitnaði ein æs í skónum hjá honun, og hann settist at gera sær eina níggja. Tá ið hann hevði bundið tveingin og skuldi taka knívin aftur, var hann horvin. Hann leit um seg, men sá einki uttan eina kráku flúgva.

Stutt eftir hetta rýmdi hann úr Føroyun og fór til Noregs, av tí at hann fekk ikki frið fyri huldukonuni, sum hann hevði tikið stakkin frá. Hann bað um hús hjá einari konu - hon var bæði blíð og tíð og setti góðan mat fram fyri hann.

"Mong er geitin aðrari lík," segði hann, tá ið hann skoðaði knívin - hann helt seg kenna sín egna knív aftur. Tá upplýsti hon fyri honum, at hon var krákan, ið hann sá hin dagin burtur í haga, og hevði tikið knív hansara.

1) Sml. søgnina "Óli Seyðamaður" (*Millum gandasagnirnar*).

Viðmerking Jakobsens:

Dette sagn har tidligere i en noget anden og mere kortfattet form været trykt i Færøsk Anthologi I (sagn VI b, s. 333), men uden bestemt tilknytning til den person (fåremanden á Sondum), hvorum sagnet almindeligvis fortælles. Den som afsnit II her meddelte episode findes ikke i FA, og jeg har derfor fundet det rigtigt at gengive sagnet her i sin udvidede skikkelse.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Símun í Kirkjubø

Símun Símunarson, skýrdur Huldu-Símun ella Trølla-Símun, var abbasonur Jenis Símunarsonar, bónda í Laðangarði í Sunnbø, sum gitin er í øðrun søgnun. Símun fekk Kirkjubø í Streymoy í festi, kona hansara var systur Jógvans bónda Ólavssonar í Skúgvoy. Ikki sigist hann at hava verið blíður við konuna, uttan heldur at hava farið illa við henni.

Símun var ógvuliga stórur maður á vøkstri, honum kravdi til stáku triggjar stikkur tvíkvølt av vadmali. Sterkur var hann eisini og fótfinnur; fram um hann tordi eingin av húskøllunum at fara á fjalli, uttan hann vildi missa lív. Um so var, at seyðurin slapp úr fjallgonguni, var Símun altíð fremstur av øllum.

Uppi í Kirkjubøreyni búði ein huldumaður. Hann slepti einun stórun fylgi av gráum og svørtun seyði at ganga í haganun kjá Símoni og rak Kirkjubøseyðin burtur av tí góða grasinum upp á tey mest grýtutu reynini, so at stór fylgi soltnaðu upp í deyðarak, meðan hulduseyðurin var feitur.

Símun var varigur við hulduseyðin og lovaði, at fekk hann fatur á huldumanninum, skuldi hann níva honun tað aftur.

Ein dagin, ið Símun var útrógvinn, kom óført veður á hann, so tað var ikki meira enn, at teir slitu til lands. Tá ið Símun legði at landi í sugguni, sá hann bát liggja innanfyri. Hann kendi við tað sama huldumannin, og báðir at brigslast. Huldumaðurin heldur seg hava javngóðan rætt til lendistøðna og hann.

"So heldur tú teg hava rætt í øðrun eisini," svarar Símun, "tú mant vera tann, ið spillir haga mín við hasum gráa og svarta seyðafylginun, ið gongur í reyninun."

Huldumaðurin segði tá, at hansara ættarmenn høvdu nýtt hagan fyri hann, og hann sjálvur vildi nýta hann á sama hátt.

Orð ókst av orði, og endin varð, at Símun leyp á hin heidna at berjast. So bar á, at Símun vann og ætlaði at drepa hin; men huldumaðurin bað hann geva sær lív og grið, og Símun játtaði tí, tó so, at hin heidni mátti lova at flytja burtur úr Streymoy við øllun sínum og ikki seta fótin har oftari. Huldumaðurin gekk undir hetta og fór so í kambin yvir Froðbø í Suðuroy til at búa. Síðan spurdist einki aftur til hansara í trý ár.

Við norðasta endan av Sandoynni er ein hólmur, Trøllhøvdi, sum hoyrir til Kirkjubøar. Á hesum hólminum hava teir nú sum áður seyð og stundun oksar og geldneyt. Trý ár eftir tað, at huldumaðurin var farin í Froðbiarkamb at búa, kom ein fremmandur oksi, gráur á liti, at ganga í Trøllhøvda. Símun kendist ikki við hendan oksan og lýsti hann upp á trimum Ólavsøkutingun upp í slag, men einki batti: Eingin vildi kanna sær oksan, og triðju ferðina segði Símun, at nú vildi hann sjálvur taka og drepa oksan, av tí at eingin tóktist eiga Hann.

Jógvan Ísaksson úr Skúgvoy, frískilamaður og vitugur, sum var skipaður at siga fyri minni á hvørjun tingi, ráddi Símoni at lata oksan ganga; tann, ið hevði sett hann í høvdan, mundi væl taka hann aftur (hann grunaði, at huldumaður átti oksan). Men Símun gav ikki hesum gætur; um heystið vildi hann taka oksan, segði hann.

Ein morgun snimma um veturætur, væl fyri dag, fór Símun upp og vakti húskallarnar til at fara við sæt út í Høvda (Trøllhøvda). Summir mæltu til og summir frá at fara. Úti á Bø búði Baraldur, eyknevndur Trølla-Baraldur, uppsitarin kjá Símoni. Altíð spurdi Símun hann til ráða, tá ið hann skuldi fara nakrastaðni, tí Baraldur var framsíggjin maður. Símun bað hann vera við sær í ferðini hin sama morgunin, men Baraldur segðist ikki troysta sær at fara og bað Símun geva ferðina yvir, men Símun segði, at hann hirti ikki, hvat hann segði, bannaður trøllaskorturin; nú mundi okkurt ilt vera komið fyri hann í nátt, sum vant var.

So fóru teir, sjei menn saman, av húsum og beint í høvdan eftir hesum góða oksa. Símun var fastandi - konan hevði ikki sett morgunmat til hansara, tí ilt var ímillun teirra, sum hann hevði sligið hana. Ikki hevði hann lisið faðirvár heldur.

Teir komu í Trøllhøvda, men hulduoksin, sum fyrr hevði altíð verið so deyðaspakur, visti nakað á sær hendan morgunin og var so styggur, at teir fingi ikki hendur á hann og vóru í ansi at geva hann yvir. Komið var at kvøldi; tá stóð oksin stillur fyri teimum. Teir bundu hann og linaðu hann niður í bátin.

Teir setast at rógva heim, og Símun er í góðum skørum. Sum honum er hyggjandi til viks, sær hann bát koma gjøgnum Høvdasund og stevna beint á bát hansara. Flýggja undan kundi Símun ikki, tí at hin bátur var nærri landinun, og hann legði tí uttan dvøl at bátinun. Formaðurin reistist upp og leyp inn í Kirkjubøarbátin. Nú kendi Símun huldumannin aftur, sum hann hevði vunnið sigur av áður. Huldumaðurin treiv við tað sama um oksan at fáa hann inn í sín bát, men Símun stókk upp av bekkinun, og báðir at takast. Símun feldi huldumannin niður í skutin og rópaði á ein drong at taka sær tað kvassa, ið undir bandinun stóð. Dronginun skildist ikki, og hann spurdi: "Hvat?"

Tá ilskaðist Símun, hvesti í drongin og rópaði: "knívin!"

Men nú ið hetta orðið var sagt, fór huldumaðurin at brótast og vinna seg upp aftur. Hann tók eitt reytt silkiband og bant tvørtur um skøvningin á Símoni, tók so bæði Símun og oksan inn í bát sín og bant teir.

Síðan fóru huldumenninir fyri eystan suður um Skálavík.

Kirkjubøarbáturin varð sundursorlaður. Ein maður, nevndur Torbergur, kom rekandi á einun spreki í sugguna við Kirkjubø, og hann hevur sagt frá hesun tilburðinum.

Huldubáturin sigldi nú suður ettir. Tá ið hann kom ábeint Skúoy, var verfaðir Símunar, Jógvan ísaksson, burturi í haga, bar eyga við bátin og kendi.

"Ikki skuldi Símun farið so í dag, um hann hevði verið blíður við konuna," segði hann. Tó skuldi hann dvølja huldumannin eitt sindur, helt hann fyri, fór út á egg og blakaði haðan eina fliðu oman í sjógvin frammanfyri bátin. Síðan fór hann heim til húsa og segði:

Í kvøld er Kirkjubøur høvuðleysur."

Í trý sjóarføll varð huldubáturin liggjandi har á Bergsíðu og slapp ikki úr stað. So sendi Jógvan son sín út á egg við einun slíðrum og bað hann kasta teir út av, so teir komu í sjógvin attanfyri bátin. Drongurin so gjørði. Tá losnaði báturin, og huldumenninir fingi róð, sum teir vildu.

Høvuðsmaður teirra hevði nú Símun við sær upp í Froðbiarkamb, hvar bústaður hans var. Hann var annars ikki illur við Símun, nú hann hevði fingið vald yvir honum. Harímóti fóru hinir huldumenninir altíð illa við honun, tá ið høvuðsmaðurin ikki var nærstaddur. Hvar ið Símun hevði herbergi at liggja í, har hongdu teir vásklæði, rennvátar spjarrar, uppgjörd og vaskaði snøri, sum vatnið rann úr, og annað honun til meins.

Hvørt kvøld slapp Símun einsamallur út, og tá hevði hann oftast fyri sið at leggjast á knæ og hyggja at mánanun. Hin forneski høvuðsmaðurin sá hann eitt kvøldið liggja so og gráta; hann gekk tá til hansara til at ugga hann og segði við hann, at hereftir skuldu hinir ikki gera honun ilt. Hin forneski hevði at teimun, men einki bataði Símuni.

Ein dagin vóru Froðbingar á fjalli til at taka heystskurð. Tá ið seyðurin var bundin og borin til húsa, dvaldist ein av monnunun eftir á rættini. Hann sær mann stevna beint á seg og heldur hann vilja finna seg. Nú ið maðurin nærkast, kennir Froðbingurin, at hetta er hin fyrri bóndin í Kirkjubø. Símun heilsar honun og spyr hann tíðindi, hvussu til stendur í Kirkjubø, um einkjan er gift upp aftur, og annað tílíkt. Froðbingurin sigur satt frá øllum: einkjan er gift við einun húskalli, og húskallurin hevur fest Kirkjubøgarð. Hann spyr Símun, hvussu hann nú tykist liva, og um hann hevur ikki hug at sleppa heim aftur til Kirkjubøar. Símun svarar, at hann hvørki vil ei kann sleppa aftur frá teimun, ið hann er hjá. Illa sigur hann seg liva, uttan tá ið teir eru burtur frá húsum; tá livir hann frægari, tí kona høvuðsmansins er blíð við hann. Teir fáast nógv við at rógva út, og hvørja ferð teir koma aftur, verður hann at sita undir renningarvatninun úr snørum teirra.

Símun bað Froðbingin leggja sær ráð, at hann kundi hjálpast betur ímóti teimum. Froðbingurin helt seg lítið kunna hjálpa honum til at bóta um viðurskifti hansara; tó fekk hann Símuni ein lítlan mudd, sum hann bað hann hava altíð á sær og nýta, tá ið neyðugt gjørdist; vildu teir ráðast á hann, skuldi hann vísa hann fram. Sum teir standa og tosa, koma tveir huldumenn ettir Símuni; men hann vísir teimum muddin, og teir fáa einki gjørt honun.

Froðbingurin fann Símun í haganun tvær reisir eftir hetta, og nú segðist Símun liva betur, tí hann hevði fingið vald yvir huldumonnunun og lært teir siðir og hógv; nú tordu teir ikki longur at gera honum ilt.

So ein dagin gongur sami maður úr Froðbø á fjalli uppi undir kaminun. Hann mætir har einum manni, men heldur seg vita, av hvørjum slagi hann er, og vil tí ikki finna hann til máls. Hann skákar av veginun, men huldumaðurin tekur vegin av honum og sigur við hann, at skomm skuldi hann hava fyrri muddin, ið hann hevði fingið Símoni, sum nú var yvirmaður sín; hann og hansara fólk skuldu muna honun tað attur og løna tað hart. Froðbingurin biður hann royna:

"Havi eg givið Símoni muddin, man eg sjálvur hava knívin ettir, og ætli eg at hjálpast við honum.

Seinnameiri frættist einki frá Símoni og huldufólkkinun í Froðbiarkambi.

Viðmerkingar Jacobsens:

Til søgnina um Símun í Kirkjubø, hevur Dr. Jakobsen hesa viðmerking:

Dette sagn er tidligere meddelt i Antikvarisk Tidsskrift 1849 – 51, s. 327–33 (både dansk og færøsk tekst), ved V. U. Hammershaimb, og er her gengivet i den form, hvori det dér findes, med nogle små ændringer og tilføjelser efter mine egne samlinger.

Den her omhandlede Símun er Simon Simonsen, sønnesøn af den i sagn 2 omtalte Jens Simonsen i Sumbø (Jenis í Laðangarði).

Angående Simons forsvinden, bortførelse ved en huldremand undervejs fra holmen Trøllhøvdi i båd til Kirkebø, findes allerede hos Lucas Debes en kort beretning (Færoa o.s.v., s. 320–21. Debes sætter tildragelsen til 1617, men efter oplysning af N. Andersen (Meddelelser fra Færøernes Retsprotokoller II, i bladet "Dimmalætting", nr. 13, 1891) møder Simon Simonsen af Kirkebø for retten i 1618 i anledning af en strid med Mikkel Joensen (Mikkjal bónda í Lamba, sé sagn 34) om Husevig gård.

I 1619 omtales derimod Simon Simonsens enke.

Hans forsvinden må altså henlægges til denne mellemtid.

Efter Debes kom båden hel og holden til lands igen, men ganske uden mandskab. Efter V. U. Hammershaimbs gengivelse af sagnet i Ant.

Tidsskr., hvortil jeg her har holdt mig, sønderbrødes båden, og en enkelt mand (Torbergur) kom drivende til Kirkebø på et stykke af den – han skal da have fortalt tildragelsen.

Den sidste del af sagnet, omhandlende Simons ophold hos huldrefolket i fjældet Froðbiarkambur på Suderø, har interesse ved det lys, der kastes over almuens tro på menneskers samliv med huldrefolket i disses boliger.

S. 91. l. 6 nævnes Jógvan Isaksson på Skuø som Simons svigerfader. Efter V. U. Hammershaimb var imidlertid Simons hustru en søster til Jon Olavssøn, ligeledes bonde på Skuø.

Den s. 89 nævnte Baraldur úti á Bø kaldes hos V. U. H.: Bárður.

Færoæ et Færoa reserata

Lucas Debes 1673

Símun í Kirkjubø

Týtt úr danskum av

Anker Eli Petersen

Í bókini FÆROÆ ET FÆROA RESERATA frá 1673, á blaðsíðu 320 –21, skrivar hin kendi presturin og próvsturin Lucas Debes um hendingina við Símun úr Kirkjubø:

Det hafver hændt sig for 50 Aar eller der offver, at der hafver boet en Bonde paa den gamle Biscops–Gaard Kirckebøe, ved Naffn Simon Simonsøn, til hvilcken Gaard ligger en Holm under Sandøe kaldet Hødde eller Troidhoffved, hvor paa gaa Oxer baade Vinter oc Sommer. Paa samme Holm er der funden en Oxe som Bonden icke tilhørde, ey heller nogen Mand i Landet, hvorfor Lands–Fogeden hafver tilegnet sig den paa Kongens vegne, oc befalet Bonden, at hand skulde hente sig samme Oxe, hvilcket hand oc gjorde, oc haffde vel med sit gandske Folck stoer Umage, førend hand samme Oxe kunde offvervinde, oc faa den bunden lagt i Baaden. oc der hand foer fra Holmen mer Baaden udi got Veier, er hand med det gandske Folck oc Oxe borttagen. Baaden kom heel oc holden med Aarer oc alt uskad til Lands, saa der var ingen Tegn til, at Folcket i andre Maader skulde forulyckis. Derforuden haffde Bonden taget med sig i Baaden, tre aff sine egne Øxen, hvilcke fløde i Søen hos Baaden oc blefve optagne. Dette skede som alle gamle forstandige Folck er vitterligt Anno 1617.

Símun í Kirkjubø

Tveir menn eru gitnir víða í Føroyum, ið báðir livdu um somu tíð. Æt annar Símun, og sat í Kirkjubø, annar æt Jón (Jógvan) í Skúvoy. Hesin Jón var sonur Ísaks Ísmalssonar í Dímun, sum var sýslumaður í Sandoyar sýslu. Men hann var ovbundin á Dímun, tí at hann kundi ikki hava bát har og soleiðis sleppa av oynni. Oyggjin er brøtt niður í sjógvin ølluminni, og hevur einki undirlendi til at seta bát á. Av teirri orsök flutti hann úr oynni sjálvur sekstandi, og sjálvur ellifti av monnum. Hann settist niður í Skúvoy, hvar hann fekk Stórstovugarð (sum Sigmundur Brestisson hevði átt) og tann sunnasta triðingin av jarðargóðsinum í Skúvoy – hinir báðir partarnir vóru býttir millum Jón Ólavsson, sum átti mittpartin, og bróður hans Rasmus, sum átti norðasta partin av oynni.

Tá ið hesin Ísakur doyði, fekk sonur hansara, Jógvan, garðin eftir honum. Jón Ísaksson var kønur í gandi, sum seinni her í søguni skal sigast frá.

Símun var slektaður úr Sunnbø – abbi hans var Jenis í Laðangarði, sum aðrar sagnir eru um – hann [Símun] var komin til Kirkjubøar og fekk hann í festi. Kona Símunar var systir áðurnevnda Jóns Ólafssonar í Skúvoy. Ikki sigist hann at hava verið góður og blíður við konuna, uttan heldur fingist við at sláa hana og fara illa við henni.

Símun var bæði stórur og sterkur. Honum kravdi til stúku, triggjar stikkur tvíhvølv av vaðmali. Fram um hann tordi eingin av húskøllunum at fara á fjalli, uttan hann vildi missa lív. Um so var, at seyðurin slapp úr fjallgonguni, var Símun tó altíð fremstur av øllum.

Uppi á reynunum við Kirkjubø búði ein huldumaður. Símun visti av honum, tí hann hevði sæð hulduseyð ganga í haganum hjá sær, og verið varur við, at huldumaðurin rak Kirkjubøseyðin burtur av tí góða grasinum upp í tey mest grýtutu reynini, so at stór fylgi av hesum seyðinum soltnaði upp í deyðarak, meðan hulduseyðurin var feitur. Símun lovaði, at fekk hann fatur á huldumanninum, skuldi hann lona honum hetta aftur.

Ein dagin, ið Símun var útrógvin, kom óført veður á hann, so tað var ikki meira enn at teir slitu til lands aftur. Har sá Símun huldumannin standa fyri sær í fjøruni, og Símun fór straks á hann. Teir bardust leingi, og umsíðir vann bóndin og ætlaði at drepa huldumannin. Tó gav hann honum lív og grið, tá ið huldumaðurin játtaði Símoni at fara úr Streymoy við øllum sínum og ikki seta fótin har oftari.

Huldumaðurin gekk undir hetta, hvarv haðani, og fór tá í kambin yvir Fróðabø í Suðuroy.

Teir ið vóru hjá huldumanninum, eggjaðu hann at bota aftur ta skommina, Símun hevði gjørt honum, og at hevnað á hann. Huldumaðurin¹ var treyður at lurta eftir hesum, tí at hann hevði lovað ikki at koma til Streymoyar aftur.

Umsíður fann hann eitt ráð, sum dugdi. Við norðasta endan av Sandoy liggur ein hólmur, Trøllhøvdi, sum hoyrir til Kirkjubøar. Á hesum hólminum hava teir nú, sum áður, seyð og stundum oksar og geldneyt. Huldumaðurin tók nú ein oksa og slepti honum út í Trøllhøvda.

Símun kemur út í høvda og sær henda gráa oksan, sum hann átti ikki. Hann beyð oksan fram trý ár upp í slag á Ólavsøkutingi, men eingin vildi kanna sær oksan. Triðu ferðina segði hann á tinginum, at hann sjálvur vildi taka og drepa hann nú, so sum eingin tóktist eiga hann.

Jón Ísaksson úr Skúvoy, sum var skipaður at siga fyri minnið á hvørjum tingi, ráddi Símoni at lata oksan ganga. Sá, ið hevði sett hann í høvda, mundi væl taka hann aftur (tí hann grunaði tað, at huldumaður átti oksan). Símun gav ikki hesum gætur, um heystið vildi hann taka hann.

Ein morgun snimma um veturnætur fer Símun upp og vekir allar húskallar at fara við sær út í høvda. Allir vóru teir fúsir til tess, uttan ein sum búði úti á Bø og kallaðist Trøllabárður. Hann segðist ikki troysta sær at fara við, men Símun svaraði honum aftur:

"Tað man eingin ilska vera ið tær brekar, bannaður trøllaskortur, men eitthvørt ilt man vera komið fyri teg í nátt."

Bárður var tí heima eftir, men hinir fóru, væl fyri dag, út í høvðan. Teir síggja oksarnar, men hin grái, sum fyrr hevði altíð verið so deyðspakur, var henda morgunin so styggur, at teir finga ikki hendur á hann fyrr enn um kvøldið. Tá bundu teir hann og fóru til báts við honum.

Tá ið teir høvdu lagt frá landi, sá Símun ein tóman bát at koma gjøgnum Høvdasund og stevna beint á bát sín. Flýggja undan kundi Símun ikki, tí at hin báturinn var nærri landinum. Hann legði tí uttan dvøl at bátinum, men formaðurin sprakk straks inn í Kirkjubøbátin. Hesin formaðurin var eingin annar enn huldumaðurin, sum Símun hevði vunnið sigur av áður. Hann treiv straks um oksan at fáa hann inn á sín bát, men Símun sprakk nú upp av bekkinum, og báðir fóru at takast. Símun feldi huldumannin niður í skutin og segði við bátmennirnar:

"Fái mær hasa, undir bandinum stendur!"

"Hvørja?" spurdu teir.

"Øksina," svaraði Símun, og nú ið hetta orðið var sagt, fór huldumaðurin at brótast ov vinna seg upp aftur, og fékk bæði Símun og oksan inn í sín bát, báðar bundnar.

Kirkjubøbáturinn sorlaðist sundur, og mennirnir doyðu. Tó kom ein sum nevndist Tórbergur, rekandi á sprekunum í sugguna við Kirkjubø, og hann hevur fortalt tilgangin.

Huldumaðurin sigldi nú suður eftir fram við Skúvoy. Jón Ísaksson var um tað sama bilið burturi í haga og sá nú, hvar huldumaðurin róði suður við Símoni. Hann fór út á egg og blakaði haðani eina fliðu oman í sjógvin. Hann fór heim til húsa og segði:

"Í kvøld er Kirkjubøur høvuðleysur."

Í trý samdøgur lá huldubáturinn har í Bergsíðu, tí ikki kundu teir rógva framm um fliðuna, ið Jón Ísaksson hevði kastað fyri teim. Fjórða dagin á morgni sendi hann son sín út á egg við einum slíðrum og bað hann kasta teir út av eggini, so teir komu í sjógvin, og tá slapp báturinn.

Huldumaðurin hevði nú Símun við sær upp í Fróðbíðarkamb, hvar bústaður hansara var.

Eitt skip kom inn í Havn (Tórshavn). Formaðurin á tí fann einkju Símunar og spurdi hana, hvørt hon hevði vilja fingið mannin aftur, um hon kundi. Men hon helt, at illur hevði hann verið við seg fyrr, hann mundi ikki fara at verða betri nú, og tí var best sum var.

Hövuðsmaðurin hjá huldufólkunum var annars ekki illur við Símun, nú hann hevði fingið vald yvir honum. Harímóti fóru hinir huldumennirnir alltíð illa við honum, tá hövuðsmaðurin ikki var nærstaddur hjá teimum. Hvar Símun hevði herbergi at liggja í, har hongdu teir vásklæði, rennvátar spjarrar og annað honum til meins.

Hvørt kvøld slapp Símun einsumallur út, og tá hevði hann oftast fyri sið at leggjast á knæ og hyggja at mánanum. Hin forniski hövuðsmaðurin sá hann eitt kvøldið liggja so og gráta. Hann gekk tá til hann at ugga hann við, at hinir hereftir ikki skuldu gera honum ilt - hann hevði at teim, men einki bataði Símuni.

Ein dagin vóru Fróðbøingar á fjalli at reka heystskurðin í rætt. Tá ið seyðurin var bundin og borin til húsa, dvøldist ein av monnunum eftir á rættini. Hann sær mann koma og stevna beint á rættina og helt hann tí vilja finna seg; kennur hann nú, at tað var fyrri bóndin í Kirkjubø.

Símun heilsar honum og spyr, hvussu til stendur í Kirkjubø, um einkja Símunar var aftur gift og annað tílíkt.

Fróðbøingurin sigur satt frá øllum, og spyr hann tá Símun, um hann ikki hevði hug at sleppa heim aftur til Kirkjubøar, og hvussu hann nó tóktist at liva.

Símun svarar, at hann hvørki vildi ei kundi sleppa heim frá teim, hann var hjá. Men illa segðist hann liva hjá teimum, og bað mannin leggja sær ráð, at hann kundi hjálpast betri ímóti teim, at teir ikki skuldu fara so illa við sær.

Lítið helt Fróðbøingurin seg kunna hjálpa honum at bota um viðurskipti hans. Tó fekk hann Símuni ein lítlan mudd (lítil knívur), bað hann hava hann hjá sær og brúka hann, tá ið neyðugt gjørdist.

Sum teir nú standa har og tosa, síggja teir tveir menn koma eftir Símuni, men hann ræðist nú ikki longur og fer beint ímóti huldumonnunum, tekur muddin og stingur hann í ennið á øðrum, so hann fell deyður til jarðar. Hin flýddi.

Fróðbøingurin fann Símun í haganum tvær ferðir eftir hetta, og nú segðist Símun liva betur, tí hann hevði vald yvir teimum, so hann hevði lært teir siðir og hógv. Nú tordu teir ikki longur gera sær ilt.

Aðra ferðina gongur sami maður úr Fróðbø á fjalli uppi undir kambinum. Hann mætir har einum manni, men heldur seg vita, av hvørjum slagi hann er, og vil ikki finna hann til máls. Hann skákar av vegnum, men huldumaðurin tekur vegin av honum og sigur við hann, at skomm skuldi hann hava fyrri muddin, ið hann hevði fingið Símun, sum nú var yvirmaður sín. Hann og hansara fólk skuldu muna honum tað aftur og løna tað hart. Fróðbøingurin biður hann royna, hevði hann givið Símun muddin, mundi hann sjálvur hava knívin eftir, og ætaði hann at hjálpast við honum.

Seinnameiri frættist einki frá Símun og huldufólkinum í Fróðbíarkambi, og her er søgan komin at enda.

Viðmerking Hammershaimbs:

Lucas Debes fortæller dette sagn ganske kort i sin Færøa reserata, side 320-21 i kapitlet "Om Spøgelse og Satans Anfectelse udi Færøe"; han sætter begivenheden med oksen til året 1617.

Fodnote:

1) Í uppskriftini stendur Símun, men har má Hammershaimb hava blanda persónarnar saman (Anker Eli Petersen)

V. U. Hammershaimb
Antiquarisk Tidsskrift

udgivet af

Det Kongelige Nordiske Oldtids-Selskab
1849-1851

Sjódreygil

Sjódreygil (sjódreygur) stendur eftir sólsetur ofta á útskerum; tá ið menn fara til útróðrar, rópar hann ofta til teirra, og biður lova sær í bátin; teir hava stundum tikið hann inn og sett hann á bekkin til at rógva; meðan hádimmið er, rør hann minst móti tveimum monnum, so sterkur er hann. Sjódreygil kann væl at leggja mið, um tað ikki er ljóst. Men tá ið líður út móti degi, minkar hann, og vegrast (veðrast) burtur í einki, tá ið sól rísur upp úr havi. Teir hava rist kross fyri hann, men alt tað hevur roða meira og meira fyri sól í eystri, hevur hann eydari biðið fyri sær og bøna mennirnar at sleppa sær burtur.

Eina ferðina sleptu teir honum ikki, men tá ið sól var uppkomin, hvarv hann, og tá lá ein breiðageisli eftir á bekkinum; tí sjódreygil sigist at hava skapað breiðageislan av fólki á seg, og av teirri orsök verður breiðageislin liggjandi eftir, tó dreygurin sjálvur hvørvur ella verður dripin.

Tílíkar hvørvisjónir eru við honum; tykist hann stundum líkjast manni, stundum hundi; hann tykist vera móreyður at liti; tútar og ýlur, so tað má hoyrast langan veg; eldur rýkur úr honum, tá ið hann sæst á landi; hann hevur ikki meira enn ein fót (ella sporl), men kan tó at hoppa langt á honum; sporini hava sæst eftir honum í kavanum um veturin. Tá ið hann møtir manni á landi, roynir hann at odda hann út á sjógv, men hevur tú hund hjá tær, sakar teg einki.

Indberetninger
fra en Reise i Færøe 1781 og 1782
2. Hefte. J. Chr. Svabo

Sjóðreygil

Týtt úr donskum av
Anker Eli Petersen

Í 2. hefti av "INDBERETNINGER fra en Reise i Færøe 1781 og 1782", skrivur Jens Christian Svabo um sjóðreygilin í partinum um "Hvale og Fiske":

Sjeudreil, er et opdigtet Havdyr, som fortælles at sætte sig undertiden op paa Strandkanten, og raabe til Fiskerne, naar de fare forbie: "Lova mear új Baat, og, Baatur kjemur attur", d.v.s. "lad mig komme i Baaden, og, der kommer nok en Baad siden." Man indbilder sig at have seet den, og ved at vise den posteriora, skal den have gaaet til Søs, givende Ild og Funker fra sig ved afreisen fra Strand Kanten. Men er dette Dyr en reen Digt, eller skulde det maaskee heller være et, endnu ubekjendt skjønt sjeldent, Havdyr, der undertiden sætter sig paa Havbredden, og, ved at begive sig paa Søn, giver lysende, eller phosphoriske Funker af sig?

Svabo nevnur eisini sjóðreygilin í orðabók síni:

Sjeudreil (-dreil S3.5) s.m. S1-6M, pl. -dreglar, opdigtet Søs-uhyre med overmaade lange Been og Laar, som undertiden menes at krybe op paa Strandbredden og skrige fælt S1, et S2-6M opdigtet S3-6 Dyr S2-6M eller Spøgelse S3-5M, som skal (digtes at S2) opholde sig i Søn S2-6M og undertiden skal sees paa Strandbredden....

Úr: *DICTIONARIUM FÆROENSE* Færøsk - dansk - latinsk ordbog. Af J. C. Svabo.

(Udgivet efter håndskrifterne af CHR. MATRAS. MUNKSGAARD - KØBENHAVN 1966.

V. U. Hammershaimb
Antiquarisk Tidsskrift
udgivet af
Det Kongelige Nordiske Oldtids-Selskab
1849-1851

Sæneyt og Hulduneyt

Sæneyt ella sækýr eru líkar þörum kúm at síggja, men tær mjólka nógv betur; fólk vilja tí fegin hava hesar kýrnar. Stundum finnst tær trettandu nátt í fjósinum hjá hinum neytunum; verður krossur tá ristur á bak teirra, verða hesar sækýrnar standandi har hjá hinum. -

Trettandu nátt finnst eisini huldukýr stundum í fjósunum, men tær vil eingin hava, tó at tær mjólka væl, tí huldufólkini vildu væl hevnt tað aftur. Hesar kýrnar eru eyðkendar frá sækúnum, tí at tær venda høvðinum upp móti fjallinum, men sækýrnar móti sjónum.

Huldufólkini hava mong neyt, sum ganga í haganum hjá hinum neytunum. Huldukonan í Dali sat og taldi kýr sínar, so maður hoyrði:

Eg sat mær á heggi
við Rumlú og Reigju,
har hoyrði eg Huppilin gella;
oman skriða Hákur og Krákur;
kenni eg Kinu langs spina,
Íla og Ála,
Eskja og Kála,
Geita og Grana,
Flekka og Fræna;
Hildan stjarna er kend fyri mær:
Gullgríma og Oksakolla;
mist havi eg Grímuna gráu,
stytstu og lágu;
komnar eru kýr okkar allar.
Stynjandi gongur hon Brynja
aftast í hølunum á øllum.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Símun í Kirkjubø

Laðangarðsbóndin í Sunnbø hevði einaferð tikið eina trøllagentu til sín, ið var undan einum steini á Skankafløtti. Hann setti hana til at veva bæði nátt og dag og loyvdi henni onga hvílu. Viðlagt var, at eingin skuldi nevna hana við navn, annars hvarv hon burtur aftur. Títil-táta æt hon.

Til eina jólahøgtíð var hon deyðlúgvað av veving og tók so at kvøða:

"Títil-táta eiti eg, Títil-táta eiti eg!" (til at fáa einhvønn til at nevna seg).

Eingin lætst um vón at svara til. So letur í einari arbeidskonu:

"Nakað situr hatta og tátar og tátar! Vita okur ikki, at tú eitur Títil-táta?"

So var hon horvin úr vevinum við tað sama og sást ikki aftur.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Trøllahellið í Lítlu Dímun

Hvalbingar vóru vanir áður at søkja oynda Lítlu Dímun til at sláa kobbar, men lögdu tað av umsíðir, tí hvørja ferð teir vóru har, hvarv ein maður frá teimum.

Ein góðveðursdag um heystið í slótttri, sum menn stóðu og tosaðu úti á bønnum, helt prestur við teir, hví teir royndu ongantíð at fara aftur at fanga kobbar. Teir svaraðu, at teir høvdu givið tað yvir, tí hvørja ferð teir vóru á látrinum, hvarv ein maður frá teimum. Prestur segði tá, at um teir vildu fara, skuldi hann koma við teimum.

So góvu teir seg undir ferðina og komu undir Lítlu Dímun. Sjálvur triði fer prestur niðan av látrinum til hellið og kemur at einum durum sum lykil stendur í. Hann læsir upp - har situr eitt gamalt við eldin og er so rísut og illþjòskut. Konufólkaskapilsí hevur tað, og øska rýkur av tí, sum tað tíggjar sær. Prestur grípur niður í fíkkuna - vanlukkutíð! Nú er eingin bók.

Teir aftur at bátinum. Prestur biður bátmenninar skunda sær heim í Leirar eftir bókini. Teir undir árar, hattleysir og klátaleysir.

Tá ið teir koma aftur, stendur prestur fyri teimum og biður hinar báðar koma við sær aftur niðan í helli. Teir ganga inn sama veg sum fyrr. Prestur letur einar aðrar dyr upp og sær tveir menn, ógvuliga illfrínutar og trøllsligar á at líta. Eitt fólk situr á gólvinum í bondum. Tað hevur snjóhvítt hár og skegg, apar seg og gløir upp á teir, ið inn koma.

Prestur spyr teir heidnu, um eingin av sóknarfólki hansara er her. Teir siga nei. Hann høttar at teimum við bókini og biður teir siga satt. Tá ganga teir við, at teir hava dripið menninar, ið horvnir eru. Bert hatta á gólvinum er eftir, siga teir.

Prestur heldur við fylgisneytar sínar, at tað batar einki at taka mannin aftur. Tað gamla tveitir seg fyri dyrnar og roynir at forða teimum útgonguna, men prestur sipar til hennara við fótinum. Hann biður fylgisneytarnar ganga út undan, sjálvur skal hann koma aftastur.

Tá prestur fer út, smellir hann hurðina aftur eftir sær. Allir ganga oman at bátinum, sum liggur inni fyri látrinum, og verða tiknir inn. Tá ið teir eru komnir nakað lítið frá landi, biður prestur teir støðga eitt sindur. Sum teir liggja, hoyrist buldur, nístan og pípan inni frá hellinum. Bergið sigur fast saman um teir heidnu, og prestur rúnarbindur tað, so trøllini verða at doyggja inni.

Nú kunnu teir fara og vitja látrið í guds friði, tá teir vilja: einki skal verða teimum at skaða, sigur prestur. Og einki heldur, ið varð.

Eini tvey ár eftir hetta leyp "Urðin Nýggja" niður fyri látrið, og tað skuldu trøllini gera í hevnd.

V. U. Hammershaimb

Antiquarisk Tidsskrift

udgivet af

Det Kongelige Nordiske Oldtids-Selskab

1849-1851

Trøllanes

So er sagt, at tröll fegin sækja hús hjá monnum, helst tá ið tey finnast tóm. Fyri norðan Núgvunes á Borgardali í Mykinesi er bygt eitt hús fyri seyðamennirnir at liggja í á summum ársins tíðum, tá ið teir sita hjá seyðinum at venja hann við snjóstöður ella hjálpa honum, tá ið hann er kavaður undir. Hesin hagaparturin liggur longst frá bygdini, sum er vestast á oynni. Eina náttina fór ein av seyðamonnum hissi burtur í haga eystur á Borgardal, og tá ið eitt grumt æl kom á hann har, ætlaði hann sær at kroka inni í húsinum. Nú hann nærkaðist tí, hoyrði hann innan frá gleim og dun. Hann fór at glugganum og varð nú varur við, at húsið alt var fult av trøllum, sum hildu sær at gaman, dansaðu og kvóðu:

Trum, trum, trallalei,
kalt er í fjøllum hjá trøllum,
betri er við hús í bakka
á Skálavøllum;
trum, trum, trallalei,
dansið tætt at durunum.

Verri sigst at hava gingist á Trøllanesi, sum er norðasta bygd í Kallsoy, tí hagar komu trøllini hvørja trettandu nátt tysjandi úr øllum ættum í so stórari múgvu, at bygdamennirnir máttu so samt flýggja haðani til Mikladals og sita har, meðan hetta herskapið var á Trøllanesi og leikaði har. Av hesum hevur bygdin fingið navn og er kallað Trøllanes.

So bar til eina ferðina, at ein gomul kelling var ikki ment at flýggja við hinum bygdarfólkinum, og mátti tí liggja eftir heima trettandu nátt. Hon legði seg undir eitt borð í roykstovuni og krógvaði seg har, at trøllini ikki skuldu síggja hana.

Nú ið leið út á kvöldið, sá hon trøllini tyrpast inn um dyrnar sum seyður í rætt, og so mong at ikki fekst tal á. Tey fóru tá straks at halda gleim og dynja sum harðast. Men sum tey vóru í kátasta lagi, fór hon at rópa, har hon hevði fjalt seg undir borðinum:

"Jesus náði meg!"

Tá ið trøllini hoyrdu tað signaða jesusarnavnið, sum tey øll ræðast og hata, tá fóru tey øll at nýsta og søgdu við hvørt annað:

"Giðja loypti splitt í dansin."

Harvið hvurvu tey øll út av húsinum, og hava síðani ikki torað at gera hesari bygd ófrið. Tá ið nú fólkinu eftir hátíðina komu heim aftur frá Mikladali, væntaðu tey at finna gomlu Giðju deyða; men hon var tó á fótum og kundi siga teimum frá, hvussu hevði gingist henni við trøllunum.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Trøllini á Skálavøllum

Trøllini í Mykinesi vóru von hvørja jólanátt at dansa á Skálavøllum í Borgardali eystast á oynni. Tey hoyrdust at kvøða:

Trum, trum, tralalei,
kalt er í fjøllum hjá trøllum,
lýggjari er í húsinum á Skálavøllum.

Og niðurlagið hjá teimum var altíð:

Mettan liggur í durunum.
trum, trum, dansið væl!

Henda mettan, ið trøllini kvóðu um, var teirra egna og lá altíð á durunum í húsi teirra á Skálavøllum. (Ein metta er ein strá- ella hoymátta ið varð nýtt til at leggja undir klyvsaðilin á einum hesti. æ).

Einaferð lovaðu Mikinesmenn eina kvígu í løn til tann, sum hevði dirvi at fara til trøllini og taka mettuna frá teimum. Ein maður helt seg til, fekk sær eitt útvalt ross og reið yvir á Borgardal. Hann rykti mettuna av durunum á trøllahúsinum og díkti so á hestin heimaftur. Men trøllini lupu aftaná hann, upp um fjøllini fóru tey, og saman gekk í hvørjum ímillum teirra og mannin. Tá ið hann var komin oman á Gerðigarðar, á sýnina, rópaði hann:

"Her er Gud og kirkjan!"

Tá vóru trøllini so nær, at eitt fekk í halan á ryssuni og sleit hann. Men maðurin var sloppin.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Vættrarnar á Skála

Eitt sornhús brendi av hjá einum bónda á Ytra Skála í Eysturoy. Stutt eftir henda tilburð droymdi konan eina nátt, at vættur kom til hennara og segði, at um sornhúsið ikki varð uppafsturbyggt, komu allar vættrarnar at doyggja í kulda. Sornhússprekini kundu tey finna yviri á Lignesí, innanfyri Sølmundarfjørð, hagar vóru tey ríkin.

Konan varaði nú mannin um, at hann skuldi gera sornhúsið upp aftur, og segði honum frá dreymi sínum. Men bóndin lurtaði ikki eftir henni.

Aðra ferð droymir konan hetta, at vætturin kemur til hennara og sigur tað sama sum fyrri ferð.

Hon varar uppafstur bóndan við. Hann fer yvir á Lignes og finnur sprekin har, soleiðis sum vætturin hevur sagt. Men síðan hugsar hann einki meira um hetta.

Triðju ferð kemur vætturin fyri konuna í dreymi, og er nú ógvuliga ruskut. Hon sigur tað sama, sum hon hevur sagt hinar báðar ferðirnar, og leggur til, at hetta er seinasta ferðin, at hon kemur, og verður ikki sornhúsið byggt aftur, skal altíð elsta soni á hesum breigi bagga okkurt. Konan varar nú mann sín so mikið við, men ikki varð sornhúsið afturbyggt.

So gekk, sum vætturin hevði lovað. Elsta soni, ið borin varð til garðin, bilaði vit so aldeilis, at hann kundi ikki festa, og næstelsti sonur fekk garðin. Elsti sonur hansara baggaði eisini vit, so hann kundi heldur ikki festa garðin, men hin næstelsti festi.

Tá komið var í triðja lið, bygdi bóndin sornhúsið aftur, í sama sinni sum hann giftist, og tá kom hin sami vætturin í dreymi fyri konuna og lovaði, at fyrsti sonur, sum hon fœddi, skuldi verða vitugur og fáa garðin í festi. Og so varð.

V. U. Hammershaimb

Færøsk Anthologi

København 1891

Vættrar og vísa Marjun í Øravík

Vættrar eru smáir, fríðir til útsjónar, góðir andar, sum búa í húsunum hjá góðum fólki, og undir teirra lívd njóta tey sælu og fáa styrk av teimum, so at alt gongur væl í lag í tí húsi, har vættrar eru. Sælur er vættravinur, tí at hann kann hvørki trøll ella huldufólk ella nakar livandi undir jørðini ella á jørðini granda.

Marjun í Øravík var komin norðan úr Kollafirði til Suðuroyar, og er søgd at hava verið ein av ramastu konum í gandi, sum í minni eru har havdar. Hon var hin vitugasta og dúgnaligasta kona í allar mátar. Hon var fyrndarrik og átti nøgd av neyti og seyði og øllum góðgætum - ei undur í! - vættrarnir búðu hjá henni.

(Í uppskriftini hjá Hammershaimb kemur her ein søga um ta ferðina tá Marjun beindi turkiskar ránsmenn av aftur bygdini. Hetta brotið lata vit fella burtur her, og tann ið vil lesa tað, finnur tað í bókini Færøsk Anthologi av V. U. Hammershaimb, á síðu 328).

Marjun í Øravík hevði góða eydnu við sær í øllum, hon fekst við, og alt gekk henni væl í lag; og tað komst av tí, at teir góðu vættrarnir búðu hjá henni í stórafjósi. Men hon gloymdi heldur ikki at seta eina dyllu við mjólk til teirra, hvørja ferð neytakonur høvdu mjólkað kúnum.

Vættrarnir lónaðu henni fyri vælgerning. Ikki var trot á mjólkini hon fekk undan kúnum, so leingi vættrarnir vóru staddir í stórafjósi. Eingin sjúka kom at neytunum og seyðinum, meðan teir vardu tey. Ikki gjørdist neytakonum neyðugt at sita úti í fjósi um nætur, um so var, at ein kúgv var væntandi at kálva. Kálvaði hon tá á nátt, lá kálvur ikki í flóri um morgunin, tó at eingin var staddur hjá, men tá fjóskonan kom, stóð kálvurin á básinum bundin við silkibandi undir bøgnum á kúnni, so at hon kundi sleikja hann. Gentan, sum kom út í fjós at ambæta kúnum, mátti tá straks loysa kálvin úr silkibandinum og leggja tað á bitan, og haðani tóku vættrarnir tað so aftur til sín.

Marjun var tí góð við vættrarnar, sum gjørdu henni so mikið gagn, og hon legði elsta syninum títt og ofta dýrt við, at tað skuldi hann vita, at tá hann tók við garðinum sum bóndi eftir henni, at vættrum var gott at hýsa, og teimum skuldi hann altíð geva innivist, og tók hann stórafjós av og breyt niður, mundi tað verða honum og øðrum til meina.

Marjun doyði, og sonurin, sum nú varð bóndi í Øravík, legði ikki lag í, hvat mamman hevði varað hann við, og breyt stórafjós niður. Men tá flýddu vættrarnir, bóðu ilt yvir hann og alt skyldfólk hansara, sum í Øravík var - bráðan bana skuldu tey øll fáa.

Sama dagin ið hetta barst til, kom maður gangandi úr Vági norður eftir oy. Tá ið hann kom á Mannaskarð, møtti hann eini pinkulítlari konu, sum kom oman av skarðinum, leiðandi tvey evurlítil smábørn, hvørt við sína hond, og triðja hevði hon á bakinum. Í tí hann fór um tey, hoyrði hann hesa konuna siga:

"Hevnt skal verða, at vit máttum flýggja".

Og hevnt varð. Eitt kvøld ið teir tríggir brøðurnir fóru út at dyrgja suður við landið har á firðinum, breyt flesin undir Tjaldarvíkshólmi á teir og hvøldi bátin, so teir gingu allir burtur, á bátinum vóru.

Marjun átti eisini tríggjar døtur, sum vóru í Øravík. Tær doyðu stutt eftir av eini drepandi landfarsótt, ið gekk har í bygdini.

Alt hetta var hevnd frá vættrunum, sum flýddu úr Øravík.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Guttormur í Múla

Guttormur í Múla var yngsti sonur Rasmussar í Haraldsundi, ið var sonur Magnus Heinasonar.

Fimm vóru teir synir Rasmussar: Magnus, hin elsti, so Heini, Jákup, Hanus og Guttormur, ið borin var í heim tá pápin var hundrað og trý ára gamal (Sjey ár var hann tá pápin doyði).

Haraldsundsgarður varð sundurfestur ímillum Magnus, sum fekk tveir triðingar, og Heina, sum fekk ein triðing. Magnus búði í Stórustovu (nú kallað "har uttari").

Í brúðleypinum hjá Magnusi gekk hin lítli Guttormur og spældi sær á gólvinum. Pápin, sum tá var avgamal, fór til hansara, legði hondina á høvdið á honum og segði:

"Líkari var tað, at tú hevði sitið í hásætinum í staðin fyri hatta trogið, ið har situr."

Tað var Magnus, hann skeyt til. Hin elsti vildi ikki taka við nøkrum sindri av kunstinum, sum pápin dugdi, men Rasmus dugdi á at skyna, at Guttormur fór at taka við. Síðan legði Rasmus til:

"Ikki skulu Gerðaharrarnir sleppa norður um at ræna, meðan eg eri omaná jørðini. Ikki man tað fara at vera so, tá ið handa spjorrin, í hásætinum situr, fer at ráða."

Guttormur

Guttormur kom til garðin í Múla, norðuri á Borðoynni. Lágur maður var hann á vøkstri, men góður stirðil var í honum kortini. Hann sigst at hava verið hin ramasti gandakallur í Føroyum, men ikki nýtti hann kunstur sín til at gera nøkrum manni mein - nóg heldur til at hjálpa. Valamaður var hann, frálíkur í ávikum og álitismaður í øllum lutum.

Bøkurnar á sjónum

Frásøgn er um, hvussu hann fekk sín stóra vísdóm.

Prestur í Ónagerði lá í andaleypi og beyð, at allar bækur hansara skuldu koyrast á sjógvin við tað sama. Arbeðskonan fór oman á kneysin við bókunum og blakaði tær á sjógvin.

Tá lá Guttormur fyri helluni og fiskaði. Hann fekk bøkurnar upp úr sjónum, førði tær heim og hevði tær síðan at lesa í.

Guttormur og huldufólkið

Guttormur tók ofta hulduseyð og hulduneyt, sum gingu í Múlahaganum, og samdist tí illa við huldufólkið.

Eina ferð hevði hann tikið eitt grátt lamb í Krossdali (ímillum Múla of Fossáar innast í Múlahaganum). Hann settist at fletta og tumma lambið alt fyri eitt. Sum hann sat og opaði - huldulamb var - hoyrði hann fólk fyri durunum. Hann kvikaði sær at fáa loyst barkan. Svartur hundur kom inn, Guttormur tók og kastaði honum mörin, og hundurin avstað við hesum. Tá hoyrdist rin og hvin til hundinuttanfyri. Huldumenn høvdu sent hann inn at bíta Guttorm, og nú bukaðu teir hann.

Eina aðra ferð tók Guttormur huldukvígu í haga sínum og risti kross yvir hana. Hann visti, at huldumaður vildi koma um náttina til at hevna fyri kvíguna og segði tí við húsfólkið, at eingin mátti ganga um dyrnar eftir tað, at hann var lagstur. So setti hann vagl í dyrnar ímillum úthurðina og innhurðina og hønu uppá vaglið.

Um náttina kom huldumaður at hevna, slapp at hønuni og drap hana, men ikki longur - tí tá hevði hann dripið lív og fekk einki meira gjørt.

Ein dagin, sum Guttormur var lagstur uppi í Múlafjøllum, komu huldumenn tysjandi til hansara, togaðu í hann og vildu føra hann burtur við sær - men fingi hann ikki av fetinum. Teir lótu hann úr - klæðini sótu rangvørg uppi á honum - men tá ið teir skuldu lata hann í aftur, vendist alt og var rangvørgt við tað sama. So góvust teir.

Gomul søgn er, at, situr eitt og annað plaggið av búnaðinum rangvørgt uppi á einum, so bítur gandur ikki á. Tí hevur tað verið siður, at hvør, ið úti var staddur, hevði hosu, vøtt og tílíkt rangvørgt.

Ofta venda tey enn, tá ið tey seyma, seymin rangvørgan á einum klædnastykki ella okkurt petti rangvørgt.

Rekatræið á Mykinesfirði

Guttormur hevði konu úr Mykinesi. Hon æt Bidla. Ikki hevði hann verið vestan fyri Lørvíkarfjørð, fyrr enn hann fór at fríggja. Vágamenn førdu hann um Mykinesfjørð. Tá ið teir vóru komnir mitt á fjørðin, bóru teir eyga við eitt stórt rekatræ og vildu fegin fáa tað til sín. Men fegin vildi hann sleppa ferðina fram til Mykines alt fyri eitt, og so varð. Hann bað teir miða væl á, hvar træið lá. Tað kundi vera, at teir funnu aftur á tað, tá ið teir fóru úr Mykinesi aftur í Vágar. Ikki hildu teir líkindi vera til tess, tí Mykinesfjørður var óføra streymharður. Men tá ið teir vóru á leiðini heim, lá træið í sama stað og andøvdi. So mikið gjørdi Guttormur.

Spøkilsíð í Ónagerði

Jónas prestur í Ónagerði var giftur við prestadóttur av Nesi. Hon doyði, og prestur giftist upp aftur.

Systur ta fyrru konuna kom norður, tá ið líkið var grivið, vildi síggja tað og fekk prestin til at grava tað upp aftur.

Men tað hevði betur verið ógjørt. Tey, sum stóðu hjá, sógu nakað sum dism ella rouk koma upp úr kistuni, og síðan gekk hin deyða prestakonan altíð uppi og spøkti. Eingin sá hana í fyrstuni uttan presturin, hon gekk og ampaðist fyri honum. Síðan birtist hon fyri hinum húsfólkinum, kom í roykstovuna og gjørdi sær dælt við tey.

Ein skora var í sneisini, sum hon hevði til máts á nátturaløginum - har upp um mátti pottaløgurin ikki koma.

Hon skifti teimum nátturð. Tey søgdu, at tey skoyttu ikki um at fáa nátturð frá henni, tí at hon var deyð. So gav hon teimum frammaná.

Hon at gera sær dælari, settist undir liðina á presti og breyt alt sundur hjá honum. Hann fekk ongantíð frið, misti svøvnin og sendi boð eftir Múlaguttormi, at hann skuldi koma honum til hjálpar.

Guttormur kom, rak spøkilsíð út og beyð, at eingin skuldi opna dyrnar til at hyggja út um ella leita eftir honum, meðan hann var burtur. Ódnarveður var um kvøldið, avfall og stormur. Árla á morgni, í óttuni, kom Guttormur aftur illa tiltíggjaður og rennvátur, sum hann var drigin av grunni, og frá tí degi sást spøkilsíð ikki oftari. Tá lovaði prestur Guttormi í løn ta bestu kúgv og tann besta geldseyð, ið hann átti.

Skaðadagurin

Tiltikin sjómaður var Guttormur. Hin minniliga ódnardagin, tá ið hálvt hundrað bátar gingu burtur í Føroyum, var hann ein av teim fáu, ið róðu landið upp.

Norðuri á havi var hann staddur og synir hansara við honum. Ellivta dag á sumri sigst hetta at hava verið. Einans bátur náddi inn á Kallsoyarflógvan undan Guttormi. Brandstormur var, beint ímóti, og sum teir strambaðu suður eftir Djúpunum, Guttormur og synir hansara, brast eitt herviligt heglingsæl á. Glaðurnar vóru sum eimur rundan um hann og sjógvurin blóðreyður at síggja. Upp um Konuna (stakkin norðanfyri Kunoyinna) stóð brimið. Neistar fóru niður eftir bakinum á Guttormi, sum tað dreiv upp úr sjónum.

"Jesus náði! Nú er eldur í pápa!" rópaði ein av sonunum, hann helt tað loga í herðunum á honum. Hin gamli helt, at tað brekaði ikki.

Tá ið teir komu inn um Stongina (uttasta landsendan norðanfyri Oyndarfjørð), segði Guttornur: "Nú lívir gamalt grót."

Gunnarsbarmur er nakað sunnanfyri Funningsmúlan. Har er ógvuliga streymhart og iðukent og stórir driftingar upp og niður. Guttormur nevndi tí barmin Driftingsbarm.

Í Oyndarfirði settu teir upp - tá var báturin skræddur í stevninum.

Tá nýttu Føroyingar smáar norskar bátar, ið kallaðust tristar (tríbekkir), til útróðrar. Men eftir hesa ólukku, tá ið teir hálvthundrað bátarnir gingu burtur, var lóg gjørd, sum setti forboð fyri at fara til havs í so smáum bátum.

Guttormur og Barbara við Kvíggjá

Gandakellingin Barbara við Kvíggjá í Sunnbø hevði frætt, hvussu væl Guttormur "kundi", og fór norður eina ferð til at royna seg ímóti honum.

Tá ið hon kom, var Guttormur útrógvin við sonum sínum. Hon settist at bryggja og blanda, floytti fliðuskeljar oman eftir ánni (Matará í Múla) og segði, at, so nógvar skeljar sum sukku, so nógvir bátar skuldu ganga burtur.

Slíkt illveður gjørði hon og østi so sjógvin upp, at tað var ikki meira enn, at Guttormur og synir hansara slitu til lands. Sum teir róðu suður eftir - glaðustrok var - rópaði ein sonurin:

"Eldur er í sjónum! Hvat er hetta?"

"Eg veit hvat tað er," svaraði Guttormur, "rógvið bara! Tað er ikki tíðligt heima."

Tá ið hann kom beint áraka Múlahúsini, sá hann Barbaru sita undir húsinum "niðri á fløtti" við útslignum hári. Teir sluppu ikki á landingina í Múla, men settu upp í Krossdali, tveir fjórðingar sunnanfyri, og gingu so heim til hús.

Teir hittu Barbaru inni, eingin físti nakað - har lá øskukalt, tá ið teir komu. Guttormur læt ein vaðstein upp í annan vøtt sín og sló hana tvørtur um nasarnar, so hon bløddi. Tá minkaði meggi hennara. So skar hann hárið av henni. Tá misti hon alla kraftina.

So setti hann hana inn í eina baðstovu og kyndi upp eitt bryggjubál. Har sat hon fæst inni, til hon var næstan stekt - hon slapp ikki av fetinum fyrr enn Guttormur vildi.

So rak hann hana út, bað hana fara upp á takið og leggja sær skýggjan aftur yvir ljóðaran, tí tað var so kalt inni. So setti hann hana fasta uppi á mønuni og gandaði ódn á hana av landnyrðingi norðan við kavaroki. Tá helt hann við hana, at nú skuldi hon fáa at síggja, at tað var bæði heitt og kalt í Múla.

Mestur deyð í kulda fór Barbara avstað til gongu inn í Sund (Hvannasund) morgunin eftir. Tá ið hon kom at Fossá, slapp hon ikki um áнна, men gekk niðan við at Fossdali. Uppi í djúpu kvíggj (lítil dalur uppi undir fjallinum) slapp hon tvørtur um.

Har sum Barbara sat uppi á mœnuni í Múla, kann ikki flag heftast. Tað skal koma av tí, at Barbara lovaði tað í hevnd, at har skuldi altíð leika tað sama óveðrið, sum tá ið hon sat har. So mikil kraft var enn eftir í henni.

Ein sunnudag, sum Guttormur sat og las lestur, kom ein stari inn við einari fjøður í nevinum og setti seg frammanfyri honum. Hann hugdi at staranum:

"Olmussudýrið, tú ert komin langan veg, tú ert so ekkamóður" - tók so aftur at lesa og las lesturin út. So reistist hann úr sessi, vendi fjøðrini við í nevinum á staranum og segði við hann, at hann skuldi fara aftur hagar, sum hann var frákomin.

Tá ið starin kom aftur til Sunnbjar og inn hjá Barbaru við Kvíggjá - tí hon var tað, sum hevði sent hann - loftaðist Barbara beint upp av grúgvusteininum, har sum hon sat, og gjørði trý hopp heilt upp í ljóðarabogan. So mikið sterkari var Guttormur í gandinum.

Guttormur bjargar Viðingum

Eina ferð vóru Viðingar í Drangi (norðanfyri Viðoyinna) at fleyga. Hann brast á høgur við ódnarveðri og ógvuligum brimi, so eingin slapp til teirra. Fólkið kvíðaðu fyri, at teir liðu neyð fyri mat og drekka, og menn fóru til ráðna prest, harra Klæmint, at fáa sær troyst.

Prestur sendi boð til Guttorms um at koma til hjálpar. Tað mundi ikki vera til nakað gott, helt Guttormur, at hann sjálvur sendi boð eftir sær, men fór kortini. Harri Klæmint og Guttormur vóru óvinir, tí presturin dámdi ikki hunstur Guttorms. Eisini mundi prestur vera øvundsjúkur inn á hann, tí, tó at hann sjálvur hevði gingið á niðurgangskúla, var hann ikki mentur ímóti Múlabóndanum.

Prestur bønaði nú Guttorm um at royna at fáa Viðingar aftur úr Drangi. Guttormur helt seg ikki til í fyrstuni, hann var so gamal og brimið so óført, segði hann. Men av tí, at fólk bønaðu hann, og treytagóður var hann, gjørði hann seg til og fekk bát av Viðareiði, tó at bátmonnunum tóktist óført at fara. Teir róðu út um flógvan, sjógvurin slættnaði framman fyri bátinum, so hvørt sum teir róðu fram.

"Stumpurin" eitur eitt petti av dranginum. Tað er ein snipsur klettur, níggju favnar frá sjónum og niðasti lesningur. Har upp um sló brimið. Á Miðskjæti, eitt sindur omanfyri, vóru fleygingarmennirnir staddir. Guttormur varð spurdur, um hann helt, at tað mundi fara at lukkast at fáa mennirnar í bátin. Lógu teir á Miðskjæti, kundi tað vera, svaraði hann, men vóru teir inni undir Skarði, fór tað ikki at lukkast, tí tá vóru lögini ov stutt (undir Skarði er nóg hægri uppi enn á Miðskjæti).

Væl gekk í hond. Teir finga mennirnar í bátin og róðu heim. Sjógvurin slættnaði fyri bátinum, har sum teir komu fram.

Prestur stóð á sjóvarklettinum, tá ið teir lögdu at landi, og takkaði Guttormi. Síðan vóru teir báðir vinir.

Væl var Guttormur tignaður av fólki, og nógv var boðið honum í lön, men onki vildi hann hava. Tó skuldu Múlamenn hava lov til at fleyga undir Viðoyinni (í Seyðtorvu) ein dag á hvørjum ári, fyrsta dagin ið flog var. Annað árið, ið Guttormur kom, høvdu skálkar verið fyri og drigið línuna upp. Teir sóu ikki lunda tann dagin. Tá lovaði Múlabóndin, at tað skuldi vera bæði fyrsti og síðsti dagur á tí ári, at Viðingar finga fugl.

Niðagrísurin í Ónagerði

Ein arbeiðskona í Ónagerði (prestagarðurin á Viðareiði) hevði dripið eitt leysingabarn og grivið tað niður.

Tað gekk aftur sum niðagrísur og fór til Klæmint prest at krevja sín rætt av honum. Kristna jørð vildi tað hava. Ongantíð fekk hann frið fyri tí, um næturnar lá tað og seyg fætturnar á honum.

Prestur varð heilt neyðarsligur, kom upp í tussarak og var illa mentur at ganga. Hann sendi boð eftir Guttormi og kærði sína neyð fyri honum, hann fór skjótt at doyggja, helt hann.

Guttormur bað prestin lata seg fáa kjóla og pípukraga at fara í og geva sær kirkjulyklarnar. Men ikki eitt eyga mátti síggja, skipaði hann fyri. Hvør lúka skuldi í topp og eingin hurð gloppast. So mikið var tó kagað, at ein arbeiðskona í Ónagerði fekk at síggja alt eiðið standa sum í einum loga, meðan hann fekst við at beina niðagrís burtur. Tá ið Guttormur kom aftur, var prestakjólin brendur uppi á honum.

Eina kúgv gav harri Klæmint honum í lön aftur fyri hjálpina, og síðan hevði hann frið.

Saksaparturin og kletturin

Víða hvar í oyggjunum var Guttormur navngitin, og tá ið okkurt var, sum tað ikki átti at vera, var boð sent eftir Múlabóndanum.

Á Skælingi doyðu neytini sum flugur hjá bóndanum. Boð var sent eftir Guttormi. Hann kom, breyt básin upp og fann ein saksapart niðri í. Nú fann hann tað, hann vildi finna, helt hann, nú mundi fara at vera betur. Eftir tað doyði ikki hjá bóndanum.

Á vegnum heim aftur kom Guttormur til Ytra Skála. Skálabóndin spurdi hann um ein stein, ið stóð í hoygarðinum og var honum til bága: Um hann skuldi spreingja steinin. Guttormur helt, at best var, um hann læt vera.

Gjøgnum trý festi stóð steinurin í friði, og einki varð gjørt við hann, fyrr enn fjórði bóndin kom. Hann boraði hol í hann og royndi at spreingja hann. Men bara ein flís fór av. Bóndin legðist sjúkur bæði á sál og likam og kom aldri aftur fyri seg. Blágrýtisgrót er í steininum.

Hanin og tólvalnastokkurin

Tá í tíðini samlaðust menn víðan úr oyggjunum, bæði sunnanmenn og norðanmenn, til handils í Havn. Fugloyingar og Sunnbingar sluppu fram um allar, tí teir høvdu longsta vegin.

Menn komust tá at vera væl kunnigir hvør við annan og høvdu mangt til gamans, meðan teir lógu í Havn og bíðaðu eftir førninginum.

Eitt árið sum teir vóru samansamlaðir, lovaði Guttormur í Múla at gera eina treyt og vildi hava hinar til at leggja nakað undir (lova sær afturfyri). Hann skuldu fáa ein hana til at bera ein tólvalnastokk. Hinir hildu hetta vera ómøguligt og lögdu undir. Men bilsnir vóru teir, tá ið teir sóu hanan koma við tólvalnastokki hangandi á heglunum.

Ein framsíggjin maður, ið inn kemur, spyr, hví teir læa so. Teir spyja, um hann ikki sær hanan, ið fer við stokkinum berandi. Maðurin sigur:

"Eru tit blindir? Sígga tit ekki, at tað er eitt hálmstrá, ið hongur ímillum beinini á honum?" og spillur so alla veitslu.

"Skomm fái tú komandi!" segði Guttormur við hann.

Guttormur og ránsmennirnir

Øksi hevði Guttormur altíð innan undir sjóstúkuni, tá ið hann ferðaðist úti. Øksin hekk í bandi, sum gekk um vinstru øksl tvørtur undir høggu hond niður á mjødnina høgumegin, og skeið var um øksareggina. Bandið var so veikt, at hann kundi slíta tað í fyrsta viðbragdi, um honum tørvaði á at taka til øksina knappliga.

Eina ferð var Guttormur staddur úti á havi. Við útendarnar vóru menn altíð útgjördir uppá at fara til loynikeypskip, tá ið teir vóru á útróðri, tí tað var nóg høgligari og betur enn at fara til handils í Havn.

Guttormur biður rógva til eitt skip, sum er í nánd. Hann heldur tað vera loynikeypskip, fer um borð og sær nú fyrst, at tað eru ránsmenn. Teir vilja sláa ring um hann, men Guttormur slítur øksarbandið, reiggjar øksina og avhøvdar ein. So loypur hann í bátin, og allir til árar. Hinir eru kvikir at loysa bát og koyra avstað eftir teimum, men best sum teir eru setstir at rógva, kemur mjørki niður yvir teir, so bátarnir skiljast sundur. Tilskila er, at Guttormur skuldi gera mjørkan.

Máttleysi tarvurin

Ein dagin kom Guttormur og veittraði at Hvannasundsmonnum at flyta seg tvørtur um sunðið. Sundamenn skundaðu sær ikki, men fóru fyrst niðan um húsini til at drepa ein tarv. Høvdið var næstan av, tá leyp tarvurin aftur á fótur og helt oman eftir. Tog var fast á honum, og allir Sundamenn hingu uppi í. Tá ið tarvurin var komin oman í sjóvarmálan, kom ein maður, ið dugdi meira enn at mata seg (Fuglingur skuldi tað vera), til gongu norðan av Viðareiði, og steðgaði tarvinum. Annars høvdu mennirnir farið á sjógvin.

Í hesum segðist Guttormur at vera atvoldin.

So var tað ein onnur ferð, at tarvurin datt oman hjá Guttormi. Hann vildi læna tarv frá Sundamonnum, men teir søgdu nei.

Tá hevndi Guttormur seg í tí, at hann tók artina frá Sundatarvinum, so teir finga einki gagn av honum. Hetta var tað einasta illa, sum Guttormur vildi ganga við, at hann hevði gjørt.

Jóanis og árin

Guttormur átti son, sum æt Jóanis. Hesin sami Jóanis var óføra sterkur, hann kollaði hvørja ár, tá ið hann var á útróðri. Einaferð kom smiður til Múla. Guttormur bað hann gera hasum fátækradýrinum, soni sínum, eina sterka ár, tí einki helt, sum hann fekk upp í hendurnar. Smiðurin helt seg til; Guttormur fekk honum eitt rekatræ og bað hann gera eina ár burtur úr (reyðviður var tað, sterkasti viður, ið rekandi kom, hann rotnaði ongantíð). Árin kom at vera nógv tjúkkari, enn vanligt var, og Jóanes segði, tá ið hann sá hana, at, var hon gjørd uppá spott, skuldi hon eisini vera til spott. Hann fór til útróðrar, fekk strangan andróður og royndi árina. Ikki fekk hann brotið hana, men klovnað var hon heilt upp ígjøgnum, tá ið teir komu aftur at landi.

Sonurin ið hvarv

Guttormur helt við konuna, at fyri tær sakir, sum huldufólkið hevði við honum, men ikki kundu fáa framdar, mundi óskepnan fara at koma aftur á tann lítla, á gólvinum gekk. Tað var yngsti sonurin, sum æt Guttormur eftir pápanum. Hin gamli bað hana ikki lata hin lítla fara út um morgnarnar fastandi ella knívleysan. Einki leit hin gamli hinum yngsta til. Ein morgunin var ungi Guttormur farin út fyri dyr fastandi og knívleysur. Tá var hann tilvaksin, giftur og átti børn. Frá teirri stund var hann horvin.

Mong ár eftirsíðani skuldi ein framsíggjin prestur síggja Guttorm gangandi einsamallan á múlanum. "Der går et af vore får!" hevði hann fyri munni á sær. Presturin var í báti, og Viðingar førdu hann. Ein í bátinum spurdi, um ungi Guttormur ikki kundi fáast aftur frá huldufólkunum, men prestur svaraði, at hann var betur ófingin, tí hann var spiltur.

Annarhvør Guttormur

Av teimum, ið eftir gamla Guttorms tíð hava verið bornir til garðin í Múla, hevur annarhvør itið Guttormur og annarhvør Jóanis. Sagt er, at altíð skuldi onkur vera av gamla Guttorms slagi, sum hevði nakað fram um onnur fólk, og so hevur verið.

Gandaður at halda messu

Sonarsonur gamla Guttorms, ið æt Guttormur eftir honum og var bóndi á Múla, breðgaði nógv til abba sín.

Um hann er frásøgn. - Tað var ein sunnudag, at prestur í Ónagerði vildi ikki halda messu, tí Hvannasundsmenn og Múlamenn kundu ikki koma til Viðareiðis fyri óveðri. Næsta leygardag var gott veður, og Hvannasundsmenn og Múlamenn fóru til messu, men tá var prestur ferðarbúgvinn (ætlaði sær at ferðast um gjaldið), og mennirnir vóru tí at fara burtur aftur. Guttormur Múlabóndi og Ólavur í Hvannasundi gingu tá inn í Hvannasund. Báðir søgdust at duga meira enn at mata seg. Áðrenn teir skiltust, hoyrdu fólk Guttorm siga:

"Sketta tú fyri eystan! Eg skal sketta hinumegin."

Øll vikan gekk, og fagurt veður var, men ikki slappst burtur hjá presti fyri brimi. So kom leygardagur, og prestur hugsaði um ferðina. Bátur var hvørjumegin á eiðinum. Fólk ið gekk og válaði og hugdi eftir, stundum fyri eystan og stundum fyri vestan. Ofta sýntist kyrt, men best sum prestur kom og vildi fara, so var brim, og einki batti.

Við tí skili varð prestur at vera heima og halda messu. So fingur Guttormur og Ólavur teirra vilja fram, og síðan slapp prestur avstað, tá ið hann vildi.

Sigursteinur

Sigursteinur er góður at hava at ganga við uppi á sær, tí tann maður, ið hann hevur, fær altíð sigur, hvar hann er staddur í víggi. Honum verður einki at meini, hvar hann ferðast, hvørki av fólki ella trøllum, men eydnan fylgir honum, alt gongur honum eftir vild, og allir hava tokka til hansara.

Ei er tí at undrast á, at menn vilja gjarna hava ein tílíkan stein, sum ber so nógv gott við sær.

Men eingin maður veit hvar hesin dýri steinur er at finna, men ravnurin veit tað, og nú skal siga frá, hvussu tú skalt fáa ravnin at fara eftir sigursteininum og geva hann frá sær.

Tað er manna søgn, at ravnur troðast í torra, verpur í gø og klekir í einmánaði. Tá ið ravnur nú hevur vorpið, skal maðurin fara upp í hamaran ella gjónna, har ravnurin hevur reiðrið. Har má hann sita fjaldur og ikki lata ravnin vita av sær og bíða kvirrir, til tess at ravnurin flýgur av reiðrinum.

Tá tarvast manninum at vera skjótur at sleppa at reiðrinum, taka eggini, harðkóka tey og fáa lagt tey aftur í reiðrið, áðren ravnurin kemur heim aftur, so at hann grunar einki ilt. Kvíkur má hann vera, ið hetta skal útinna.

Ravnurin kemur tá aftur á reiðrið og legst á eggini. Men tá ið hann hevur ligið væl út um klekingartíð, fer hann at vera ótolin, tí at hann sær, at einki er enn brostið fyri nev, og honum leiðist umsíðir liggja longur.

Nú tekur hann tey ráð at fara at leita sær eftir sigursteini at leggja í reiðrið hjá eggjunum at fáa klakt tey til ungar.

Men maðurin má vera staddur har um vegir og annahvørt skjóta ravnin og taka steinin úr nevinum á honum, ella lata hann leggja steinin hjá eggjunum og tá koma óvart á hann, áðren hann hevur fingið fullklakt hesi kókaðu eggini, tí tá fer hann burtur aftur við steininum hagar, har hann fekk hann.

Sita á kjørbreyt

Vilt tú verða ríkur, skalt tú ganga gomlu trettandu nátt út at sita á kjørbreyt, hvar fyra vegir ganga á kross, og ein av teim skal liggja at kirkjuni.

Tú skalt taka grátt kálvskinn og hvassa øksi, leggja skinnið undir teg á breytina, so at halin á skinninum er vendur ímóti kirkjugøtuni, men andlit títt skal venda burtur frá henni. Tú skalt tá setast at brýna øksina, og hvat verður talað til tín, skalt tú ikki siga annað enn:

"Eg kvøki, eg kvøki", og hvussu leikar um báðar liðir á tær, skalt tú ikki líta upp úr, uttan stara fast niður í øksina, tí annars verður ilt av tær.

Fram ímóti miðnátt koma trøllini tysjandi úr øllum ættum, dragsandi gull og dýrar gripir, sum tey laða uttan um teg í stórum dungum og sýna tær, at royna at fáa teg at kveita upp undan. So fara tey at tala til tín, at skelkja og gálva og havast við allar atburðir. Men hava tey ikki enn fingið teg at hyggja upp úr ella svara teimum aftur, so tríva tey um halan á kálvskinninum, og fara at draga tað burtur. Tá ræður um at vera heppin og við øksini høgga halan av aftanfyri bak, tó so at einki skarð kemur í øksina. Lukkast hetta, tá ert tú eydnumaður; tí tá hvørva trøllini hvørt í sína ætt, og tú ognast alt gullið og dýrgripirnar. Men annars fáa tey makt yvir tær, og tú kemur tá ikki aftur heilur frá hesari ferð.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Steffan úti á Bø

Steffan úti á Bø í Svínøi var gandakallur. Eitt heystið vóru Svíningar á fjalli suðuri í bergi og rættaðu á Líðarmunna. Stuttur vegur var at bera seyðin úr rætt og heim á fløtuna (har vóru teir vanir at sleppa hagseyðinun og síðan reka hann heim til húsa). Steffan hevði tikið kenningarær, sum hann átti. Tá ið teir fóru undir at bera beim úr rættini, segði Steffan við ein drong, ið kallaður var Almarsdrongur:

"Hevði tú viljað borið mær hesa ærina heim á fløtuna!"

Drongurin sýtti, tók eitt lamb húsbónda síns og skuldi fara heim við. Steffan fór tá sjálvur undir sína ær og segði við drongin, ið hevði sift lambið uppá seg:

"Statt tú her!"

So gekk Steffan heim og kom aftur, og enn stóð drongurin undir lambinun.

"Armi stakkal, stendur tú her enn?" segði Steffan - "so gakk nú meðani!"

Tá firsta slapp drongurin avstað við lambinun.

Ilt var ímillun Steffans og ein gandakall suðuri í Sandøi. Ein dagin, sum Steffan gekk uppi á Hamri, kendi hann ilsku á sær og helt seg vita, at hetta var sending frá Sandinginun. So rak hann tað illa niður í eina túgvu, ið har stóð, og síðan var túgvan horvin.

Eina ferð, meðan Steffan var í Havn, tosaðu embætismenninir har um at senda bát norður til Svínøiar til at lata rannsaka kistu hansara, sum hann skuldi goyma síni gandaevni í. Steffan hoyrði graml um hetta, og tá ið menninir komu norður, var kistan tóm og botnurin úr.

V. U. Hammershaimb

Færøsk Anthologi

København 1891

Bardagin í Mannafellsdali

Í Akrabirgi við Sumbæ høvdu nakrir Frísar bústað sunnast á Suðuroy. Tá ið sóttin svarta kom til Suðuroyar, doyðu øll Frísahúsini út. Tó slapp eitt undan sjúkuni, og kallast húsbóndin í tí "bóndin í Akrabirgi". Hann var viðgitin maður fyri styrki og átti átta prúðar og reystar synir.

Um somu tíð hesin bóndin livdi, er sagt, at grundvøllurin var lagdur til kirkjumúrin, sum stendur enn í Kirkjubø í Streymoy.

Bispurin, sum tá sat í Kirkjubø, kallaðist MÚS, sum tó mundi vera eyknevni. Hann píndi stórar skattir út av Føroyingum at fáa kirkjuna bygda sum prýðiligast.

Hetta líkaði øllum illa, og allir, ið búðu fyri sunnan Hórisgøtu (í Suðurstreymoy, Sandoy, Skúvoy og Suðuroy), synjaðu fyri at geva skattin og bundu felag sín ámillum at halda móti bispinum. Men bispurin fekk allar norðanmenninar at halda við sær ímóti hinum.

Norðanmenninir skuldu koma saman í Norðstreymoy og samla lið fyri at herja á hinar og kúga teir undir biskupin. Men tá ið sunnanmenn finga njósn av hesum, tóku teir seg eisini saman í flokk og fóru sum skjótast norður í móti teimum.

Í Mannafellsdali, sum er norðan fyri Kalbaksbotn, møttust herarnir og ruku saman í bardagar. Sunnanmenninir vóru við undirlutan og máttu víkja.

Har varð stórt mannfall, í dalinum síggjast enn mangir heyggir, hvar teir sigast at vera grivnir, sum finga bana í hesum bardaganum. Grasið er reytt, og er tað sagt at vera komið av blóðinum, sum har fleyt.

Fyri norðan dalin stendur ein stórir steinur, sum kallast "Brynjumanna borð", og tað er søgn, at hann hevur fingið navn av tí, at norðanmenninir hildu sigursveitslu har, tá ið sunnanmenninir flýddu. Omaná hesum klettinum liggur ein steinur, sum norðanmenninir høvdu til hav. Hann, ið ikki var mentur at hevja steinin upp frá undirlaginum, slapp ikki við hinum í bardagan.

Árið eftir komu sunnanmenninir aftur at hevna henda ósigur, teir høvdu haft. Tá stóð stríðið í dalinum við bygdina í Kollafirði, og nú finga sunnanmenn sigur. Teir høvdu fingið bóndan í Akrabirgi og synir hansara at vera oddamenn og ganga fremstir í bardaganum.

Tvey víkingaskip, sum høvdu verið fyri sunnan, høvdu teir fingið at hjálpa sær, og tey vóru komin norður at herja og ræna víða hvar í bygdunum fyri norðan. Tí sluppu mangir av norðanmonnunum ikki heima, av tí teir torðu ikki lata konufólkið vera einsumalt heima, meðan hesum hernaðinum var at kvíða fyri.

So bar til hesa ferðina, at sunnanmenn vunnu sigur av hinum partinum og drupu nógv fólk. Bispurin mátti flýggja undan og slapp heilbjargin til Kirkjubøar á bispasetrið. Men sunnanmenninir vildu ikki skiljast sundur, fyrr enn teir høvdu fingið bispin dripan, og fóru tí eftir honum. Tó tordi eingin at bróta dyr at fara inn at leggja hendur á hann, tí allir bóru teir ótta fyri at verða settir í bann av pávanum, og tí finga teir bóndan í Akrabirgi, sum var heiðin, at drepa hann. Hann stóð úti og rópaði inn í stovuna:

"Er hin rodni Mús við hús?"

Bispurin svarar:

"Nú situr Mús at kvøldmáltíð við borði,
hann firraðist ei fyri mætari manni í norðri,
men viti tú Belsmaðurin reiði,
at Mús vil matnáðir eiga!"

Bispurin fór tá upp frá borði, læt seg í bispabúnaðin og slapp upp á kirkjumúrinn við øksi í hendi at verja seg við har.

Akrabirgisbóndin og synir hansara tordu ekki at sækja at honum har, tí at hann hevði vápn, og múrurin var vígdur. Tó lovaðu teir, at hann skuldi ikki sleppa og vóru tí standandi undir múrinum at forða honum at koma oman aftur av honum, fyrr enn hann gafst sjálvur. Í trýggjar nætur og dagar helt so hetta við, men tá ið triði dagurin var liðin at kvøldi, fell bispurin í óvit av svongd og tosta og datt út av múrinum niður á jørðina. Hann raknaði tó við av fallinum, men tá varð hann straks dripin av bóndanum.

Tá ið bóndin í Akrabirgi var deyður, settu synir hansara búgv í Sumbæ og vóru kristnaðir.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Flotoyggjar 1 - Fugloy

Fugloyggjin var av fyrstu tíð flotoyggj. Menn róðu at henni at kasta stál á hana og festa hana í botn, men einki batti, tí fult stóð av trøllum fram við bakkanum, og tey loftaðu øllum, ið blakað varð í land, og tveittu tað aftur á sjógv.

So vóru allir prestarnir heintaðir saman fyri at fáa oynna til at standa. Teir vóru fluttir út til hennara og bíndu ikki av henni alla tíðina, meðan róð varð, at hon skuldi ikki fara burtur úr eygsjón. Ein av prestunum stóð fremstur í bátinum og kastaði Bíbliuna upp á land, meðan allir hinir starðu fast upp á oynna.

Tá hjálpti, teir vóru mentir yvir trøllunum og vendu tey um til túgvur. Túgvurnar hava staðið tjúkt eftir bakkanum við Kirkju fyrr, men nú eru tær burturfarnar, sum tað er matað niðan undir av brimi.

Flotoyggjar 2 - Svínoy

Tað er manna søgn, at Svínoy sum aðrar av oyggjunum var flotoy av fyrstu tíð. Hon kom upp fyrri norðan, men sást sjáldan av fólki, tí at hon førði sum oftast toku við sær, og var sjálv huld í mjørka. Nú skal sigast frá, hvussu til bar, at hon varð føst oyggj.

Í bygdini Viðareiði á Viðoyinni áttu menn eina súgv, men ongan gølt, og tó varð súgvín kviðin á hvørjum ári og átti grísar. Allir undraðust mikið á hetta, og kundu ikki fáa skil á, hvussu hetta bar til. Fólk søgdu nú, at tey høvdu saknað hana stundum úr bygdini, men at hon tó altíð var komin skjótt aftur.

Ein dagin fór hon kvikliga eystur ígjøgnum bygdina og yvir um eið móti Eiðsvík. Ein kona fekk fatur á henni og bant lyklakippu upp í halan á henni. Súgvín fór á sjógvin og svam frá landi.

Nakað eftir hetta síggja menn á Viðareiði oyggj koma undan sunnanvert á eiðinum. Teir manna sum skjótast út bát og rógva at oynni, og nú kundu teir bæði finna hana og lenda á henni. Tá ið súgvín hevði borið jarn á hana, festist hon, og straks lýsti í mjørkanum, sum hevði ligið um hana. Og har hevur hon ligið síðani.

Men teir kallaðu hana Svínoy, av tí hon var full av svínum, tá teir komu út á hana, og svín hevði fest hana í botn, so at hon ikki var flotoy longur. Men úti á henni var tað, at Viðareiðissúgvín hevði søkt sær brund.

Flotoyggjar 3- Mykines

Mikines hevur eftir manna søgn verið flotoy. Ein maður í Sørvági, sum javnliga róði út, ræddist illa stórhvalirnar úti á havi, og av tí hann ikki átti bænvur at styggja teir burtur við, hevði hann til tess tarvsmykju, sum hann kastaði í sjógvin, tá ið hvalir vóru nær staddir bátinum.

Nú hann situr úti á havi og rekur fyri vestan Vágar, sær hann stóra oyggj koma undan úr tokuni; allir draga upp og rógva sum skjótast at oynni. Sørvágsmaðurin, ið fyrstur hevði borið eyga við hana, kastaði mykjuna upp á eitt nes, sum teir komu at, og steig so á land sjálvur; tá festist oyggjin av mykjuni, ið blakað var upp á nesið, og av tí sigist oyggjin at hava fingið navn Mykjunes. Aðrir nevna hana Mikines av tí mikla nesinum eystast á oynni, sum eitur Núgvunes.

Í øðrum frásøgnum er sagt, at eina ferðina var ein risi, sum vildi búgva í Føroyum, men tær oyggjar, sum honum líkaði best, vóru ov smáar, og tí ætlaði hann at leggja fleiri saman. Fyrst kom hann til Kolturs og legði hana, hvar hon liggur nú. So fór hann til Skúvoyar, at draga hana áfasta við Koltur. Men Skúvoyingar spurdu hann, um tað var álvara, at hann vildi búgva í teirri oyggj, sum Kálvur lítli hevði átt. Nú risin hetta hoyrir, at ein kálvur hevði átt Skúvoy, vildi hann ikki hava hana og takkaði teimum, at teir høvdu sagt sær frá hesum, gav teim stórar gávur aftur fyri og fór so haðani.

Fyri norðan landið fann hann nú eina stóra oyggj, sum honum tókti vera góð hjá sær at búgva á; hann førði hana tí suður eftir havinum, men tá ið hann kom fyri vestan ábeint Vágar, var hann ikki mentur at fáa hana longur. Hann lá um eina viku og kýttist at fáa oynna suður til Kolturs, men ikki bar til hjá honum longur at flyta hana, hann kundi ikki vika hana úr staði.

Illur í huga mælti hann tá: "fjør mítt, fjør mítt, hevði eg fingið oynna upp fyri, fekk eg væl hesa undir kav;" tí ongum øðrum unnaði hann oynna Mikines at búgva á enn sær sjálvum.

Enn á dögum sigast menn stundum at hava sæð eina oyggj fyri norðan Vágar; há fjøll eru sjónlig á henni, djúpir dalir og hvítir fossar; helst er tað Sørvágsmenn, sum hava sæð hana grant ofta, tá ið teir hava verið burtur í haga at rekta seyð har, hvar norðurhavið er haft í eygsjón. Ei er tí at undrast á, um Mikinesmenn eru í døpurhuga, tá ið tíðindi berast út til teirra, at onkur aftur hevur sæð hesa oynna; - hvør veit, um risin livir ikki enn og kann søkkja Mikines í kav fyri at fáa oynna fyri norðan flutta suður og festa, hvar hann vil hava hana at vera?

Færoæ et Færoa reserata

Lucas Debes 1673

Flotoyggjar

Týtt úr donskum av
Anker Eli Petersen

At fólk veruliga hava trúð upp á flotoyggjar, framgongur av einum greinarstubba úr bókini "Færøernes Beskrivelse", sum danski presturin Lucas Debes gav út í 1673. Í kapitlinum Færøes Land skrivar hann soleiðis:

Fleiri íbúgvar hava boða frá, at ein flotoyggj ofta hevur verið at síggja norðan fyri landið. Hetta er ikki bara frásagnir ið eru bornar víðari frá forfedrunum, men eisini fólk nú á døgum siga fyri satt, at tey hava sæð hana í nakrar tímar. Tey siga seg hava sæð fjøll og dalar á henni, áir ið streyma í dølunum og at tey týðuliga sóu at hon var grøn í neðra og í dølunum.

Tann 28. apríl fyrra árið kom skiparin Poul Baadsted til Føroyar við sínum skipi. Bæði hann og tveir ungir prestar, ið vóru við á ferðini, nevniliga Gregers Pederssøn og Peder Clementsøn, søgdu frá, at teir á leiðini sóu eina oyggj, tá skipið var ríkið av kós sunnanfyri Føroyar. Tá teir komu nær oynni, sóu teir hana týðuliga við fjøllum, bjørgum og streymandi áum, grøn við sjóvarmálan og við klettum og skerum undir landi, ikki ólík teimum føroysku oyggjunum. Men teir sóu ongar aðrar oyggjar og mettu tí at teir vóru snýttir. Teir sigldu tí víðari norðureftir og komu eftirhondini fram til Føroyar.

Skiparin metti at oyggjin lá ellivu míl í ein landsynning úr Føroyum. Um nøkur føst oyggj lá á tí positionini, hevði hon fyri langari tíð síðani verið funnin, eftirsum skipini ið sigla á Ísland ofta sigla ta leiðina. Tey skip ið koma sunnanífrá og stevna norður um Hetland, seta kósina eftir Føroyum, og mugu tí koma framvið tí staðnum. So um ein føst oyggj lá har, hevði hon verið kend frammanundan.

Enckhuyser Eyland, ið varð funnin og navngivin av hollendingum, lá undir 65 gradum norðari breidd ella latitude, 45 míl í ein útnyrðing úr Føroyum. Tað er týðningarmikið at nevna hana, av tí at hon ikki longur finst.

Tað er upp til tann einstaka at avgera um tað er natúrligt, at ein sovorin landmassi av hörðum gróti kann hava verið til og so hvørva aftur. Um oyggjin var av plantum og viksteini, so kundi tað verið, men so mátti hon hava floti omaná, sum flotoyggjarnar í ferskvatni, samanvovin av rótum, við eitt sindur av mold og grasi.

Íbúgvarnir siga annars um Svínoynna, at hon upprunaliga hevur verið ein flotoyggj. Teir meta, at um ein kundi komi út á tað (flot)oyinna ið ofta sæst, og kasta stál á hana, so hevði hon sett seg. Hetta svarar til yvirtrúnna hjá kavaram, ið leggja stál á dýrgripirnar teir finna á havbotninum, so tey fornisku ikki skulu flyta teir, tá kavarnir fara upp aftur.

Mong eru tey ið siga frá tílíkum flotoyggjum, og vilja vera við at tær eru veruleiki. Men eg trúgvi hesum ikki, ei heldur nakrari yvirtrúgv (teimum viðvíkjandi). Hevði tær ikki verið sagdar at líkjast vanligum oyggjum, so vildi eg hildið at tær vóru ísfjöll ið eru komin rekandi úr Grønlandi. Um so ikki er, so er tað mín fasta trúgv, at hetta er fyrigyking og sjónarvilling hjá Djevlinum, sum í sær sjálvum er ein sannur meistari í slíkum. Tí hann hevur ofta gykla teir fyrr í øðrum líki. Tað er kent millum manna, hvussu Satan um nætur, tá teir eru á útróðri um veturin, hevur víst seg fyri teimum sum ein bátur við manning og fiskireiðskapi. Hann hevur tala við teir, givið teimum agn og sagt teimum frá góðum miðum. Teir bæði kenna til og nýta tey mið, ið hann hevur sagt teimum frá. Um Satan kann vísa seg í bátalíki fyri íbúgvunum, so kann hann eisini gera tað í landalíki, kanska fyri at lokka tey vantrúnu til sín og føra tey út í vanlukku...

Indberetninger
fra en Reise i Færøe 1781 og 1782
1. Hefte. J. Chr. Svabo

Flotoyggjar

Týtt úr donskum av
Anker Eli Petersen

Eisini tann kaldgløggi føroyski vísindamaðurin Jens Christian Svabo (1746- 1824) viðger pátrúnna viðvíkjandi flótandi oyggjum. Í "INDBERETNINGER fra en Reise i Færøe" 1781 og 1782. 1. Hefti, skrivur hann:

Om Flyd-øer

L. Debes i sin *Færøa reserata* gjør mig det næsten til en Nødvendighed, under en særskilt Artikel kortelig at afhandle denne Materie.

Fra S. 19 til 22 er denne Forfatter fast i den Troe, at hvis "de ikke ere lusbjerger fra Grønland, saa ere de Djevelens Spøgerie og Forkoglerie, hvilken i sig selv er en tusindfold Konstner".

Han beretter videre, at *Svinøen* har været en Flyd-Øe. Jeg vil legge til, at det samme berettes om *Store-Dimon*, ja vel flere af de færøeske Øer.

I Henseende til *Svinøen* skal en Galte med et Kippe Nøgler fra Bordøen, heftet til dens Hale, have svømmet ud til samme, og da der var Staal i dem, skal Øen have fattet Grund og bleven fast. Efter Fabelen fæster Staal alle saadanne Flyd-Øer, under det Vilkaar, at det legges paa samme, inden det Øje, som har først seet dem, viger der fra; men vender denne Person Øjet derfra, inden Staalet har fæstet den, saa er 100 og Et ude, og Øen igjen lykkelig sjunken.

Man igjentar den Fortæling, som L. Debes sigter til, at der fra *Kalsøen* og *Viderøen* skal have været for mindre end 20 Aar siden seet en Flyd-Øe, den største Deel af Dagen. Denne berettes at have havt 2 Fjelde, et paa Syd- og et paa Nord-Enden, hvoraf det sydligere var mørkere, og troedes derfor at være begroet med Lyng. At den for Resten skulde være græs groet til Toppen, og have store rindende Aaer; det har alle færøeske Flyd-Øer til fælles med denne. Ligeledes beretter man endnu, skjønt længere hen i Tiden, at have seet slige Flyd-Øer fra *Mygenes* og *Suder øen*.

Men hvad ere vel disse Flyd-Øer, og hvad kunde de vel være uden en blot Fabel? At Klipper, hvoraf de for den største Deel vel maatte bestaae, kunde flyde paa Vandet, synes efter *hydrostatiske* Regler fornuftstridigt. Fabelen om slige Flyd-Øer er ikke des mindre meget gammel; thi man finder i den ældste Fabel-Lære, at Øen *Delus*, hvorpaa *Latona* fødte *Apollo* og *Diana*, flød op af Havet. Jeg maae anmærke, at man fra disse Flyd-Øer maae undtage ej allene de Øer, der ved Jordskjelv kunne opkomme af Havet, men endog dem, der efter Vinden vandre omkring paa Overfladen af visse Indsøer (*Biisching* og *Speculum regale*) og ikke vel kunne være andet, end Muld og Grønsvær, der efterhaanden ere revne fra Søebreddene, og samlede til en Masse, der efter Vandvejningens Regler ikke kan synke.

Efter de Tanker ieg gjør mig om disse Flyd-Øer, ere slige *phænomena* ikke andet, end enten faste Skyer ved *Horizonten*, der ofte sees som Øer med Fjelde, og undertiden paatage sig andre besynderlige Skikkelser, hvoraf man ved Phantasieens Hjælp snart kan skabe hvad man vil, især naar de vise sig for et enfoldigt Øje, der i Forvejen har den Troe inde om Flyd-Øer; eller og, at de, under samme 2 Vilkaar, ere en tykkere og mere sammenpakket Taage i en tyndere, der ligeledes kan paatage sig artige Skikkelser. Jeg bestyrkes i denne sidste Mening ved egen Erfaring, da ieg i Sommeren 1781 rejste fra Norderøerne til Thorshavn, thi da jeg med en Baad af 8 Mands Besætning, nærmede mig imod *Østnæs* paa Østerøens Syd-Side, raabte strax en af Mandskabet: Skib uden for Nolsøen. Mod Havet der, var Luften taaget og disig; men vi saae alle det samme.

Det varede kun faae Minuter, inden || vi saa det 2^{det}, 3^{ie} og 4de Skib, og der forløbe altid 6 til 8 Minuter, inden disse Billeder, som vare for Øjet saa lige et Skib, udbredte eller forstørrede sig saa meget, at vi komme ud af Vildfarelsen. Denne i en tyndere, under adskillige Gestalter, sammenpakkede Taage, kalder man i Færøe Havgéuri.¹

End videre bestyrkes ieg i denne Mening af de af den engelske Regjæring foranstaltede Rejser omkring Jorden.² Jeg vil af samme oversætte et i denne Materie vigtigt Stykke.

"S. 10. Da vi holdt ind mod Landet *Patagonia*, raabte den, som sad paa Udkik: Land forud. Det var da meget mørkt eller disigt næsten omkring hele Horizonten, og vi havde havt stærkt Tordenvejr. Vi saa, at det som i Førstningen syntes at være en Øe, rejste sig i 2 ujævne taggede Høje, hvortil der stødte Land en lang Vej mod S. O. Vores Kurs var S. W., og da de Offiserer, der vare befalede at gaae op i Mærset paa Udkik, raabte: at de saa Land endog lang Vej til Luvart, saa sejlede vi O. S. O.; Landet havde endnu bestandigen den samme Skikkelse; Højene syntes blaa, som de almindelig gjøre, naar man ikke er langt fra dem, i mørkt Regnvejr, og nu sagde mange af Skibs Folkene, at de saa Søen bryde paa Sand-Banker, men da vi havde styrt denne Kurs omtrent 1 Time, forsvandt paa engang det, som vi havde antaget for Land, og syntes til vores store Forundring, at have været en Taage-Banke, (fog-Bank)". Strax derpaa findes: "andre have været ligesaa bedragne; thi det er ikke længe siden, at en Skipper gjorde Eed, at han havde seet en Øe i mellem *Newfoundland* og den vestlige Ende af *Irland*, hvorpaa han endog havde seet voxende Træer; men denne Øe er sikkert ikke til, og er aldrig bleven funden, endskjønt der siden ere mange Skibe udsendte for at opsøge den."

Kan en saadan Taage bedrage indsigtsfulde og oplyste Mænds Øjne i vore Tider, hvad Under da, at den kan forlede en enfoldig og lettroende færøesk Bonde, der kan snart ansees for at have arvet denne Troe om Flyd-Øer af sine Forfædre? -

Fodnoter

1) Account of the Voyages undertaken by Byron Wallis, Carteret Cook. 1773
London 5. Volum.

2) *Havgóri*: ein tokubakki í havsbrúnni - eisini: "dranki": eitt hægt, klettalíkt skýggj
í havsbrúnni (a.e.)

V. U. Hammershaimb

Færøsk Anthologi

København 1891

Høgættirnar og Lágættirnar

Tær fyra hálvættirnar, landnyrðingur, útnyrðingur, landsynningur og útsynningur komust eina ferðina á tal saman og fóru at metast, hvør av teimum sterkastur var. Sum vant er at vera, hvør helt seg sjálvan vera mætastan, og helst var tað høgættirnar, sum hildu mest um seg sjálvar, reypaðu og høvdu so mikið orðabrask.

Lágættirnar, landsynningur og útsynningur, komu nú á samt um at vera í felagi móti hinum báðum, og bóðu teir tá hinar royna seg í einhvørjum avreksverki ímóti teimum.

Landnyrðingur og útnyrðingur søgdust vilja gera tað roysni at leggja so nógvan kava í eitt samdøgur, at hinir báðir í øðrum samdøggrinum ikki skuldu vera mentir at fáa kavan burtur.

Hetta tóktist lágættarbrøðrunum vera góð treyt og góvu seg undir at royna seg ímóti teimum.

Veturin var á halli og leið móti summarmála. Nú var sólsett, og landnyrðingur fór at búgvast um at hava fyrsta takið. Hann kom tá so bráðliga og harður í átøkum, bæði við vindi og kavaroki, so at øll gil fyltust upp, og hann legði so djúpan kava, at fólk og fæ vóru øll í ótta.

Á morgni var hann givin og orkaði ikki meira, og nú skuldi bróðir útnyrðingur taka við og halda á allan dagin. Hann so gjørði bæði av grimd og reiði, og hartil frysti hann so hart og lat skara liggja á kavanum, at hinir skuldu ikki kunna vinna á honum.

Móti kvøldi moltnaði, og nú høvdu teir báðir høgættarbrøðurnir lokið sína treyt, og hinir skuldu taka við.

Tað tóktist teimum at vera ovboðið at fáa hesar stóru fannir at bráðna, men teir vildu tó bjóða til og ikki fara úr leikinum, áðrenn roynt var, hvat teir kundu koma áleiðis.

Landsynningur beyð sær til at hava fyrra partin av hesum samdøggrinum. Hann legðist so tráur alla náttina, men tó tolin, sendi okkurt æl, stundum við glopraregni. Skarin tinaði, og kavin blotnaði, so tað var farið at kreyma.

Náttin var umliðin, dagur kom, og nú bað útsynningur bróðurin lata seg sleppa at royna seg. Hann kom við sól og ælaði viðhvørt, kavin rann og áirnar vuku, og fólk og fæ gleddust, nú hesin mildi toyur var komin. Ryggirnir komu undan, og skjótt bræddi sólin kavan, so at stórar berur vóru víða hvar. Tað tánaði so líðandi, og um kvøldið var hvør fonn burtur og alt tátt.

Nú funnust teir fyra brøðurnir á teirri tíð, sum frammanundan var ásett. Høgættarbrøðurnir søgdu seg enn vera sterkari, tá at tað var ikki meira enn hinir vóru komnir frá tí starvinum, teir skuldu útinna. Men hesir svaraðu:

"Tit fóru fram við ilsku og óspekt, men vit høvdu einki óhógv og vóru blíðir og fóru fram í øllum góðum, so at fólk og fæ var glatt. Tað kalla vit størri og meiri enn alt tað illa, tit royndu at gera, sum vit bøttu um".

V. U. Hammershaimb

Færøsk Anthologi

København 1891

Skrúðhettan

Skrúðhettan er ein stórur steinur, sum stendur í sjóvarmálanum við Fossá norðanfyri Hvannasund í Viðoyinni. Søgnin gongur, at í sama bili Krist var føddur, klovnaði hesin stóri steinurin.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Gentan í risahellinum (A) ella Teir tólv skógrøvararnir

Niðurskrivað av V. U. Hammershaimb eftir frásøgn av Joen Danielsen í Skálavík

Ein prestur átti ein hjall, sum hann goymdi brenni í, men brennivíðurin varð so illa burturstolin frá honun. Ein sunnudag, sum prestafólkini vóru farin í kirkju og arbeiðskonan var einsumøll eftir, fór hon í kjallin at taka brenni. Meðan hon var har, sá hon eina lúku ganga leysa í gólvun og ein røvara koma upp ígjøgnun. Hon tók svørðið og høgdi høvðið av honun, og síðan drap hon ellivu røvarar, hvønn undan øðrum, sum teir komu upp ígjøgnun lemmen. Men tá ið hin tólvti og síðsti kom, faftaði hon við - hann slapp undan og lovaði, at hann skuldi minnast henni, hvat hon hevði gjørt.

Hon læsir seg nú inn í kamarið hjá presti. Tá ið tey koma aftur úr kirkjun, er eingin døgurði og eingin arbeiðskona at síggja. Umsíðir finna tey hana í kamarinun og spyrja hana, hví hon situr har. Hon sigur, at hon hevur dripið ellivu mýs í hjallinun ídag. Prestakonan fer leypandi í hjallin til at síggja hesar mýs, men fellur í óvit, við tað sama hon sær teir deyðu kropparnar. Hini fara aftaná og fáa hana til at rakna við, og arbeiðskonan sigur teimum nú tilstand sín, og hvat hin undanslopni røvarin hevur lovað henni. Prestur heldur, at tað skal eingin neyð vera: hon skal ongantíð fara út einsumøll.

Einusinni komu stórir harrar at gista prestin, og av tí at einki fólk var til hendis í teirri lötuni uttan hin nevnda arbeiðskonan, varð hon at fara einsumøll út í urtagarðin at heinta urtir til matin. Best sum hon gongur, er røvarin fyri henni, sleppur millum hana og húsið og forðar henni so at sleppa inn aftur. Hon rennur og hann aftaná ígjøgnun skógvin til ein hamara, hvar berg er fyri - har loypur hon út av og kemur niður í ein grønan dal.

Hon reikar, til hon kemur at einum húsi, fer inn og sær ein stóran risa sita fyri sær. Hann er fegin uppyvir hesari gentu og sigur:

"Fjør mítt! tú ert góð til krásir hjá mær."

Hon biður hann ikki mæla slíkt og sigur honun frá, hvussu hon er stødd í váða.

Eitt pláss var skamt ífrá, hvar skip ofta brutust í briminun, og har royndi risin at bjarga til sín, hvat hann kundi. Ein dagin, sum eitt skip var komið inn í brimið og risin hevi tikið tað alt upp á land, kendi hann sær mein í rygginun av tí. Hann gremur seg fyri arbeiðskonuni, at nú fer hann at doyggja, og gevur henni eitt svørð, sum hon skal høgga hann sundur við og síðan grava stykkini niður. So lovar hann henni níggju ynskir og fær henni ein lykil at einum kamari, hvar hon kann síggja alt, ið tilberst úti - men eingin kann síggja hana har, tí tað er friðskjól. Um hon hevur lykilin uppi á sær, skal einki granda henni.

Tá ið risin er deyður, høggur hon hann sundur í fyra partar og grevur hann. Hon gongur nú úti um dagarnar, men ein dagin, sum hon er setst inn í kamarið, sær hon røvaran koma gangandi gjøgnum dalin - hann hevur funnið veg niður um stíggin í hamrinun. Hon skundar sær at leggja ein kagga, fullan av brennivíni, í roykstovuna og læsir seg so inni í kamarinun. Hann kemur inn í roykstovuna, sær kaggan og drekkur, til hann sovnar.

Annan dagin, sum hon situr í kamarinun, sær hon ein her koma gjøgnum dalin, og ein so vænur og væl klæddur maður gongur fremstur. Hon fer út til teirra og sigur frá, hví og kvussu hon er komin hagar. Teir spyrja hana, um hon veit eingi ráð, hvussu teir skulu sleppa haðani, og hon sigur teimum frá tí brotna skipinun, sum risin tók upp á land. Teir smíða nú skipið attur, og tá ið liðugt er, fer kongasonurin til hennara - tí kongasonurin av Onglandi er tað, ið fyrri liðinun stendur - og noyðir hana til at fara heim við sær í skipinun. Hann førir hana heim, læsir eina gullketu um armin á henni og setur hana í læru, síðan fer hann út aftur at sigla.

Hon lærir bæði skjótt og væl allar listir, men móðir hansara, drottningin, er so ógvuliga forharmað um, at hann hefur í huga at giftast við hesari gentu, og fær ein skipara til at taka hana við sær og royna at forkoma henni á sjónun. Gentan biður skiparan ikki drepa seg, men sleppa sær út á eitt sker, so vil flóðin brátt taka hana burtur. Hann eftirlíkar henni og setur hana á eina oyggj, sum einki annað er á uttan løvur og bjarnir, men einki av hesum djórunun biður til at granda henni. Urtir hefur hon sær til føði.

Ein dagin kemur ein bátur av einum skipi til oynna at taka vatn. Hon sleppir sær við bátmonnunun á skipið, kemur so aftur til staðin, har sum drottningin býr, og tekur innivist hjá einun bónda skamt frá kongsgarðinun.

So kemur kongasonurin aftur. Móðurin sigur honum, at festarmoyggj hansara er deyð, og fær hann til at halda brúdleyp við eini aðrari.

Nú ið brúdleypið er fyri hond, fer risagentan at búgvast í hátíðsskrúðir, tí hon ætlar sær í brúdleypið við. Tá ið alt er samankomið og setst til borðs, taka øll at rósa prinsessuni uttan henda fremminda gentan. Tey spyrja hana, hví hon rósar ikki prinsessuni, men hon svarar, at hon er tað ikki verd. Kongasonurin sigur nú, at hon skal sanna, at hon sjálv er betri.

Gentan sigur seg kunna dansa á bylgju blá, brúðurin heldur seg kunna tað eisini, og báðar avstað til at royna leikin.¹ Gentan, ið hefur risalykilin undir beltinun, dansar á sjónun og søkkur ikki, men tað fyrsta ið brúðurin stígur á sjógvin, søkkur hon til botns, og tað varð hennara deyði.

Kongasonurin er nú heilt út av øllun lagi óður og býður, at gentan skal verða dripin, men heldur tað vera ov gott fyri hana at drepa hana skjótt og biður tí fyrst fútan taka æruna av henni. Hon skundar sær til songar at leggja seg, áðrenn fútin kemur, men leggur lumma sín á borðið eftir sær og biður fútan, tá ið hann kemur, fáa sær lumman. Fútin tekur eftir lummanun, men stendur fastur alt í einun og fær ikki vikað sær. Og so verður hann at standa alla náttina.

Um morgunin kemur kongasonurin og spyr hann, um hann hefur gjørt, hvat ið honun var boðið, men fútin svarar:

"Náðugi harri, eg havi staðið her fastur í alla nátt."

Nú setur kongasonurin bœðilin til at útrætta gerningin næstu nátt. Hon ger sum fyrru ferð, leggur seg niður undir og bíðar so, til bœðilin hevur latið seg úr til undirklæðini. So biður hon hann veita sær tann beina at fara út fyrri dyr og heinta sær ein lumma, sum hongur uttartil á húsini. Hann so ger og verður standandi fastur har úti alla náttina í frosti og illveðri, hálvnaikin. Mestan deyður í kulda sleppur hann heim.

Um morgunin spyr kongasonurin, um hann hevur gjørt, hvat hann skuldi, men hann svarar, at hann hevur staðið fastur har alla nátt.

Kongasonurin vil nú royna sjálvur ta triðju náttina. Hann leggur seg fyrri og biður hana koma til sín, men hon heldur tað einki hasta. So loypur hann upp, trívur í hana, og bæði at togast. Tá fær hann at síggja gullketuna, sum hann sjálvur hevur lagt um armin á henni, og spyr, kvussu hon hevur fingið hesa gullkeðu. Hon sigur honun nú frá øllum, ið tilborist hevur við henni, og hann østist so upp, at hann lovar at brenna móður sína í hevnd, men gentan biður fyrri lívi hennara.

So giftust tey bæði, fóru til risahellið og fórdu heim alt gullið, ið risin hevði samlað. Síðan livdu tey bæði væl og leingi.

1) Um brúdleypið verður eisini sagt frá á henda hátt:

-- -- -- Eitt kvøld, sum risagentan gongur úti, sær hon ljósini brenna so bjørt í kongsins høll. Bóndin sigur henni frá, at kongasonurin skal giftast. Hon fer í kirkju við og hevur slør fyrri eyguni, at hon skal ikki kennast aftur.

Síðan verður hon boðin í brúdleypið og sett til borðs næst eftir brúðrini Til skemtar fara tey at siga hvør frá sínum ævintýri, og tað ið henda fremminda gentan sigur frá sínari søgu, tykist øllum so nóg betri, enn tað ið brúðurin sigur frá. Brúðurin verður ónd og sigur seg kunna nakað, sum hin ikki kann: at dansa á bylgju blá. Hin heldur seg kunna tað líka so væl, og báðar avstað at yna leikin.

Gentan í risahellinum (B)

Niðurskrivað eftir frásøgn av Eriku Katrinu Johannesen í Syðradali á Kalsoynni

[Fyrri parturin av hesum ævintýrteksti líkist so nøkulunda tí undanfarna, til staðið, tá tann unga gentan úr risahellinum skal drepast, eftir boðum frá tí óndu drotningini, og verður førd út á eina oyggj. Hareftir gongur søgan:]

Hon (risagentan) gekk, men fann eingi hús. So bar hon eyga við eina grasvaksna túgvu. Har vóru dyr á, hon fór inn, men sá einki uttan ein deyðan mann sita við eitt borð. Hon tók í hondina á honun, tá fall hann í stov. Eitt brœv lá á borðinun frammanfyri henni, har stóð í, at tann, sum gravsetti henda sama mann, skuldi fáa níggju ynskir afturfyri. Hon gravsetti hann og ynskti seg so í kongsgarðin sjálvan brúdleypsdagin, sum prinsurin (Onglandsprinsurin) skuldi giftast við eini aðrari.

Um kvældið komu brúðurin og hon uppá skjarr báðar, risagentan segði seg kunna dansa á sjónun, og hin vildi ikki dvína fyri henni. Tær at royna; risagentan lappaði leys og fataði ikki við, men hin søkk við tað sama.

Gentan varð nú tikin og dømd lívleys: á nátt og í song skuldi hon verða dripin. Ein háskallur varð settur til hetta arbeiði; men tá ið hon fór niður, setti hon fingurbollan í vindeygað, bað hann taka sær hann, og ynskti so mannin at standa fastan alla nátt.

Næstu nátt gjørði hon tað sama við ein annan húskall - hann bað hon taka sær ein saks.

Triðju nátt bað hon triðja húskallin taka lykilin av hurðini fyri uttan og ynskti hann so at standa fastan har úti. Ringt veður var og kuldi, so lívið mundi skolvið av honun.

So vildi prinsurinn sjálfur royna og lovaði, at hann skuldi sleppa sær í song undan henni. Men af tí at hon ikki vildi lata seg úr, ilskaðist hann, sprakk upp og tók um armin á henni. Tá førkaðist erman so mikið upp, at hann bar eyga við gullringin, sum hann hevði givið henni. Hann kendi hana nú attur og frætti av hennara munni alt, sum henni hevði tillborist. Síðan tók hann hana til drottning.

Risabrúdleypið

Hetta ævintýrið hefur eina heldur harðliga søgugongd, og kann virka ræðandi fyri smærri børn.

Frásøgumaður var Guttormur Poulsen í Hvannasundi á Viðoynni. Ein líknandi variantur stavar frá Peder Olsen, Fossá, Borðoy.

Eina ferð var tað ein bóndi (tilskilað er, at tað skuldi vera í Noreg), hann átti ein son, sum æt Tóri, og so átti hann trý hundrað seyðir gangandi í dalinun.

Ein dagin sendi hin gamli son sín út til at hyggja eftir seyðinun. Tá ið Tóri kom í dalin, legðist mjørkin so tjúkkur, at hann viltist. Tá ið mjørkin tók at fleyra í, hitti hann eina frálíka vakra gentu, hann kysti hana, hon var so søt, at "av vørrun vætti vín", og hann fekk sterkt yndi til hennara. So tjúknaði mjørkin aftur, hann køvdi rættuliga av, og so misti Tóri gentuna burtur.

Tá ið tynti í aftur, sá hann ein stóran risa koma gangandi ímóti sær (sagt er, at risarnir skuldu kunna gera mjørka og taka hann burtur aftur eisini).

Risin spurdi hann, um hann onga gentu hevði hitt her í dalinun. Jú, tað hevði hann.

"Fjør mítt! tað var dóttir mín."

"Nei, tað ber ikki til," segði drongurin, "hon var vakrari enn so, ein slíkur skeggjatussi sum tú kann ikki vera pápi at henni, mætari maður má tað vera."

"Fjør mítt! vilt tú ikki hava hana til konu?" spurdi risin.

"Jú, tað vil eg fegin," segði drongurin.

Ja, so vildi hann fara aftur í helli sítt at gera til brúdleyps, segði risin og bað drongin fara heim og bjóða so miklum fólki, sum hann vildi, í brúdleypið. Um hann so beyð trýhundrað, var tað sær líka kært, men Nornagesti og hundi hansara Hálvahala (ella Snata) skuldi hann ikki á nakran hátt dirva seg til at bjóða.

Tá ið drongurinn kom heim, spurði pápin hann eftir seyðinu, og Tóri segði frá öllum sum tilborist hevði. Pápin legði tá soninum til ráðs, at hann skuldi ongum øðrum bjóða í brúðleyp ið utan teimum báðum, Gestum og hundinum, tí alt var uppá svik, sum risin hevði sagt, helt hann - har mundi einki gott fara at vera burtur úr.

Sonurinn gjørði, sum pápin bað, og so fara teir avstað fyra í flokki, pápi og sonur, Gestur og Hálviali. Nú ið teir koma í risahellið, er risin - Kolbein æt hann - burtur og bara gentan og risamamman heima. Hin gamla kellingin - Skinnherjan kallaðist hon - men risin var vanur at rópa hana Skrukku sína - var øðilig at síggja, bæði rukkut og skrukut, og hevði kløur fyri neglur. Hon gekk og stákaðist og bar eina óføra rúgvu av oksakjoti í pottarnar at kóka. Har vóru bæði oksar og neyt dripin, sum ein og hvør kann ætla.

Teir setast niður og spyrja eftir Kolbeini risa.

"Hann er úti at bjóða hinum risunum í brúðleyp, men kemur skjótt aftur," sigur hin gamla og vendir kjotið í pottinum við klóm sínum.

Tað liður ikki langt um, so kemur Kolbein og hevur tíggu risar heim við sær. Hann heilsar faðiri og soni blíðliga. Nornagestur situr uttar við dyr; risin skjýtur eyga at honum og spyr, kvør hatta er.

Hetta var bara ein spælimaður, segði brúðgómurinn.

Einki dæmar hetta risanum - hann man kenna. Allir setast niður og eru ógvuliga fáligrir; teir gruna, hvørjir hesir báðir ókunnugu gestirnir eru - nú verður tað harvið.

Risarnir fara at breggja saman, og Kolbein ber uppá mál, um hin gamli Glimrageiri ikki man fara at koma til hesa veitslu við. Glimrageiri var sterkastur og ítastur av øllum risunum, so tað hevði verið góð hjálp í honum, um nakar ófriður var á ferð. Sum teir sita og tosa og leingjast eftir Glimrageira, kemur buldur í, hellið tekur at skakast og beinkirnir at svigta undir teimum: eitt skorast og trokast í durunum - tað er Glimrageiri, ið kemur, trongt er hjá honum at sleppa inn. Hann setst uttar við dyr, Kolbein fer til hansara og biður hann vera vælkomnan.

Nú eru risarnir so fróðir og móðmiklir og halda at vita væl við. Hin gamla Skinnherjan borðreiðir við oksakjoti og seyðakjoti. Alt liðið setst til borðs: teir tólv risarnir øðrumegin og hini fimm: brúðurin, brúðgómurinn, pápi brúðgómsins, Nornagestur og hundurinn Hálviali hinumegin.

Átið er ófært á risunun: ekki trýtur heldur maturin. Kolbein skeinkir teimum sterkar drykkir: öl, sum hann sjálvur hefur bryggjað, og það man sláa í hövdið. Teir drekka hugaliga, og alt veksur kætin; "sum brim fellur í urð", so skramblar í bróstunum á risunum, tá ið teir drekka.

Tá ið teir eru lidnir at eta, spyr Kolbein hinar, hvat teir skulu hava sær til spæls: skulu teir sláa ein dans upp ella fara at kasta knútur? Teir spyrja Gest og Tóra, hvat teir helst vilja.

Tað ið teimum sjálvum best likar, siga Gestur og Tóri.

Tá sigur Glámur risi:

"Køstum vær knútur!"

So velja teir henda leik (ætlanin er at drepa Gest). Glámur tekur eina knútu, kastar og ætlar á Nornagest. Óføra sterkir eru risamir og beinraknir eisini, men Nornagestur er tó fimari: hann loftar knútuni, firir aftur og rakar Glám, so eygað liggur úti á kjálkanum. Glámur sker í eitt gallróp; verkurin er so stórur, at hann dansar upp um hellið av øði, og hinir mega halda honum.

Sámur risi tekur eina knútu og ripar á Nornagest. Gestur loftar henni, ripar aftur á Sám og rakar á kjálkabeinið so fast, at það fer sundur. Risin sker í eitt geyl, so það snjellir eftir í, hann er so vindandi óður. Gapur risi tekur eina knútu og skal ripa til Gest, men nú rópar Kolbein risi:

"Hetta er óstortligur leikur! best er at geva uppat, áðrenn fleiri fáa mein."

Sum kvøldið líður, rennur ølið av aftur risunun, teir linka, og svøvnur kemur á teir. Teir sovna brátt allir uttan Glámur og Sámur, sum eru so illa viðfarnir, men í endanum sovna teir báðir við. Nornagestur og Hálvihali, brúðgómurin, pápi hansara og brúðurin, sum eru í einum øðrum kamari, liggja øll og vaka. Gestur sigir við hini, at tá ið neistarnir fara at fúka um hellið, tá skulu tey rýma - risarnir róta so illa, tá ið teir sova fast, og tá fúka neistar úr gronun teirra.

Tá ið nakað er umliðið, sigur Gestur, at nú er best, tey fara upp: ekki er ráðiligt at liggja longur. Tey lata seg í sum skjótast og fara avstað til gongu, brúðurin við. Gestur fylgir teimum væl á leið, men sigur so, at hann noyðist at venda aftur, tí hann hefur eitt ørindi eftir í hellinun.

Tá ið hann kemur inn aftur til risarnar, liggja allir enn í fasta svøvni, rotini eru ófær á teimun: tað dinur í hellinun, og neistar fúka úr gronun teirra. Gestur tekur eitt svørð niður av bróstinun og fer at myrða teir, ein firi og annan eftir. Summir doyggja við tað sama, men aðrir, sum ikki doyggja so knappliga, skera í gallróp. Teir, ið eftir eru, vakna, og nú er ein grøtiligur larmur í hellinun. Nornagestur flýr í bræði.

Kolbein, sum eftir livir, rópar á hinar og biður teir søkja fast eftir teimun, ið flýdd eru. Hann geylar á ymsar, men eingin svarar aftur uttan Glimrageiri - alt hitt er deytt. Níggju risar eru dripnir, og bert trýggir liva eftir umfram kellingina: Kolbein sjálvur, Glimrageiri og Gapur. Kolbein rópar á Skinnherjuna:

"Fjør mítt! gamla Skrukka mín! far upp og lat teg í bjarnarhúðina. Halt so til fjals upp í hamranar og rapa grót oman á teir, vær skulum fara í neðra eftir teimun."

Nornagestur hevur skjótt fingið brúðfólkini aftur. Hann biður tey skunda sær tað dýrasta, tey orka tí nú koma risarnir. Tað er alt í senn, so hoyra tey dunið aftanfiri seg. Tey líta aftur um seg - øðiligt er at síggja risarnar: tað spruttar upp úr jørðini, og spruttið stendur heilt upp um høvdini á teimun, sum teir renna.

Nornagestur biður nú síni fólk manna seg sundur at halda ímóti; hann skipar firi, at brúðgómurin skal fara ímóti Kolbeini, pápi brúðgómsins ímóti Gapuri, sjálvur vil hann fara ímóti Glimrageira.

Tað er alt í senn, at risarnir koma, og teir bresta saman í bardagar. Hjá verfaðirinun og hansara risa stendur nakað á jøvnun føti - óført er risamegið, men bulvirkisligt og klombrut er slagið, so hin fær við fimleika og brøgdun sínum risan undir seg og lívið av honum.

Illa stendur til hjá brúðgóminun, hann fer at lúgvast. Nornagestur fær í endanun Glimrageira undir seg og krivur hann. Tá ið Gestur reisist og hyggur um seg, er brúðgórmirin dottin, og Kolbein skal drepa hann. Gestur loypur honum til hjálpar og drepur risan.

Nú fer grót at skrambla í fjøllunun uppi í erva; tað er hin gamla Skrukkan, sum stendur á einun høgum hamri og roytir grót oman yvir teir. Gestur beitir hund sín Hálvahala niðan í fjallið ímóti henni. Ein stíggjur er at sleppa eftir hjá honum upp á hamarin. Hon rapar grót oman í heilum, men Hálvihali leggur ikki lag í, hann skákar og smýgur ímillum, sneiðir og snírrar undan grótinun ymsar vegir. Alt nærkast hann kellingini; hon sær, tað batar ikki at blaka grót, og ger seg til at taka hundin í stíginun. Nú er Hálvihali uppi ígjøgnum, og bæði mótast. Hon rættir klørnar fram at taka hundin, men hann loypir beint á hana, trívur í fótamørin við kjaftinun og skræðir búkin burtur úr henni. Tá ið Gestur kemur niðan, liggur hon deyð og gapar, allur innvøllurin er lopin út úr.

So fara tey øll aftur í risahellið og taka so mikið av dýrgripun, sum tey orka at dragsa, bæði gull og silvur, og bera heim til bóndan. Bóndin takkar Nornagesti og gevur honum góða løn fyri alt tað, ið hann hevur avrikað. Brúður og brúðgómur giftast nú á rættan hátt, og brúðleyp verður hildið upp aftur hjá bóndanun. Síðan er einki at siga frá teimum.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Risans klóta (A)

Uppskrift úr Syðradali á Kalsoynni

Ein fátækur maður átti tríggar dötur. Ein dagin, sum hann var farin út at velta, kom ein risi og segði við hann:

"Fjør mítt! tú stendur einsamallur her og veltur ídag."

"Hann verður mangt at gera sjálvur, ið ongan eigur sonin," svarar maðurin.

"Fjør mítt! vilt tú geva mær elstu dóttur tína, so skalt tú fáa ein haka, sum sjálvur dugur at velta," sigur risin.

"Tað er sjálvandi," heldur maðurin, "men eg veit ikki, hvussu eg skal fáa hana til tín."

"Fjør mítt! send hana í ánnu við vøttunum í kvøld!" sigur risin.

Tá ið gentan kom at ánni um kvøldið, stóð ein hvítur fuglur fyri henni. Hon fór til hansara, men í sama bragdi sló hann veingirnar tvørtur um hana og fleyg burtur við henni. Nakað lítið burtur frá skapaðist hann um - tá var tað risin.

"Fjør mítt! hvat skal eg gera við teg? Skal eg bera teg ella draga teg?" spurdi hann.

Hon svaraði: "Drag meg!"

So dró hann hana allan vegin, og tá ið hann kom heim, legði hann hana tvørtur um gáttina, breyt hana av í rygginun og kastaði hana aftur um hurðarbak. Ein tíð leið um, so fór maðurin at skera tørv. Sum hann stóð og skar, kom risin aftur til hansara og segði:

"Fjør mítt! tú stendur og skert torv einsamadlur."

"Hann verður mangt at gera sjálvur, sum ongan eigur sonin," svarar maðurin.

"Fjør mítt! vilt tú geva mær miðlingardóttur tína, so skalt tú fáa ein torvskera, sum sker sjálvur," sigur risin.

"Tað er sjálvandi," svarar maðurin, "men eg veit ikki, hvussu eg skal fáa hana til tín."

"Fjør mítt! send hana í áanna við hosunum í kvøld, eg skal vera fyri henni."

So varð. Um kvøldið letur maðurin seg úr, flýggjar gentuni hosurnar og biður hana fara í áanna at vaska tær. Hon so ger, men komin at ánni, veit hon av ongun, fyrr enn ein fuglur kemur, leggur veingirnar tvørtur um hana og fer við henni. Nakað burtur frá skapast hann um - nú er tað risin.

"Skal eg bera teg ella draga teg?" spyr hann hana.

Hon sigur sum systurin og biður hann draga seg. Tá ið hann kemur heim, leggur hann hana tvørtur um gáttina, brýtur hana av í ryggjun og kastar hana aftur um hurðarbak.

Nú líður ein tíð aftur, so kemur slótturin fyri. Ein dagin, sum maðurin er farin út at sláa hoyggj, kemur risin triðju ferð og sigur við hann:

"Tú stendur og slært einsamallur í morgun, fjør mítt!"

"Hann verður mangt at gera, ið ongan eigur sonin," svarar maðurin.

"Fjør mítt, vilt tú geva mær lítlu Giljonnu tína" - tað var yngsta dóttirin - "so skalt tú fáa ein liggja, sum sjálvur dugir at sláa," sigur risin.

"Tað er sjálvandi," sigur maðurin, "men hvussu skal eg fáa hana til tín?"

"Send hana í áanna eftir vatni, tá ið fuglur er avflogin!" sigur risin.

Tá ið hon kemur at ánni, stendur risin fyri henni og tekur hana.

"Skal eg bera teg ella draga teg?" spyr hann.

"Ber meg!" sigur hon, og har valdi hon klókari enn hinar báðar systirarnar.

Risin fór heim við henni og honum líktist so ónatúrliga væl á hana, at hann fríggjaði við tað sama.

Um dagarnar var hann burtur, og tá skuldi hon sópa og halda reint í øllun stovunin uttan í einum kamari, sum hann hevði forboðið henni at fara inn í. Men hon var so altráin eftir at vita, hvat ið har kundi vera inni, at hon kundi ikki stýra sær, fór inn og sá báðar systrar sínar liggja attanfyri hurðina. Tær bragdaðu enn. Tvær krukkur hingu á bróstinun, hon drap fingurin niður í aðra og misti hann, drap so attur niður í hina krukuna og fekk fingurin aftur. Okkurt hissini slag mundi tað vera, ið har var í, hugsaði hon: tá ið tað gjørdi so mikið, skuldi ein ikki taka fyri, at tað kundi hjálpt til at fáa lív attur í systrarnar. Men einki tordi hon at gera tann dagin.

Um kvøldið kemur risin heim.

"Fjör mítt," sigir hann við hana, "eg hugsaði, at nú skuldi eg gera alt um eina leið - eg skrifaði meg inn alt firi eitt."

Tað hefur hann gjört rætt í, sigur hon og heldur við hann, at tað er ikki meira enn sámilligt, at tey fara at gera eitt sindur til brúdleyps nú.

Morgunin eftir fór risin avstað at bjóða í brúdleyp. Meðan tók hon og grøddi systrarnar úr krukkuni, smurdi uppá tær, og tær vóru heilar við tað sama. So segði hon við tær, at nú vildi hon leggja tær niður í ein posa og senda risan avstað við teimum í morgin heim til pápan; men hvørja ferð, ið risin setti av sær, skuldu tær láta í posanun:

"Eg síggi teg, eg síggi teg!"

Um morgunin segði hon við risan, at eina bøn fór hon at biðja hann, áður enn brúdleypið kom fyri, og tað var, um hann vildi ikki bera sær henda posan heim til pápa hennara: men ikki skuldi hana loysa kjaftbandið av og hyggja niður í, tí tað skuldi hann vita, at hon sá hann, hvat ið hann gjørði - hon sá ígjøgnum bjørg og bláar skorar. Risin lovaði at gera, sum hon bað, tí hon hevði verið sær so trúgv, segði hann. So fór hann undir posan at bera og til gongu, men fyrsta fjallið, hann kom afturundir, har setti hann posan og skuldi hyggja, hvat ið í var, hann kundi ikki ráða sær. Men sum hann var at loysa bandið av, rópaðu tær har niðri í:

"Eg síggi teg, eg síggi teg!"

Risin varð kløkkur og fór í stundini aftur undir posan at bera.

"Tað er tann gentan ið er, lítla Giljanna mín, hon sær ígjøgnum bjørg og bláar skorar."

Komin afturundir næsta fjallið setur hann aftur av sær.

"Fjör mítt, sum hetta er tungt." Hann skal loysa bandið av - her kann hon tó ikki síggja hann - men við tað sama ljóðar tað:

"Eg síggi teg, eg síggi teg!"

Risin so kvikur undir posan aftur og til beins:

"Tað er tann gentan, eg eigi, hon sær ígjøgnum bjørg og bláar skorar."

Komin afturundir tað triðja fjallið setur hann upp aftur av sær, forvitni er á honum, men í tí at hann skal loysa, nú rópar:

"Eg síggi teg, eg síggi teg!"

Hann loypur undir posan og tekur at renna. Slík genta sum hansara hefur ikki verið, sigur hann og steðgar ikki, fyrr enn hann er komin til hús.

"Fjör mítt, eg eri so gott og deyður," sigur risin og kastar byrðuna á gáttina. Síðan fer hann og býður risunun, javnlíkun sínun, í brúðleyp sítt.

Meðan gongur Giljanna hansara heima í hellinun og pyntar eina klótu, letur hana í skært og skróðir og gevur henni strimlakýsa á hævdið, so hon kann líkjast henni sjálvari.

Síðan kyndur hon eitt bryggjubál, fulla grúgvuna, heingir ein stóran pott uppyvir og setur so klótuna tætt kjá eldinun til at detta. So klæðir hon seg í tær ríngastu þjaltrarnar, sum hon eigur, tekur ein biddaraposa á bakið, so hon kann líkjast einum biddara, og rímur úr hellinun. Á vegnun heim mætir hon risanun, sum hefur verið og boðið í brúðleyp. Hann kennir hana ekki í þjøltrunun, steðgar og spyr:

"Fjör mítt, hvør ert tú?"

Hon er eitt neyðardýr, sigir hon, sum einki eigur, men gongur og biður sær molarnar. Risin vil hava at vita, hvørjum hon hefur verið hjá og kvat hon hefur fingið:

"Fjör mítt! vart tú ekki hjá lítlu Giljonnu mínari?"

"Jú," sigur hon, "tað er vorðið sum genta og blíð, hon sat so bjørt og uppskrýdd við eldin, og vakurleikin lýsti av henni, hon longdist so ógvuliga ettir tær."

Frálíka væl dāmdi hetta risanun at hoyra.

"Fjör mítt! fekkst tú nakað frá henni?"

"Ja, ja," sigur hon, "tað var ekki eiti, eg fekk bæði nógv at eta og nógv at bera - upp í henda posaprinsin fullan."

Risin fer nú so gleiðbeintur og errin avstað; hann skundar sær heim tað besta, hann kann. Tað fyrsta, hann kemur inn í hellið og sær ta uppskrýddu klótuna, sum hann heldur vera Giljonnu sína, sita so svinna við eldin - hon rætt sum vendir nakkan til - trívur hann í:

"Á søta, lítla Giljanna mín! tú situr so prúð og pretin fyri mær."

Hann tekur um hálsin á henni og skal heilsa henni - men nú ríður klótan yvir og dettur í eldin, og risin aftaná. Tá ið sløður kom á risarnar, skuldi tað altíð vera so ógvisligt. Potturin, ið hekk í skarðinginun, stoyttist omanyvir risan, og har kolaðist hann upp.

Tá ið nøkur tíð leið um og tað frættist, at risin lá stoktur, fóru systrarnar við pápanun aftur í hellið til at fáa sær ríkidømi, bæði gull og silvur. Tey finga so mikið, at tey livdu væl alla teirra tíð.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Risans klóta (B)

Uppskrift av Húsum á Kalsoynni

Maður og kona áttu trýggjar dætur. Ein dagin, sum hin elsta var farin í ána at vaska, sá hon ein vakran fugl og vildi fanga hann, men fuglurin skapaðist um til risa og segði:

"Fjør mítt, tú skalt vera kona mín!"

So førði hann hana heim við sær.

Morgunin eftir, sum risin skuldi fara burtur í skógina, segði hann við gentuna:

"Fjør mítt, tú skalt hava til arbeiðis at geva pápa mínun og mommu míni at eta og hundinun, ið undir gólvinum stendur."

So gav hann henni lyklarnair til øll kømurini og eitt gullepli og legði við, at eitt kamar var, sum hon ikki mátti fara inn í - gjørði hon tað, so varð hon dripin: og hon skuldi ikki bjóða til at narra hann, tí eplið bløddi, um hon hevði verið har inni.

So fór risin, men gentan hugsaði, at eplið mundi ikki fara at bløða kortini, og fór inn í kamarið, men sá einki uttan deyðar fólkakroppar. Tá ið hon kom út aftur, bløddi eplið, og einki batti kvussu hon royndi at vaska burtur av tí.

Tá ið risin kom aftur um kvøldið og sá gulleplið bløða, tók hann gentuna, breyt hana av í ryggjun og tveitti hana inn í hetta sama kamarið.

Dagin eftir fór miðlingargentan í ána at vaska, og henni gekk í øllun á sama hátt sum teirri eldru systrini.

Morgunin ettir fór yngsta gentan, Agnas, í ána at vaska. Tá var hin sami fuglurin fyri henni, hann steig upp til risa og tók hana heim við sær. Hon varð sett til tað sama arbeiði sum systrarnar og fekk tey somu kor. Men hon forvitnaðist sum tær og fór inn í tað forbodna kamarið; har sá hon báðar systrarnar liggja deyðar.

Hon hugdi at eplinun: tað bløddi. So fór hon inn í eitt annað kamar og fann tvær krukkur við smyrslí; hon drap fingurin niður í aðra og misti hann, tók so hondina niður í hina krukuna og fekk fingurin attur. Tað kundi væl borið á, at hon kundi fingið lív aftur í systrarnar við hesum seinna smyrslí, hugsaði hon, og við tað sama hon smurdi uppá tær, livnaðu tær upp aftur. Hon smurdi uppá eplið, og tað gav uppat at bløða. Síðan goymdi hon systrarnar niður í eina stóra jarnkistu.

"Fjør mítt, tú hevur verið mær trúgv, teg skal eg hava til konu," segði risin um kvøldið, tá ið hann kom heim og sá, at einki bilaði eplinun. Ikki var hann grannsíggin, risin, og ansaði ikki eftir krukunum. Hon lætst fegin við boðið og bað hann bera sær eina kistu heim til pápa sín: tað var nakað lítið av sendigóðsi. Tað var gaman í, helt risin. So fór hon til systrarnar, í kistuni lógu, og segði við tær, at nú skuldi risin bera tær heim í hesari kistu: men tað skuldu tær vita, at, um hann tók lykilin og vildi læsa upp kistuna, skuldu tær siga:

"Eg síggi teg, eg síggi teg, eg sær teg!"

Risin tekur kistuna á bakið, men komin væl á veg við henni fer hann at møðast:

"Fjør mítt, sum hetta er tungt!"

Hann skal hyggja, kvat ið í er; men í sama sinni rópa tær í kistuni:

"Eg síggi teg!"

Risin kløkkur og aftur undir kistuna:

"Tað er tann konan, eg eigi, frú Agnas mín: hon sær gjøgnum bjørg og bláar skorar."

[*Sami endi sum í Risans Klóta A*]

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Risans klóta (C)

Uppskrift úr Sumba í Suðuroy

Eina ferð var tað ein maður og ein kona, sum áttu tríggar døtur. Hvønn dag var maðurin burtur í skóginun og bardist ímóti risum.

Eitt kvøldið, tá ið hann kom aftur, bað hann ta elstu dótturina fara í ánnu við hosunum og skónum at vaska. Komin at ánni sær hon ein vakran fugl sita og skal taka hann, men tá stendur hann umskapaður til ein risa. Hann tekur hana heim í hellið til sín og fær henni lín at spinna og oksakjót at kóka, meðan hann er burturi. Tá ið hann kemur aftur um kvøldið, hevur hon ikki spunnið ein karða, og kjøtið er trátt. So tekur hann og leggur hana tvørtur um knæ sítt, brýtur ryggin av í henni og blakar hana aftur um eina hurð.

Annan dagin sendur maðurin miðlingardótturina í ánnu við hosum og skóm at vaska, og henni gongst rætt á sama hátt og teirri elstu.

Triðja dagin sendur maðurin ingstu dóttur sína í ánnu. Hon sær henda sama fugl og skal taka hann; tá er tað risi. Hann tekur hana heim í hellið, fær henni lín at spinna og oksakjót at kóka. Tá ið hann er burturfarin, fer hon út fyri dyr, rópar á smátrøllini øll og biður tey koma at hjálpa sær at spinna: tey skulu fáa soð at drekka og knútur at bíta afturfiri. Tey koma við tað sama at hjálpa henni og spinna alt, meðan hon kókar kjøtið.

Tá ið risin kemur heim um kvøldið, er hann so væl heitin, nú ið hann sær, at alt er spunnið. Hann setst at eta: væl er kókað. Hon skal vera kona hansara, sigur hann og vísir henni á eina tunnu við valasmyrsli, sum hon skal eiga í festargávu: alt tað, ið deytt er og hetta smyrslid kemur uppá, verður livandi. Hann fer nú at bjóða í brúdleyp, sigur hann og biður hana gera alt til í húsinun, til hann kemur aftur við brúdleypsfolkinun.

Tá ið hann er farin, finnur hon báðar systrarnar aftanfyri hurðanbak dripnar. Henni kemur í hug smyrslíð, hon smyr uppá tær og fær lív í tær aftur. So allar at leggja ráð, hvussu tær skulu sleppa undan risanun. Hin yngsta finnur eina klótu, letur hana í besta sknúð sítt, at hon skal líkjast henni sjálvari, setur hana við eldin, heingir ein stóran vatnketil upp yvir og festir so eitt band í høvduna á ketlinun og annan endan í klótuna. Síðan tekur hon eina kistu og leggur báðar systrarnar niður í. Nú hoyrir hon risan koma, fagnar honum blíðliga og biður hann vælsignaðan fara heim til foreldur hennara við einari kistu: men ikki skal hann dirvast at hyggja niður í hana, tí hon sær altíð til hansara - hon sær ígjøgnun bjørg og bláar skorar. So smattar hon seg ígjøgnun einar aðrar dyr og er so knøpp til at fara niður í kistuna og læsa afturyvir. Risin kemur og fer undir kistuna. Tá ið hann er komin húsini úr eygsjón, setur hann av sær og skal vita, hvat ið er í kistuni. Nú ljóðar tað:

"Eg síggi teg, eg síggi teg!"

Risin er so knappur at fáa kistuna upp á bakið aftur og so til gongu. Tá ið hann hevur gingið ein góðan tein aftur, setur hann av sær aðra ferð til at vita, hvat ið í er. Nú ljóðar aftur:

"Eg síggi teg, eg síggi teg!"

Risin skakkur og við tað sama undir kistuna aftur:

"Hatta er ein frískila genta, eg eigi, hon sær ígjøgnun bjørg og bláar skorar."

Á sama hátt gongst honun triðju ferð, ið hann skal royna. Risin kemur til hús, kastar kistuna av sær niður á gólvið og rýmir so sín veg.

Nú ið hann kemur aftur í hellið og heldur seg síggja gentuna sita so prúða við eldin, tekur hann í klótuna og skal kyssa; men nú streingist á bandið, ketilin hvølvist, og tað kókandi vatnið stoytist yvir høvdið á honun, so hann skáldast. Tað var hansara endi.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Risin og drongurin

Uppskrift úr Syðradali, Kalsoy

Ein drongur var hjá einun risa at vera. Tveir einir vóru teir í húsi. Ein dagin skuldi teir fara burt á skógvin til at høgga brennivið. Tá ið teir hildu vera nóg mikið at bera, tóku báðir at fatla saman hvør sína byrðu. Í sama bili risin fór undir, legði hin byrðu sína uppá risans og setti seg sjálvan omaná. Tá ið teir høvdu gingið nakað, spurdi risin, um tað var ikki tungt hjá honun.

Nei, hann føldi ikki til tað.

"Fjør mítt, nú hugsí eg, at eg fari at hvíla," sigur risin. Drongurin heldur tað vera skomm fyri hann at hvíla, tá ið hann sjálvur ikki kennir møði.

Til endan koma teir at húsum. Risin setur av sær, kyndir upp eldin og heingir kjøtpottin upp yvir. Illa gongur til: hann fær ikki eldin at loga, tekur at blása og blæsur so, at drongurin fýkur upp í tróðrið. Risin vendir sær á, hyggur upp og sær drongin í tróðrinum:

"Fjør mítt! Hvat gert tú har?"

"Eg leiti ettir brenniviði."

"Umhugsíð, umhugsíð, fjør mítt!" sigur risin.

Nú fer potturin at kóka, og risin sigur við drongin, sum niður aftur er kropin úr tróðrinun, at teir skulu fara at kappsleikja fløtið.

"Fjør mítt, eg skal sleikja, har sum kókar, og tú hinumegin."

Tá ið kókað er og báðir hava slokt, leggur risin upp úr. Nú skulu teir kappeta, heldur drongurin og bindur ein posa undir øsið á sær. Teir setast at eta, og ikki er eiti av gloypum, ið risin tekur, men drongurin koyrir mestur hvønn bita í posan.

Risin spyr, um hann er ikki mettur enn. Nei, sigir drongurin. "Fjør mítt, nú tykist eg at hava nóg mikið."

Risin leggur frá sær, men drongurin heldur á at eita. Um síður gevur hann uppat:

"Nú rúmast ekki meira í mær; nú fari eg at kryvja meg." Drongurin kryvur posan, og allir kjötbitarnir rapa niður á gólvið. Risin tikist at vera ovbirðaður og biður hin krivja seg við. Hann so ger, setur knívin á risans bók og kryvur hann.

Risin doyði, og drongurin tók so alt gullið, í hellinun var, heim aftur við sær.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Risin og Lokki

Uppskrift av Kirkju á Fugloy

Ein risi fór burtur at fáa sær húskall og kom aftur við einun, sum nevndist Lokki. Risin biður húskallin fara og taka ein oksa til døgurðamats, men Lokki sigur, at bann fer ikki, uttan hann tekur allar oksarnar, sum eru.

Nei, tað má hann ikki, sigur risin: tí so verða teir í uppisetri og eiga einki at eta. Teir skulu báðir fara, sigur hann.

Komnir út í hagan, taka teir ein oksa og drepa. Risin skal bera kroppin og Lokki høvdið, men Lokki orkar neyvan at bera tað heldur. Risin biður hann ganga undan, men hann sigur nei: vil risin ikki ganga undan sjálvur, so rýmur hann frá honun. Risin fer undir oksakroppin, og meðan tekur Lokki og leggur høvdið uppá oksan og setur seg sjálvan omaná. Nú er tungt kjá risanun, og hann er um at signa. Hann spyr Lokka, hvussu honun gongst. Lokki sigur, at hann er so kaldur, hann fær ikki sveittan út.

Ja, sigir risin, so verður tað skjótt, at hann verður sterkari.

Tá ið teir koma til hús, loypur Lokki so kvikur niður av, at risin veit av ongun. So fletta teir oksan og skulu kóka hann; men nú er einki torv, og teir verða at fara eftir viði til at brenna.

Risin biður húskallin fara, men hann sigur, at um hann fer, so tekur hann øll trøini.

Hetta vil risin ikki. So fara báðir avstað og høgga kvør sítt træið, risin eitt stórt og Lokki eitt lítið, men tó orkar Lokki ikki at bera. Risin biður Lokka ganga undan; men hann sigur nei. Í tí at risin fer undir træið, leggur Lokki sítt omaná og setur seg sjálvan ovast. Tá ið risin hevur gingið nakað, sigur hann, at hann er so pøstur, og spyr Lokka, um hann er ikki pøstur eisini. Nei, sigur Lokki, hann kennur ikki til møði - hann er so kaldur og kann ikki fáa sveittan út.

"Fjör mítt, so ert tú sterkari enn eg nú."

Tá ið teir eru komnir at húsum, loypur Lokki so kvikur niður av, og báðir at klúgva viðin sundur.

Nú er einki vatn. Hvør avstað við sínari tunnu, fylla vatn í og fatla tær. Risin vil uppaftur hava Lokka at ganga undan, men hann sigur nei. Tá ið risin hevur fingið tunnuna uppá bakið, hevur Lokki sína tunnu omaná risans og seg sjálvan ovastan. Ógvuliga tungt er hjá risanun, hann orkar illa at bera og væntar sær ikki at koma fram. Hann spyr Lokka, um tað er ikki tungt hjá honum, men Lokki sigur, at hann fólir aldri til: hann er so kaldur og fær ikki sveittan út.

Tá ið teir eru komnir at húsum, loypur Lokki niður av, og báðir at lata upp yvir. Nú ið potturin fer at kóka, tekur fløt at renna omaná. Risin ger striku við sleivini mitt ígjøgnun løgin til mark: hvør skal eiga sínumegin. So tekur hvør sín drýl at drepa niður í fløtið.

Lokki koyrir vatn í eldin, har sum hann sjálvur situr, at fløtið skal renna til sín. Risin spyr, hvussu tað ber til, at einki fløt er sínumegin. Tað ger tað, sigur Lokki, at hann leggur ov lítlan við á eldin, har sum hann situr: tað kókar ov mikið hjá honum. Risin koyrir ak meira og meira við inn undir pottin, so tað spruttkókar hansara megin, og alt fløtið rekur yvir til Lokka. Illa hugnar hetta risanum.

Tá ið kókað er, fylla teir kjøtið upp í eitt trop. Risin biður Lokka býta kjøtið sundur í tveir partar. Lokki sker alt kjøtið uttan av og leggur so beinini í annan partin og kjøtið í annan, men breiðir ein stóran feitan bita út yvir beinini og biður so risan taka. Nú eru stjørnur í risanun, tá ið hann krámar eftir tí feita partinun. Lokki er fróður, nú ið hann fær alt kjøtið; men einki er um risan, tí hann fær ov lítið. Lokki beinir fyri tí, sum av loypur hjá sær.

Síðan leggjast teir og sova í hópi báðir, Lokki ovari og risin fremri. Tá ið risin er sovnaður, skotrar Lokki hann fram á gólv. Risin vaknar og loypur attur í songina at berja Lokka, koyrir hann fram úr og leggst sjálvur aftur.

Lokki ger ikki vandari enn, at hann drepur hanan kjá risanun og setur seg sjálvan uppá vaglið í durunun at gala. Risin heldur tað vera uppfaringartíð - altíð var hann vanur at fara upp, tá ið hanin gól. Hann fer fram og uttar í dyr; men Lokki hevur gløtt jarnstong í eldinun og rennir í eygað á honun, so hann doyir. Síðan tók Lokki alt, í hellinun var, og fór heim aftur til sín sjálvs.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Skeggjatussin (A) Pápaleysi

Uppskrift av Oyri, Borðoy

Eina ferð var ein harramaður, sum átti tvey børn, drong og gentu, og hevði tikið eitt triðja barn, dreingjabarn, sum eingin visti nakran pápa til, í húsið til sín. Tað fekk navnið Pápaleysi.

Ein risi búði har í nánd, sum lá eftir at stjala børn, og ein arbeiðskona hjá harramanninum hevði illgruna á, at hesin risi ætlaði at stjala harramanssonin. Eitt kvøldið, tá ið dreingirnir vóru niðurfarnir, skifti arbeiðskonan teir um í songini, og tá ið morgnaði, var Pápaleyisi burtur.

Ein dagin, sum harramaðurin var burtur á skóginun, hitti hann risan.

"Tú fært ikki sonin attur uttan fyri nógv gull," sigir risin.

"Tú fært einki gull," sigur harramaðurin, "tí sonuir mín er ikki burtur, tað er Pápaleysi, sum burtur er, og hann leggi eg ikki lag í."

Risin hevur nú Pápaleysa hjá sær, men letur hann hava tað ringari enn fyrr. Pápaleysi hugsar bæði nátt og dag um, hvussu hann skal sleppa frá risanun, men finnur eingi ráð.

"Verri verður, tá ið veturin kemur," sigir risin, "tí tá verður einki brenni."

Ein dagin ansar Pápaleysi eftir eini stórari klótu, sum liggur fyri durunun; hann verður varur við, at rivur koma í hana, tá ið sólin skínur, og hesar rivur geva seg saman aftur í kulda ella slaðuveðri. So ger hann sær smáar kílar at seta í rivurnar til at gera tær størri.

So kemur kuldin, og teir fara at treingja til brennivið. Pápaleysi heldur við risan, at tað er best at fáa klótuna sundur, ið liggur firi durunun. Risin heldur einki um hetta í fyrstuni: "vit fáa hana ikki sundur;" men Pápaleysi vísir honum rivurnar og tekur at seta kílar í.

Risin hefur so ógvuliga sítt skegg, og meðan hann liggur stillur og hyggur eftir, fær drongurinn stappað skegg hansara so við og við niður í rivurnar, rykkir so kílnar út úr og rýmur sín veg. Risinn liggur fastur í klótuni og sleppur ongan veg; men Pápaeyssi loypur inn eftir vápnapróninni og stingur ígjögnum risan, so hann doyr í sama bragdi.

So tekur Pápaeyssi alt gullið, í hellinun er, og fer heim aftur við tí til harramanninn.

Eina tíð eftir biður hann um harramansdótturina, og tá kemur það óvæntaða uppá, at harramaðurinn sigir nei. Pápaeyssi ber ofta uppá mál við harramanninn um bønarrorð síni og spyr, um hann er ekki nóg ríkur enn, men harramaðurinn dregur altíð undan. Til endan verður hann at ganga við, at hann sjálvur er pápi hansara, og av tí at tey eru hálv systkin, gentan og hann, kunnu tey ekki giftast.

So fór Pápaeyssi haðan burtur og giftist við eini aðrari gentu.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Skeggjatussin (B) Trøllið hjá Pápaleysa

Uppskrift úr Fugloy

Einaferð vóru tveir brøður, sum høvdu tikið seg saman og livdu í einum lítlum húsi burtur í skóginum. Í felagi við sær høvdu teir ein drong, sum nevndist Pápaleysi, av tí at hann var leysingabarn og fólk vistu ongan pápa til hansara. Hvønn dag vóru teir tveir av teimum burtur at høgga brenni, men hin triði var heima til at gera mat.

Ein dagin, ið hin elsti er eftir, kemur eitt so vesaligt hagar á dyrnar og biður sleppa sær inn. Lítið er tað uppá vøkstur, men ræðuligt á at líta, og skeggið stendur niður til kníggja á tí. Tað er so kalt, sigur tað og biður lova sær at sita við eldin eina løtu.

Maðurin lovar tí.

Ein kjøtpottur hongur uppyvir og kókar. Tað biður geva sær eitt sindur at eta, tí tað er so svangt. Maðurin tykist synd í neyðardýrinum og fær tí ein drýlenda at drepa niður í fløtið.

Nú ið hetta hevur etið, pretnar tað upp so kvikliga. Tað vil eta alt sum er, maðurin roynir at forða tí, menn trøllið vinnur, bukar mannin og kastar hann í ein krók, mestur deyðan.

Nú ið hinir báðir koma heim, fáa teir einki at eta, tí trøllið hevur etið alt. Miðlingardrongurin heldur, at í morgin skal tað ikki ganga so, tá skal hann vera heima.

Næsta dag kemur hetta sama vesalavætti aftur, biður tað sama sum fyrru ferð og fær lov til tað, tí maðurin heldur, at hetta kann ikki gera honum nakað. Men við tað sama tað hevur etið, pretnar tað so ógvuliga upp og bukar mannin. Tá ið hinir báðir koma heim um kvøldið, liggur hann í krókinum, mestan deyður. Ongan mat fáa teir heldur tað kvøldið.

Triðja dagin biður hin yngsti lova sær at vera heima, men teir spotta hann: hann kann einki gera - hann er ringari maður enn so.

Tað kann ikki ganga verri hjá sær enn hjá teimum, heldur hann og verður so eftir heima.

Tá ið dagurin líður nakað, bangar eitt á dyrnar. Drongurin vil ikki lova tí inn, men hetta klórar og skavar, so tað fær lásin upp, og kemur so inn og setur seg við eldin.

Tað biður geva sær at eta, men drongurin svarar, at tað kann einki fáa enn, tí potturin er ikki farin at kóka. Hann biður trøllið hjálpa sær eitt sindur fyrst við at høgga brenni og leggja til eldin undir pottinum - fer eftir einum ógvuliga stórum træi og biður tað høgga hetta sundur.

Tá ið øksin er komin niður í, stendur hon føst. Trøllið tekur ein kíla og slær niður í, so øksin verður leys. Men meðan tað stríðist við hetta, kemur skeggið niður í kleivina. Tá ið trøllið hevur fingið kílan út aftur úr trænum, stendur skeggið fast í kleivini. Ólukkudýrið sleppur nú ongan veg, men drongurin sigur við tað, at nú skal hann hevna aftur, hvat tað hevur gjørt við hinar báðar.

Hann at buka tað, so tað rínur og hvínur. Tað streingir á at sleppa burt og dregur træið eftir sær, so at skeggið slitnar og kjálkafidlin rivnar. So rennur tað burt, og skeggið situr eftir í klótuni.

Um kvøldið koma hinir báðir heim aftur og fáa matin góðan. Hin yngsti sigur teimum frá, hvussu hann hevur gjørt við trøllið. Teir eldru halda, at best man vera at fara at leita eftir tí, tí líkindi eru til, at tað eigur ríkidømi. Teir hugsa líka skjótt at finna tað deytt.

Blóðslóðin liggur eftir tí allan vegin til eitt hol. Teir eldru tora ikki at fara niður í, men hin yngsti lesur seg niður eftir einum togi. Myrkt er har niðri, og hann leitar leingi.

So rakar hann við eitt fólk í einum króki. Tað er kongadótturin, ið leingi hevur verið horvin út kongsgarðinum.

Umsíðir finnur hann trøllið í einum øðrum króki - tað talar og biður hann fyri guds skild ikki drepa seg: hann skal fáa kongadóttirina og eina fulla kistu av gulli afturfyri.

So gevur hann tí grið, bindur kongadóttirina upp í togið, rópar til teir báðar uppi í erva og biður teir draga upp. Síðan tekur hann kistuna og knýtir upp í endan á toginum, sum teir hava latið niður aftur.

Tá ið teir hava drigið kistuna upp, rópar hin yngsti á teir triðju ferð og biður teir lata togið niður aftur.

Nei, siga teir: nú hava teir fingið væl, og biðja hann bara liggja eftir í holinum.

Hann er nú so ógvuliga ringur, tí hann sær sær ongar vegir til at sleppa upp. Men so hugar hann trøllið, fer til tað og sigur, at beint nú skal hann drepa tað.

Trøllið bønar hann ikki at gera tað og lovar at gera fyri hann, hvat hann biður.

Ja, um tað kann sleppa honum upp úr hesum holinum, so skal tað sleppa við lívinum, sigur hann.

Trøllið tekur at royna, klórar á øllum fyra, krøkir klórnar í og biður hann halda í seg. So sleppur hann upp úr, og trøllið fer niður í aftur.

Hann alt fyri eitt heim aftur til sín sjálvs. Tá eru hinir eldru brøðurnir báðir farnir til staðin og inn fyri kong við dóttirini. Kongurin er fróður og sigur, at annar teirra skal hava hana til konu, men hon grætur og sigur nei.

Hin yngsti fer aftaná og beint fyri kong at kæra seg um, hvussu teir hava farið við sær. Hetta er maðurin, ið sær hjálpti, sigur kongadótturin.

So letur kongur báðar seta fastar.

Hin yngsti fekk gullkistuna aftur, varð giftur við kongadóttirini og meira at siga: varð kongur, tá ið hin gamli kongurin doyði.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Skeggjatussin (C) Skræddi Kjálki

Uppskrift úr Kunoy

Tríggir brøður høvdu tikið seg saman og skiftust um, ymsir at fara til útróðrar og ymsir at vera heima. Ein skuldi vera heima, meðan hinir báðir vóru burturi.

So ein dagin, meðan hin elsti ger døgurð, kemur ein risi við stórum síðum skeggi inn og vil hava at eta frá honun. Maðurin torir ikki at sýta, og risin etur alt. Tá ið hinir báðir koma aftur, fáa teir ongan mat.

Dagin eftir skal miðlinganbróðirinn vera heima; ikki skal tað gangast honum so, sigur hann.

Næsta dag, tá ið potturin er úti við kóking, kemur risin og etur alt, sum er.

Triðja dagin skal hin yngsti vera eftir. Hinir spotta hann; men hann heldur, at tað kann ikki ganga verri. Tá ið potturin er komin upp yvir, kemur risin og vil hava at eta; men drongurin sigur, at tað líður einki at kóka enn: tað er ov lítil brennivíður, og biður risan hjálpa sær at høgga eina stóra klótu sundur, sum liggur fyri durunum. Risin legst at høgga kleivir í, men nú er drongurin so knappur og fær kúgað skegg hansara niður ímillum, og tá ið risin skal fara á føtur aftur, situr skeggið fast. Hann verður at skræða seg leysan frá klótuni; skeggið slitnar burtur av kjálkanun, og hann avstað við rini og hvini.

Tá ið brøðurnir koma heim, undrast teir á, at teir fáa at eta sum vanligt, og hin yngsti sigur frá øllum, hvussu gingist hevur.

Allir tríggir ganga nú á fund eftir risanun - blóðslóðin liggur at einun steini. Eitt hol er niðri við steinin, men hinir eldru brøðurnir hava seg undan at síga og lata hin yngsta niður.

Hann gongur og trilvar í myrkri, kemur at einun durum og inn í eina prýðiliga stovu. Har situr ein frálíka vøkur genta og leitar einum risa í høvðinun, hann liggur fram á knø bennara í fasta svøvni.

Hetta er kongadóttirin, sum leingi hevur verið horvin úr kongsgarðinuin - kongurin hevur lovað, at tann, sum førir hana aftur, skal eiga hana til konu. Drongurin vil tala til hennara, men hon báknar honun, at hann skal ikki tosa hart.

Eitt svørð hongur á bróstinun, men tað er ikki meira, enn hann fær vikað tí út frá. Ein krukka stendur í einun króki, hon leggur honun tað ráð at smakka á tað, í krukkuni er. Hann so ger og orkar nú at lyfta svørðinun niður. Hann drekkur av krukkuni tríggjar ferðir og styrknar so ógvuliga fyri hvørja ferð. Til endan kann hann reiggja svørðinun og drepur risan, ið liggur og svevur.

So tekur drongurin látupípu risans og blæsur í hana. Nú kemur fult av risun, tí hetta var látupípan, ið skeggjatussin hevði haft at blása í, tá ið hann beyð hinun risunun í veitslu. Drongurin drepur teir, ein fyri og annan eftir, sum teir koma.

So lættir hann gentuna upp, bindur í togið, og brøðumir í erva draga hana upp ígjøgnum. Teir lata togið niður attur, men hann bindur ein stein uppí, tí hann trýr brøðrunun ilt. Tá ið teir hava drigið upp í helvt, kubba teir togið av, og steinurin dettur.

Drongurin veit sær nú eingi ráð og tekur at leita runt um hellið. So rakar hann við Skrædda Kjálka í einun króki. Risin biður hann vælsignaðan vera ikki at drepa seg. Drongurín biður hann hjálpa sær upp úr holinun, so skal hann einki gera honun. Skræddi Kjálki setur ein stiga at, og drongurin sleppur upp.

Nú skal brúdleyp vera hjá kongadóttirini: elsti bróðurin skal hava hana, sigir kongur, men hon sigir nei: tað er ikki hann, ið hevur hjálpt sær.

Yngsti bróðirin gongur til kongsgarðin og kemur válandi tvørtur við vindeygad; tá rópar kongadóttirin og sigir við pápan, at hetta er hin sami, ið henni hevur bjargað. Hann sigur nú konginum frá øllum, hvussu brøðurnir eru farnir fram ímóti sær. Teir finga so lønina og vóru hongdir; men hin yngsti fekk kongadóttirina og varð kongur attaná hin gamla, tá ið hann doyði.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Skeggjatussin (D)

Snerkti risi

Uppskrift úr Syðradali á Kalsoynni

Tríggir brøður hava tikið seg saman, hvør skal vera heima sín dagin.

Skeggjatussi kemur tvær reisir upp í slag, etur alt kjøtið og drekkur alt soðið frá teim eldru brøðrunun.

Triðju ferð ið hann kemur og hin yngsti bróðirin (Øskudólgur) er heima, ger hesin tað bragðið, at hann gløðir jarnstong í eldinun og rennur í gronina á risanun, so hann fer rínandi og kvínandi av durunun. Drongurin aftaná, sær risan fara niður í eitt hol og vendur so heim aftur.

Allir tríggir avstað um kvøldið; hin yngsti sígur niður í risalholið, finnur ta horvnu kongadóttirina, smyr uppá seg av krukku, í krókinun stendur, og kann nú reiggja svørðinun, á bróstinun hongur. So drepur hann risan, ið svevur. Brøðurnir draga kongadóttirina upp. Aðra ferð bindur Øskudólgur stein upp í togið. Tá ið hann er miðskeiðis uppi, kubba teir av.

Øskudólgur finnur "snerkta risa" í einun króki og trúar hann til at hjálpa sær upp, fer so í kongsgarðin og fær kongadóttirina.

Færøske Folkesagn og Æventyr

Jakob Jakobsen, København 1898-1901

Stenbuk

Uppskrift úr Kunoy

Ein kona átti ein son, sum æt Stenbuk. Tríggjar risakonur búðu tætt hjá teimum, og av tí, at tað hendi tíðum fyrr, at risakonur lógu eftir at stjála dreingir frá fólki, royndi mamman at ansa væl eftir soni sínum. Hvørja ferð hon fór út, álegði hon honum at krógva seg væl aftur um eldstaðin, at eingin risakonan skuldi fara avstað við honum, og heldur ikki svara, um nakar kom inn og spurdi eftir honum.

Ein dagin, sum mamman var útfarin, kom ein risakonan inn og spurdi:

"Er Stenbuk her?"

"Eg eri her," svaraði Stenbuk og kreypt fram.

Risakonan gav dronginum ein borðknív, tók so hann sjálfvan og læt uppí ein posa, slongdi posan á bakið og fór avstað. Tá ið hon hevði gingið ein góðan tein, vildi hon so illa míga og setti posan frá sær. Stenbuk bað hana fara langan veg burt, tí hon luttaði so illa. Meðan hon var burtur, fór Stenbuk upp úr, læt neytamykju uppí posan í staðin fyri og rann heim til hús.

"Tungt hevur verið at bera, men tyngri er nú," segði risakonan, tá ið hon kom aftur og fór undir posan. Tá ið hon kom til hus, var potturin hongdur upp yvir og vatnið kamið á kók.

"Skal eg stoyta gjøgnum ljóaran edla gjøgnum dyrnar?" spurdi hon hinar báðar.

"Gjøgnum ljóaran!" søgdu tær.

Tá kom øll neytamykjan rapandi niður í pottin.

Næstu ferð fór onnur risakonan avstað. Hon svór, at hon skuldi ikki lata seg narra; men narrað varð hon kortini. Hon gav Stenbukki ein gaffil; annars gekk henni rætt á sama hátt sum hini fyrru, uttan tað, at hesa ferð læt Stenbuk grót í posan.

"Skal eg stoyta gjøgnum ljóaran ella gjøgnum dyrnar?" spyr risakonan hinar, tá ið hon kemur heim. "Gjøgnum ljóaran!" siga tær.

Tá kom alt grótið raplandi niður í pottin, so at hol gekk á botnin.

Triðju ferð fór triðja risakonan avstað og svór, at tað skuldi ikki ganga sær sum hinum báðum. Hon gav Stenbukki eina skeið og fór so avstað við honum. Tá ið hon hevði gingið nakað leingi, tók hon at gremja seg um, at hon vildi so illa míga og var so sveitt og tyrst; men tó knosaði hon so, at hon bar hann allan vegin heim til hús.

Tá var eingin pottur at kóka í, tí hol var komið í botnin á tí, sum tær áttu; so sleptu tær dronginun at liva og settu hann til at ansa ettir neytum. Hvør teirra átti sína kúgv.

Skjótt var tað, at honum leiddist við hetta arbeiðið. Hann hitti upp ráð — fór heim, setti seg upp á takið og rópaði inn gjøgnum ljóaran:

"Reyða høvuðkvíta er dottin í mýrina!"

"Tað er mín!" segði hin fyrsta og stakk høvdið út um.

Í sama bragdi blakaði Stenbuk eina hellu niður í heysin á henni, so hon small og doyði.

Hann attur at rópa:

"Svartfleckkuta er dottin í mýrina!"

"Tað er mín!" segði onnur kedlingin og rætti høvdið út.

Stenbuk blakaði aðra helluna í heysin á henni, so hon doyði.

"Reyðryggjuta er dottin í mýrina!" rópaði Stenbuk triðju ferð.

"Tað er mín!" segði hin triðja kellingin og rætti høvdið út; tá kom triðja hellan bóltandi og rakaði hana í høvdið, so hon doyði.

So tók Stenbuk alt gullið, fór heim til mommu sína við tí, og síðan livdu tey væl.

Heimildarfólk: Sofie Johansen í Kunoy